

TÜRKİYE YEŞİL DİYALOG TOPLANTISI

Konuşmalar

14-15 Aralık 2002, İstanbul

YEŞİLLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
AÇILIŞ KONUŞMALARİ	1-1
Ender Eren	1
Gülden Ardıç	1
Anne de Boer	1
PANEL I – DOĞRUDAN DEMOKRASİ VE HUKUK	1-1
Bilge Contepe	1
Noyan Özkan	1
Senih Özay	1
PANEL II – DOĞRUDAN DEMOKRASİ – DOĞRUDAN EYLEM	1-1
Ender Eren	1
Şanar Yurdatapan	1
Melda Keskin	1
Levent Şensever	1
Nesrin Uçar	1
PANEL III -AVRUPA’YA TÜRKİYE ÜZERİNDEN GÖÇ, SİĞİNMACILAR VE İNSAN HAKLARI	1
Ümit Şahin	1
Adem Arkadaş	1
Özlem Onaran	1
Halim Yılmaz	1
PANEL IV - EKOLOJİK TARIM	1-1
Ertuğrul Akçaoğlu	1
Nurhayat Baytorun	1
Yılmaz Cem Korkmaz	1
Vehbi Ersöz	1
PANEL V - TÜRKİYE’DE KADIN DENEYİMLERİ	1-1
Dilek Adısanlı	1
Filiz Koçali	1
Hülya Gülbahar	1
Müyesser Güneş	1
PANEL VI - EKOLOJİ MÜCADELELERİ	1-1
Mustafa Tüzel	1
Murat Cano	1
Fatma Meral Horne	1
PROGRAM	1
KATILIMCI LİSTESİ	1

ÖNSÖZ

Sevgili Yeşiller ve Dostlar,

14-15 Aralık 2002 tarihlerinde İstanbul'da iki günlük bir “yeşil diyalog” yaşandı. Türkiye'nin her köşesinden ve Hollanda'dan yeşillerin ve dostlarımızın katıldığı bu yoğun programda yapılan konuşmalar kaydedildi ve ardından kağıda döküldü.

Bu kitabı sizlere daha evvel ulaştırmalıydık. Ama henüz güncelliğini kaybetmediğini düşünerek geç de olsa bastırabildik. Zamana bir not düşüldü ve sözler yazılı hale geldi.

Konuşmaların kağıda dökülmesinin ardından yaptığımız redaksiyon çalışmasında mümkün olduğunca konuşmaların bütünlüğünü yitirmemesine ve konuşma diline dokunmamaya dikkat ettik ve yaşanan canlı tartışma atmosferinin ve duyguların da mümkün olduğunca kitaba yansımaya çalıştık.

Bant çözümlerini özenle yapan arkadaşımız Nazmiye Güçlü'ye, kitabı yayına hazırlayan yeşillerden Ender Eren ve Ümit Şahin'e, kitabın basılmasını sağlayan AFÜ yayınları sahibi yazar Ahmet Ferit'e ve hem toplantının düzenlenmesindeki, hem de bu kitabın yayımlanmasındaki katkılarından dolayı Yeşil Doğu-Batı Diyalog'undan Anne de Boer'e teşekkür ederiz.

Yeşiller

İstanbul, Haziran 2003

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Ender Eren

Bu toplantıyı Türkiye'deki Yeşiller grubundan arkadaşlar olarak düzenliyoruz. Toplantımız iki gün olarak planlandı. Türkiye her zamanki gibi zor günlerden geçiyor ve tabii ki medya da günlük politika da bizi çok fazla baskı altında tutuyor. Örneğin Avrupa Birliği tartışmaları... Dün akşam da hepiniz evlerde izlediniz. Bu tartışmalar ve gelinen noktalar Türkiye'nin geleceğiyle ilgili ve tabii ki bizler için de önemli.

Biz Türkiye'de ilk defa ağırlığı Alman Yeşilleri'nde olan toplantıların dışında bir toplantı düzenliyoruz. Bu toplantıyı Yeşiller Federasyonunun üyesi olan Hollandalı Yeşillerle, yani Yeşil Sol'la beraber düzenliyoruz. Onlar da aramızdalar ve kendilerine tekrar hoş geldiniz diyorum. Türkiye kamuoyu yıllardır Alman Yeşilleri'nden haberler alıyor, medya ilgisini bu yönde gösteriyordu. Halbuki Avrupa'da çok çeşitli Yeşil Parti ve gruplar var ve biz bu gruplarla da ortak bir Avrupa Konvansiyonu'nu tartışacağız. Hatta ortak bir Yeşil Parti'yi, yani Avrupa Yeşil Partisi'ni de belki hep beraber oluşturacağız. Ben burada mahsus Avrupa Birliği demiyorum dikkat ederseniz. Bunun altında önemli bir mesaj yatıyor: Avrupalı olmak Avrupa Birliği'ne ait olmak ya da olmamak daha uzun zaman tartışma götürecek konular. Fakat Avrupalılarla işbirliği yapmaktan çekinmenin yanlış olduğunu düşünüyorum. Ortak oluşturulacak anayasada da, Avrupa Yeşil Partisi'nde de bizlerin çok fazla yapacaklarımız ve bu temele katkılarımız olacağını düşünüyorum.

Demokrasi için zaten çeşitli defalar kendi kriterlerimizi gündeme getirmiştik. Bu toplantıda, esasında önemli olan yeni bir demokrasi tartışmasının başlaması. Ama nasıl bir demokrasi? Yıllardan beri doğrudan demokrasi adına çok fazla uğraş veren, güç veren misafirlerimiz var. Onlar da bize esasında doğrudan demokrasinin ne olduğunu tekrardan anlatacaklar.

Bunun dışında Türkiye'de çok önemli gördüğümüz bir konu var; bu da tarım konusu biliyorsunuz. Tarımla ilgili çok büyük tartışmalar var ve bu tartışmalarda biz ne taraftayız, ne tarafa doğru çalışmak istiyoruz? Hangi konularda toplumu aydınlatmak istiyoruz, bilgi vermek istiyoruz? Bunların en önemlisi bizim için de ekolojik tarım ve bununla ilgili konular. Bu tartışma bence Türkiye'yi iyi bir yere götürecektir.

Yarın ise kadın deneyimleri, Türkiye'de gelinen barış ortamına yapılacak olan katkılar ve medeni hukuk konusunda gerek barış anneleri gerekse de yıllardır bu konuda emek vermiş arkadaşlarımız bizi aydınlatacaklar. Tabii unutmayalım ki küreselleşme çok önemli bir olgu. Bu konuda da arkadaşlarımızın bir film gösterisi var, ayrıca Floransa'da bulunmuş bir dostumuz bunları size direkt aktaracak.

Bundan sonra gene Türkiye'de yapılan ekolojik mücadeleden ne anladığımız, ekolojik mücadeleden ne çıkarttığımız ve niye böyle konular seçtiğimiz konusunda, yıllarca mücadele veren arkadaşlarımız bize nasıl bir mücadele süzgecinden geçtiklerini ve geldikleri noktaları izah edecekler.

Daha sonra da bizim adını diyaloglar arası platform koyduğumuz bölüm var. Esasında muhalif tarafta mücadele eden bütün insanlar, bireyler, gruplar ve sivil toplum örgütleri için yeni mücadele alanı birazcık parlamento dışında olacak. Böyle olmak zorunda çünkü biz bu vaziyette demokrasinin gelişeceğini düşünmüyoruz. Bu temsilciler demokrasisinde, şu anda Türkiye nüfusunun yüzde yirminin katılmadığı bir seçimle gelinen ve sadece yüzde kırk beşin temsil edildiği bir ortamda, kimilerinin başka şeyler için şövalyelik yapmalarına bilmiyorum

biz bu uğurda mücadele veren aydınlar ve inisiyatifçiler ne kadar dayanabileceğiz? Bunları da unutmayalım, bunları da tartışalım diyorum.

Şimdi sözü, misafirlerimizden Gülden hanım'a devrediyorum, kendisi sizlere konuşmasını yapacak ve Hollanda'daki çalışmaları hakkında bilgi verecek..

Güliden Ardıç

Günaydın herkese. Ben 14 yıldır Hollanda'dayım. Amsterdam'da oturuyorum. Amsterdam'da bir bölge belediyesinde 1998'den beri belediye meclis üyeliğini yürütüyorum. Seçilmeme bir, kadın olmam, iki, Türk kökenli olmam neden oldu. Diğer şeyler de belki önemlidir. Biz Doğu-Batı diyalogu, ya da kısaca diyalog grubu diyoruz Yeşil Sol içerisindeki çalışmamıza. Diyalog grubunun oluşması 1998 öncesine dayalı. Türkiyeli arkadaşlarımızın Yeşil Sol Parti içerisinde oluşturduğu bir çalışma grubu, yaptığımız çalışmalar ile Bergama ve Alkmar belediyeleri arasında, ki kardeş belediyelik durumu söz konusu. Bunu yürüten arkadaşımız Rıza Diktaş. Rıza, Alkmar Belediye meclis üyesi. Bunları şunun için söylüyorum. Diyalog grubu içindeki arkadaşlar partinin çeşitli kademelerinde görev almaktadırlar. Örneğin parti meclisi, belediye meclis üyelikleri. Bir de çalışma grupları içerisindeki dışa yönelik çalışmalarda sözcü olan arkadaşlarımız var. Bu arkadaşlarımızın hepsi Yeşil Sol üyesi arkadaşlar. Hollanda'nın çeşitli il ve ilçelerinde aktif çalışıyorlar. Örneğin arkadaşımın broşunda savaşa hayırı görüyorum.

Yaptığımız çalışmalar sadece Türkiye'ye yönelik değil. Arap arkadaşlarımızla da yaptığımız ortak çalışmalar var. Son Filistin, Afganistan, Irak'a yönelik protestolarda, komitelerde gerçekten tek tek aktif olarak yer alıp sivil toplum örgütlerindeki gelişmeler ve kişi bilincinde önemli olan çalışmalarda yer alıyor ve kendi parti politikamızın çok kültürlülük politikasındaki gelişmelere ışık tutuyoruz.

Türkiye'nin AB konusunda Kasım ayından bu yana yürüttüğümüz bir çalışma içerisinde tek tek görev aldık. "Her şeye rağmen Türkiye AB içerisinde olmalıdır"dan yola çıkmıştık. Ve "Türkiye'ye 2003 yılında bir tarih verilmeyecek, belki bu 2013 olabilir, 2017 de olabilir, ama 2003 yılında bir şey beklemeyin"le geri dönmüştük. Onun için 12 Aralık bizim için çok sürpriz bir açıklama olmamıştı. İçinde yaşayıp bir şeylerin anında farkında olmak, yani suyun nereye aktığını görmek gerçekten güzel bir şey.

Umarım ki Türkiye'deki Yeşil girişim Yeşil Sol örneğinde olduğu gibi olur. Belki Anne birazdan Yeşil Sol'un tarihini biraz anlatır, Çünkü gerçekten çok ilginç; yeşillerin ve solcuların bir araya gelip gerçekten bir parti oluşturması. Ve bu parti 11 milletvekili ile mecliste temsil edilmekte. 22 Ocakta seçimler var tekrar. Umarız ki bu 10 ya da 11 sayıyı koruyabileceğiz. Çünkü sosyalistlerin bir yükselişi var. 18 milletvekili alacak onlar. Biz ne alacağız bilmiyorum ama sonuçta umarım 10 kişiyle kalırız biz de mecliste.

Gerçekten bizimle birlikte çalışan arkadaşlara ihtiyacımız var. Çünkü gelişen genel politikaları bizim bilmemiz, buradaki arkadaşların bilmesi ve bu diyalogun birbirimiz arasında yürütülmesi gerçekten çok önemli. Bunun eksisi vardır, artısı vardır onu tartışırız. Ama inisiyatifler içerisinde yer almak kaynakları kullanmayı bilmek gerçekten önemli. Ve nereye ve nasıl kullanacağımız da çok önemli. Ben bu kadarla bitirmek istiyorum.

Anne de Boer

Green ideology is the latest offspring in the family of political ideologies. The Greens are a family. In this European Green Family we are one of the members. But Greens are everywhere. Sometimes even already in government, in Finland for example. In The Netherlands we participate in parliament. The history of GroenLinks is special. It is a coming together of leftists, NGO with their subjects, feminists, anti-nuclear activists, ecologists. I hope Turkish Greens can develop insuch a way as well. Because it is clear Turkey needs a Green Party to help in solving ecological and institutional problems. I am very happy to be present here, to exchange thoughts, but also to learn from your problems and the ways in which you try to tackle them.

I would like to introduce Josst Lagendijk, a member of our Party who is now the chair of the European Parliament delegation for Turkey. He expressed his views on Turkish accession into European Union in a speech and article, which we have put outside for you. This topic is very important for the Greens. What are the Green position in this discussion? We want Turkey to have a fair chance to become a member of the EU. That EU is not as such a Christian club, as some have put forward. Neither is it the USA that can decide whether Turkey joins the EU. It is Turkey, which has to decide whether they would like to be a member of the EU. We Greens want to be open for Turkey. We think Turkey is part of Europe. The decisions now taken in Copenhagen did disappoint some people here. But in my view this was the maximum to be reached. This was a change, now there is date. A date before which criteria have to be met. Therefore it is now up to groups and organisations in Turkey to act in fullfilling these criteria. These criteria are on topics such as human rights, and on democratic, social and economical level. If you want to be part of the EU, you will have to fight for fullfilling these criteria. I think this could be a process, which will be profitable for Turkey. On the other hand Greens in the EU are also very critical of the EU, as there are many policies we don't agree with. We would like to have your support in this political fight. We have to join forces to fight for a democratic and open EU.

Yeşil ideoloji, politik ideolojiler ailesinin son ürünüdür. Yeşiller bir ailedir. Biz de Avrupa Yeşil ailesinin bir üyesiyiz. Artık Yeşiller her yerde varlar, hatta Finlandiya örneğindeki gibi hükümetlerde de. Hollanda'da biz de parlamentodayız. Hollanda Yeşil-Sol Partisi tarihinin kendine has bir konumu vardır. Solcular, çeşitli STK'lar -kendi konularıyla-, feministler, anti-nükleer aktivistler, ekolojistler bir araya gelmişlerdir. Umarım Türkiye'nin Yeşilleri de böyle bir yol izleyebilirler. Çok açık ki Türkiye'nin çeşitli ekolojik ve temel problemlerinin çözümünde bir Yeşil Partiye ihtiyacı vardır. Burada karşılıklı fikir alışverişinde bulunmaktan, karşılaştığımız problemleri ve onların üstesinden nasıl geleceğinizi duymak için de hazır bulunmaktan çok mutluyum.

Sizlere partimiz üyesi ve aynı zamanda Avrupa Parlamentosu Türkiye Karma Komisyonu eş başkanı Joost Lagendijk'dan bahsetmek istiyorum. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişi üzerine derlediği görüşlerinin metnini dışarıda bulabilirsiniz. Bu konu Yeşiller için çok önemlidir. Bu tartışmalarda Yeşiller nasıl bir pozisyon almaktadırlar? Biz Türkiye'ye adil bir şans verilerek Avrupa Birliği'ne üye olmasını istiyoruz. Avrupa Birliği-bazılarının söylediği gibi bir Hıristiyan kulübü olmadığı gibi, ne de ABD Türkiye'nin üyeliğe kabul edilip edilmeyeceğine karar verebilir. Biz Yeşiller Türkiye'ye karşı açık olmak istiyoruz. Biz Türkiye'nin Avrupa'nın bir parçası olduğunu düşünüyoruz. Kopenhag da alınan kararlar buradaki bazı insanları hayal kırıklığına uğratabilir. Halbuki benim görüşüme göre ulaşılan nokta en üst seviyededir. Bu bir değişimdir ve elimizde bir tarih vardır. Bu tarihten önce kriterler yerlerine getirilmelidir. Şimdi Türkiye'deki çeşitli gruplar ve örgütler bu kriterlerin yerine getirilmesinde rol oynamalıdır. Bu kriterler, insan hakları -demokratikleşme-ekonomik ve sosyal düzeylerdedir. Eğer Avrupa Birliği'ne girilmek isteniyorsa bu kriterler

için mücadele edilmelidir. Bu süreç Türkiye'ye fayda sağlayacaktır. Diğer yandan Avrupa Birliği'ndeki Yeşiller de AB'ye eleştirisel yaklaşmaktadırlar ve AB'nin birçok politikasıyla da hemfikir değildirlir. Bu politik mücadelede sizlerin de desteğini istiyoruz. Demokratik ve açık bir Avrupa Birliği için mücadele eden politik güçlere katılmalıyız.

PANEL I - DOĞRUDAN DEMOKRASİ VE HUKUK

Bilge Contepe (Kolaylaştırıcı)

Yeşiller'in Türkiye Diyalog toplantısının ilk oturumunun doğrudan demokrasi üzerine yapılmasını çok önemli buluyoruz. İnsanların toplu olarak yaşamaya başlamalarından beri yönetenler ve yönetilenler arasındaki uçurumlar, halkın demokrasi talepleri yeni bir yüzyıla girerken hala sürmektedir. Ne yazık ki bireyin yaşadığı yerdeki sorunlarının, devlete ve iktidar odaklarına yansımamasını doğrudan demokrasi kavramının eksikliği olarak görüyoruz. Ve biz Yeşiller Türkiye'nin gündemine doğrudan demokrasi tartışmasıyla önemli bir olay yaratmak istiyoruz. Bugün bu konuda konuşma yapacak çok önemli iki arkadaşımız, dostumuz, omuzdaşımız var. Yıllardan beri doğrudan demokrasiyi, halkın taleplerini savunan eski baro başkanı Noyan Özkan ve Yeşiller Partisi kurucularından yine dava arkadaşım sevgili Senih Özay bu konudaki çalışmalarını ve görüşlerini sunacaklar. Şimdi Noyan Özkan'ı adalet ve demokrasi konusunda yapacağı konuşma için buraya davet ediyorum.

Noyan Özkan

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ben esasında eski çevre korumacı, doğa korumacı avukat Noyan Özkan olarak tanıtılmayı tercih ederim tabii ki. Senelerce, biliyorsunuz yaklaşık 15 yıldır ülkemizde özellikle hem bonapartist bir yaklaşımla merkezden, hem yerel olarak doğal kaynakların talanı ve paylaşılması konusunda sivil inisiyatif gruplarına hukuksal açıdan gönüllü olarak yardımcı olmaya çalıştık. Bu arada da tabii kendimize göre birikimlerimiz oldu. Bu arada yaklaşık 20 yıldır avukatlık yapıyorum. Hayatımı bundan kazanıyorum. Son iki senedir de baro deneyimleri.

Dolayısıyla bugün seçtiğim konuda size, doğa koruma ağırlıklı ya da çevre koruma ağırlıklı olarak değil, genel olarak Türkiye'deki adalet sisteminin bir fotoğrafını çekmeye çalışacağım. Çünkü benim üzerinde durduğum bir konu var. Türkiye'de çok yuvarlak konuşuluyor. Yani olaylara kurumlara yaklaşırken çok yuvarlak laflar ediliyor, fakat detaylara inilmiyor. Detaylara inmek de biraz çalışmak istiyor. Ben de sizlere biraz Türkiye'de adalet nasıl işliyor, kimin için çalışıyor, neler oluyor, bu konudaki görüşlerimi iletmeye çalışacağım.

Emile Zola'nın Dreyfus olayı kitabından, "Adalet İçin Bir Savaşın Öyküsü" başlıklı kitabından, bir mektuptan bir parçayla başlıyorum. 5 Haziran 1899. Emile Zola bu mektubu Fransa'da bir gazeteye, Orove diye bir gazeteye yolluyor. Burada Emil Zola şöyle diyor:

"Tüm siyasi partiler silindi. Ülkemiz iki kampa ayrıldı. Bir yanda geçmişin gerici güçleri, öte yanda geleceğe doğru yol alan araştırmacı, gerçekçi ve adaletçi kafalar. Yarınları kazanmak için bu kavgada akla uygun yerimizi almalı ve görevimizi yapmalıyız. Kalemle, sözle, eylemle herkes görev başına. İlerleme ve kurtuluş için herkes iş başına. 89'un tamamlanması olacaktır bu. Zekaların ve yüreklerin barışçıl devrime en sonunda kaynağını çalışma ülkesinden alan ve zenginliklerin hakça bölüşülmesini sağlayacak olan dayanışmalı demokrasi olacaktır. Böylece özgür Fransa, adaletçi Fransa gelecek yüzyılın adli toplumunun habercisi olacak, uluslararasıdaki yüksek yerine yeniden kavuşacaktır. O, dünyaya özgürlük örneği verdiği gibi adalet örneği haline de gelirse zırha bürünmüş imparatorluklar bile yıkılacaktır."

Bunlar yaklaşık 100-110 sene önce yazılmış sözler. Bugün elbetteki eleştirdiğimiz yönleri olsa da, Fransa adalet sistemi açısından örnek alınacak bir ülkedir. Buraya da bir günde, üç günde, 3 yılda, 30 yılda gelmedim. Büyük mücadelelerle geldim. Yine **Yeni Gerçekler** adlı

kitaptan, Peter Draker'ın kitabından bir şeyler söylemek istiyorum, yeni adalet sisteminin yorumuyla ilgili olarak:

“Öyle işlevler vardır ki bunlar açıkça devlete aittir. Devletten başka hiç kimsenin yapmasına izin verilemez ve onları ancak devlet yerine getirebilir. Bunlar arasında devletin savunma ve silahlar üzerindeki tekeli vardır. Ayrıca yurttaşlar geceleri huzur içinde uyuyabilsinler, geceleri sokaklarda korkusuzca gezebilsinler diye, yasaları, düzeni ve adaleti korumak da devlete ait bir işlemdir. Bundan 100 yıl önceki yönetimlerin günümüzdeki çoğu yönetimden çok daha iyi baktıkları bir şeydir bu.”

Hakikaten özellikle 89'da duvarın yıkılmasından sonra, Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle büyük bir hareketlenme ve bunun da dünyanın tüm ülkelerinin sistemlerini etkileme sürecine girdik. İşte Avrupa Birliği bunlardan birisi. Öte yandan yakında Irak'ta savaş olasılığı vesaire. Bir çalkalanma dönemine girdik. Şimdi bu dönemde bazı gelişmeler var.

Önce ülkemizdeki adalet sistemiyle ilgili bir giriş yapacağım, sonra uluslararası alana çekeceğim. Çünkü artık hepsi birbiriyle bağlı. Yanlış bir şey var. Küreselleşmeye karşı olmak, bu da tartışılabilir bir şey. Evet ticari küreselleşmeye karşı olabilirsiniz. Dünya Ticaret Örgütü'nün örgütlediği, Dünya Bankası, IMF, onların yerli işbirlikçilerinin tezgahladığı ve sizi ezmeye çalıştıkları... Ancak bir hümanist küreselleşme de olabilir. İletişim alanında da küreselleşme olabilir. Bu alanları bizim terk etmememiz lazım. Küreselleşmeye karşıyız diye köşemize çekilmememiz lazım. Bütün bu alanları çok iyi takip etmemiz lazım

Türkiye'deki adalet sistemi açısından bazı somut noktalar üzerinde duralım. Bütçeyle başlıyorum. Bu bütçe meselesi çok ihmal ediliyor, çok önemlidir. Çok eski bir hikayedir. Halktan vergi toplarsınız, bunu halk için harcarsınız, bütçe budur. Türkiye'nin şu anda yaklaşık 70 milyar dolarlık filan bir bütçesi vardır. Yuvarlak olarak budur. Bu toplanır, vergilerle resimlerle harçlarla toplanır; ondan sonra da harcanır. İşte Adalet Bakanlığı'nın bütçesi önümde. Bir yıl önceki bütçesi. Şimdi yenisi de bugünlerde tespit edilecek. Efendim Adalet Bakanlığı'na verdikleri oran Türkiye bütçesi içinde binde sekizdir. Yüzde sekiz değil binde sekiz. Yüzde bir bile değil. Yaptığım araştırmaya göre bu 1961 yılında yüzde üç civarında. Düşe düşe en sonunda binde sekize gelmiş. Şimdi karşılaştırmalar yapalım. 1960lı yıllarda hemen hemen olmayan, yani çok az olan mesela bir Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi şu anda yüzde üçlerde. Onu bırakalım, onunla karşılaştırmayalım belki... Savunmaya geelim. Artık bu konuları açıkça tartışmak durumundayız. Savunma bütçesi kağıt üzerinde yüzde 16 gözüküyor. Ama yanılmıyorsam SODEV veya TÜSEV'in yeni bir araştırması var, okuyamadım. Orada çok ciddi noktalar tespit edilmiş durumda. Alınan dış borçlarla ve değişik fonlardan gelen katkılarla savunma bütçesinin yüzde 25'lere çıktığı söyleniyor. Şimdi siz şu ülkeye bakın ki adalet bütçesi yüzde 1 bile değil, bu bütçeyle siz ne yapacaksınız?

Şimdi konuya girelim. Adalet sistemi nasıl çalışıyor? Mahkemeler, adalet, terazi kuruluyor. Hakimler, savcılar, avukatlar, araç gereç, personel... Şimdi burada o kadar büyük ihmaller, o kadar büyük geriye adımlar var ki, hemen şu tespiti yapabiliriz. Acaba demin söylediğim, ki kendisi bu konuları dikkatli bir şekilde ele almış bir adamdır Draker, ki bunu devletin yürütmesi gereken bir hizmet olarak niteliyor, yani siz polisi özelleştirebilir misiniz? Ki onu kısmen yapıyorlar şimdi dikkat ederseniz özel güvenlik güçleriyle vesaire. Adalet sistemini de özelleştiremezsiniz, ama özelleştiremediğiniz alanlardaki bu zayıflamalar neden kaynaklanıyor? Dikkat edin hep geriye gidiş var; bütçe açısından, heyecan açısından ve bence bunlar yozlaştırılmaya, çöküşe kasıtlı bir şekilde götürülüyor. Bir yerde acaba diyorum bu tahkimle başlayan tartışmalar... ki oraya girmek istemiyorum, orada bayağı haklı tartışmalar vardı çünkü.

Adalette de acaba bir özelleştirme yolunu yavaş yavaş aralayacaklar mı? Zaten bunu Amerikan adaletinde görüyoruz, adamlar ceza davalarında birbirleriyle pazarlık yapıyorlar, parası çok olan kazanıyor, onu görüyoruz. Ama ben Amerikan adaletini hiçbir zaman örnek almam. Şimdi Türkiye'deki mahkemelerde 9000 tane hakim savcı varmış. Yaklaşık 400 tane kadro boş, yüzde 10 boş. 25.000 tane adliye personeli var, yaklaşık 5000 tane yeni kadroya ihtiyaç var, bu da yüzde 15-20 arasında bir boşluk yaratıyor. Öte yandan mahkeme binaları açısından Türkiye de yaklaşık yüzde 30-35 oranında bir eksiklik var. Kaba rakamlarla konuşuyorum ama bütün verilerim Adalet Bakanlığı verilerine dayalı. Öte yandan bütçeden adliye binalarına verilen ödeneklerde o kadar ilginç gelişmeler olmuş ki son yıllarda, sürekli olarak Adalet Bakanlığı'nın Maliye Bakanlığı'ndan istediği rakamların sadece yüzde otuzu, yüzde onu, yirmisi verilmiş.

Halbuki biliyorsunuz bazı konularda Türkiye'de her zaman istenen paralar bulunabilir. Şimdi konu da güncel olduğu için bir yerde onunla da birleştirmek istiyorum. AB müktesebatı uygulanması açısından kriterler tartışmasında hemen ön plana hukukun üstünlüğü, insan hakları, demokrasi, adalet reformları geliyor. Yine detaya girelim, şimdi biz hukuk devletinden neyi anlıyoruz? Anayasa Mahkemesi kararından okuyorum:

“İnsan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde, yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve anayasanın bulunduğu bilincinde olan ve hukuk güvenliğini sağlayan bir devlettir.”

Şimdi bakınız allahaşkına biz ülkemizde bu hukuk devletinin koşullarından hangi birini gerçekleştiriyoruz? Ondan sonra amiyane tabirle AB kapısında babalanmalar, yok şunu yaparız, bunu yaparız, yok rest çekeriz falan...

Adama gülerler, ben hep gülüyorum. Bu AB tartışmaları bana bazen komik geliyor, çok ciddi tartışmalar ama yapılan şeyler komik geliyor.

Kopenhag kriterleri içinde hukuk devleti çok önemlidir, insan hakları çok önemlidir. Bunlarda çok geriyiz; çok somut olarak söylüyorum, bir kere Türkiye'de işkence yaygın olarak sürmektedir. Gözaltı alanlarında bu iş önlenememiştir. Çünkü bu işi önlemek için bir, siyasi irade lazımdır, iki, bürokrasi lazımdır. Bürokrasiden de en önemlisi benim tespitlerime göre, ki biz senelerdir emniyet, jandarma üstünde durduk yanlıştır, esas Adalet Bakanlığı'dır, savcılardır, çünkü hazırlık soruşturmasını savcı yürütür. Bir insan gözaltına alınınca savcının o soruşturmaya hakim olması gerekir ve polis veya jandarmayla o soruşturmayı yürütmesi ve o soruşturmadan sorumluluk duyması gerekir. Son AİHM kararlarının hepsine bakın, soruşturmanın doğru dürüst yürütülemediği ve adil yargılanma ilkesinin ihlal edildiği şeklinde hep savcılarını ön plana çıkarmaktadır. Bu kadar ihlalden sonra, bu kadar tazminatlardan sonra AİHM'ye sürekli tazminat ödüyoruz. Bir tane savcıya bizim devletimiz rücu etmiş midir, yani geri dönmüş müdür? Ey savcı sen bu soruşturmadan sorumlusun, hadi bakalım bu paraları öde demiş midir? Diyemez çünkü siyasi irade yok: Madde 1.

Madde 2: Mutlaka ve mutlaka içişleri ve adalet bakanlığı bürokrasisi düzeltilmelidir.

Bu bürokrasi ile Türkiye'de hiç bir şey olmaz, yani siyasi irade de bunları aşamaz. Hele hele bu siyasi irade hiç aşamaz. Boşu boşuna patinaj yapar bu ülke. Bunlarla hiçbir yere gidemezsiniz. Müthiş bir değişiklik yapılması lazım. Ben AB'nin genişleme raporunu

okudum, hakikaten Türkiye'yi çok iyi irdelemişler. Ama bu rapor o kadar bizim lehimize kaleme alınmış ki. Bizim basınımızda bu rapor aleyhimize gibi çıktı. Hayır değil, bu rapor çok lehimize bir rapor. Örneğin bir hayata dönüş operasyonunda nasıl bir operasyon yapıldı? Adı da hayata dönüş, orada bir devlet gücünün hapishaneye müdahalesi var ve kırk iki kişi ölüyor, orada bununla ilgili hiç bir cümle yok. Bunu atlamışlar veya nasıl işlerine geldiyse öyle yapmışlar.

Yine Avrupa Konseyi'nin işkenceyi önleme komitesinin son raporları, evet bazı tespitleri var fakat Türkiye'deki gerçeklerle tam uyum sağlamıyor. Gelip kimlerle konuşuyorlar, onu da tam bilemiyorum. Biz çok geride olmamıza rağmen esasında bu Avrupalılar bayağı bizim hükümete ve Adalet ve İçişleri Bakanlığı'na yakın bir pozisyon aldılar son zamanlarda. Buna rağmen bu işler böyle yürüyor.

Biraz sonra Senih bey izah edecek. Bergama'da mahkeme kararları Bakanlar Kurulu kararlarıyla çığneniyor. Siz mahkeme kararı alıyorsunuz, senelerce uğraşıyorsunuz, Danıştay'a gidiyorsunuz, adam küt bakanlar kurulu kararı çıkarıyor, maden çalışsın! Hadi bakalım, hangi Avrupa ülkesinde böyle bir karar alınabiliyor? Hangi AB ülkesi gelmiş buna itiraz etmiş şimdiye kadar, neden bununla ilgilenmiyorlar acaba, bunu da merak ediyorum? Tekrar ediyorum: Adalet ve İçişleri Bakanlığı bürokrasisi mutlaka ve mutlaka insan haklarına saygı duyan, demin içeriğini anlattığım hukuk devleti ilkelerini kendisine rehber edinen bir bürokrasinin, böyle bir siyasi iradenin adalet ve içişlerine hakim olması lazım, öyle lafla değil. Türkiye'de maalesef İçişleri Bakanlığı'nın hakimiyeti vardır, bütçe açısından güç açısından vesaire vesaire. Esasında hakimiyeti Adalet Bakanlığı'na vermek gerekir.

Şimdi uluslararası gelişmelerle ilgili olarak da şunu söylemek istiyorum. İçişleri Bakanlığı'nın şöyle bir gücü vardır. İçişleri Bakanlığı biliyorsunuz, bakanlık, bürokrasi, artı kendisine bağlı jandarma genel komutanlığı, artı valilikler, kaymakamlıklar, ona bağlı emniyet genel müdürlüğü, bütçe açısından büyük bir gücü vardır. Artı Türkiye'deki mevzuatla özerk davranabilmektedir. Mesela savcıların adli kolluk kurulmadığı için Türkiye'de, demin bahsediyorum ya, savcıya bağlı adli kolluk kurulmadığı için otorite tesis edilememektedir. Ve İçişleri Bakanlığı, emniyet müdürleri adeta bir otoritedir. Dikkat edin emniyet müdürleri TV'lerde devamlı çıkmakta, herhangi biri evet bu suçu işlemiş diyebilmektedir. Türkiye'de kendiliğinden oluşan otoriter bir İçişleri Bakanlığı, bir jandarma genel komutanlığı yönetimi vardır. Bunu fazla açamıyorum çok detaylı bir konudur, Adalet Bakanlığı ikinci plandadır, bütçesiyle falan. Başka türlü siz insan hakları ihlallerini engelleyemezsiniz. Olayı hukukçulara vermeniz lazım, Adalet Bakanlığı'na vermeniz lazım. Türkiye'de tam tersine soruşturmalar yapılmakta, savcının önüne konulmaktadır. Savcılar imzalamaktadır. Soruşturmalara hiçbir şekilde hakim değillerdir.

Uluslararası alanda da bazı olumsuz gelişmeler var. Şimdi AB giriş sürecini ben destekliyorum. Bu bize demokratikleşme, reformlar açısından gerçekten önemli kazanımlar getirmektedir, getirecektir. Ancak 11 Eylül ikiz kuleler saldırısından sonra bir rüzgar esti Amerika'da ve Avrupa'da, şimdi maalesef kanunlarda özgürlükleri kısıtlayıcı dinlemeler, aramalar, yeni kanun uygulamaları çok ciddi biçimde gelmektedir. Hatta son TIME dergisinden birkaç alıntı iletmek istiyorum. Bu, sisteme bir şok şeklinde! TIME'ın tespiti şu: *"Her ne kadar Avrupa'da suç işleme oranında son yıllarda bir düşme olmasına rağmen, bu özgürlüğü önleyici kanunların çıkarılmasına büyük bir istek var"* diyor. Bu istek sadece üst düzey bakanlık bürokrasilerinden gelmiyor. Yurttaşlardan da geliyor işin ilginç tarafı.

Mesela şimdi en kötü değişiklik örneği, inşallah geçmez bu; Fransa'da 24 saat olan gözaltına alma süresi, 36 saate çıkarılıyor. Tasarı hazır şu anda, Fransız İçişleri Bakanlığı hazırlamış ve

orada meşhur bir İçişleri Bakanları var onların. Bunlar tabii bizim için iyi örnekler olmayacak.

Şimdi değerli arkadaşlar, geri kalanı sizlere bırakıp bir kaç noktayı vurgulamak istiyorum.

Şimdi benim üzerinde durmak istediğim önemli bir konu var. Türkiye’de DGM’lerin kaldırılması gerekiyor. Bu artık vazgeçilemez ve kaçınılmaz bir hale geldi. Siz DGM’lerden askeri üyeyi kaldırdınız. Olmaz. Çünkü DGM’lerin ayrı bir kanunu, ayrı bir yargılaması var. Hatta ayrı ödenekleri, ayrı lojmanları, ayrı bir otoritesi var. Görüyoruz bu otoriteyi işte sürekli. Birazdan casusluk davasından yargılanan arkadaşlarımız bunları anlatacak. Bunu kaldırmadığınız sürece bir adım ilerleyemezsiniz. Bunu söyleyemiyor insanlar. DGM’lerin tamamen kaldırılması lazım.

Şimdi bakın bu Radikal gazetesinden, “78ler derneği başkanı Celalettin Çetin: 12 Eylül müebbet kefareti”. 12 Eylül davalarından yargılanan, mahkum olan yaklaşık 25 bin kişi şu anda işe giremiyor, memur hakları iade edilemediği için. Değişik engeller nedeniyle. O kadar büyük adaletsizlikler yaratıldı ki. Şimdi gelelim adalete, adaletsizliğin olduğu yerde demokrasiden bahsedemezsiniz. Düşünebiliyor musunuz, terörle mücadele kanunu ayrı bir şey uyguluyorsunuz bir af kanunu çıkarıyorsunuz, öte yandan bütün milleti affedip sokaklara bırakıyorsunuz. Esasında af niçin çıkarılır? Af bir devlet, bir siyasi grupla çatışma halindedir veyahut ta yurttaşları ile çatışma halindedir, bir uzlaşma haline gelir. tamam ey yurttaşlar ben sizinle uzlaşıyorum, sizleri affediyorum der, af siyasi olarak çıkarılır, siyasidir, yani her zaman da çıkarılmaz.

Bizde ise bir teamül var, siyasi bürokrasi, iktidar bürokrasisi, bu işi tamamen kendi çıkarları için sanki bundan bir oy temin ederim çıkarı için ve de tabii ki belli çevrelerin de etkisiyle gündeme getirmektedir. Çok ucu ucuna kurtulmuştur, az daha işkence ile mahkum olanlar da affediliyordu biliyorsunuz. Mecliste son anda böyle çok oy farkıyla işkenceden mahkum edilenler af kapsamına alınmadı. Şimdi burada büyük bir çelişki oldu. Özellikle siyasi suçlardan yargılananlar, terörle mücadele kanunundan yargılananlar içerde kaldı, öbür yurttaşlarımız dışarı çıktı. Bu da büyük bir çelişki. Yani DGM’ler öyle büyük bir organ ki, bir tarafı terörle mücadele kanuna dayalı, öteki tarafı siyasi iktidara dayalı, bunlar yargılama organları değil. Açık ve net söylüyorum; böyle yargılama organı olmaz. Türkiye bu yargılama organları ile yürüyemez, geçici düzenlemelerle de hiç bir yere gidemez.

Yine önemli bir konu var, uluslararası hukuk açısından; şimdi şu veya bu zorlamalarla bazı sözleşmelere imza attık bunu kabul ediyorum. Çok önemli ilerlemeler de oldu açıkçası. Fakat çok önemli 1961 medeni ve siyasi haklar sözleşmesi, Birleşmiş Milletler’in ve yine 1961 ekonomik kültürel ve siyasi haklar sözleşmesi, ikiz sözleşmeler denir bunlara. Bunlar unutuluyor. O kadar ilkel gerekçelerle işte halkların kendi kaderini tayin hakkı gibi laflar var ki, o laflar biliyorsunuz bir sürü uluslararası evrensel beyannamede vardır. Orada hakikaten tutulacak Türkiye’yi ileri götürecek hükümler var bu sözleşmelerde. Bu sözleşmeler Türkiye için önemlidir, yine artık evelemeden gevelemeden Türkiye hükümetinin hemen ölüm cezasının savaşta bile uygulanamayacağına dair 6 ve sonradan 13 no’lu protokolleri hemen imzalaması gerekmektedir.

Şimdi sonuç olarak şunu söylemek istiyorum. Adalet, terazi, elbette ki temelde siyasi iktidarı tutan, onu etkileyen, siyasi iktidarı kendi amaçları için kullanan, ki bu doğaldır normaldir, bunun lobisini yapan güçlerin etkisi altında kalır. Biz bu kavramları böyle çok kutsallaştırmayalım. Yani adalet, mahkemeler çok kutsal, öyle bir şey yok. Bunlar hayatın gerçekleri, bunlar, bizler ilgilenmezsek ve yahut ta hukukun üstünlüğüne hukuk devletine

inananlar ilgilenmezse, çok kötü ellerde kalır. İşte Mehmet Ağar gibi bir adam Adalet Bakanı da olur. İşte iki kez seçimle gelir. Bütün dosyaları da, n'olur, sumenin altına konur. Ve Susurluk olayını da böyle bal gibi yuttururlar. Bütün bu tepkiler, bütün demokratik dayanışmaya rağmen Susurluk olayı Türkiye'de maalesef bu olayı yürütenlerin bir yerde lehine sonuçlanmıştır. Bu da acı bir gerçektir. Neden? Çünkü Türkiye'de adalet sistemi çalışmamaktadır. Bu sistemi çalıştırmayan mekanizmalar vardır. Bunlardan birkaçını örnekleme çalıştım.

Bilge Contepe

Noyan Özkan'a teşekkür ediyoruz. Doğrudan demokrasi kavramı içinde yurttaşın demokratik haklarını devlete karşı koruyacak olan hukukun, bugün ülkemizde nasıl zayıf bir durumda olduğunu ifade etti. Demokratikleşme ve adaletin bütün toplumda yaygınlaşması ve devletle arasındaki köprülerin sağlam olması için ilk kez Türkiye'de köylüleri temsil eden bir avukatı tanıtmak istiyorum: Senih Özay arkadaşı. Bu konuda görüşlerini ve doğrudan demokrasi kavramını, yıllardır yaptığı mücadele ile bize örneklemesini istiyoruz.

Senih Özay

Sevgili arkadaşlar, ben şimdi Bergama dosyasını son şekliyle, hele şimdi casuslukla birleşen Bergama dosyasını somut olarak anlatıp onun içinden sonuçlar çıkarabiliriz diye düşünüyorum. Yani doğrudan demokrasi kavramını, 6 Haziran 1988 yılında Yeşiller Partisi'ni kurduğumuz gün tartışmaya başladığımız bir kavram bu. Bu kavramın partinin kapatılmasından sonra bölük pörçük bazı insanların, Noyan'ın, benim, Ayşe'nin, sizlerin elinde bir takım somut dosyalara dönüştüğünü biliyorsunuz. Ama bende Draker'ın kitabından değil ama benim kendi kitabım mı diyeyim, benim kendi hayatımdan bir bölüm var. Yeşiller Partisi Genel Başkanlığı'na -Ankara, diye bir dilekçe yazmışım, onu buldum arşivden.

Sırf yeşillerle ilgili olduğu ve nostaljik de olacağı için dilekçeden çok küçük bir bölüm okuyorum:

“6 Haziran 1988 günü kurulan partimiz, her ne sebeple olursa olsun doğal dengenin bozulmasını engellemeyi demokratik topluma ulaşmayı, yurttaşları toplu yaşamın değişik alanlarında inisiyatiflerinin oluşmasını, insan haklarını ve barışı sağlamayı hedefleyerek kurulmuştu. İlgisiz de karşılanmadı. Yurttaşlar ve basın ilgisini çekti ancak gelişme olamadı. Geriye gidiş gözlendi, kaynağını araştırmak gerekti. Kimimiz parti kürsüsü gerekiyordu dedik, kimimiz apartiyiz dedik, kimimiz otonomi dedi, çok şey dedik saptamalar başladı. Çevreci yeşil kavramlar, yelpaze kavramı, örgütlenmesi, zaaflarımız, kadrosuzluğumuz, parasızlığımız, özellikle ben şahsen tek çözüm içermemekle beraber bu geçiş döneminde genel başkan konumunu handikap görmeye başladım.” diye bir şeyim olmuş bu dilekçede, çok uzun, enteresan bir dilekçe. Fakat burada *“Yeşiller Partisi yerine Yeşil Parti mi yapalım?”* diye kongreye talepler var. Bütün bunları ortaya çıkaran Bergama dosyasını görmeniz lazım. Bunun içinde gözünüzü yummamamız lazım. Ben size fotoğraf fotoğraf kare kare bir şeyler göstereceğim. Hem de hızlı.

Şimdi hatırlayın ki ihtiyar adam, elekler, su kenarı altın arıyorlar. İri iri altınları.

2.resim, bitmiş onlar. İsviçreli bir adam siyanür bulmuş, onunla altın çıkarılır yapmış.

3. foto, Güney Afrika. Çok yere kilometrelerce gidiyorlar. Artık yoruluyorlar, çok pahalıya mal oluyor, gayrı Türkiye gibi yerlere gelmek lazım, Ankara gibi yerlere, kravatlı bakan ve

müsteşarlardan izinler almak gerekir. Ersin Faralyalı ve arkadaşları var Ankara'da. Biz çevreciler ne olup bittiğini pek bilmiyoruz. Meğerse, iki sene, 3-4 sene önce Alman Krupp firması gelmiş Kütahya'da gümüş madenini siyanürle çıkarmış bilmiyoruz. Anlaşmamış çekmiş gitmiş, Kütahya mahkemeleriyle...

Duymamışız, bilmiyoruz. Bergama'da Eurogold diye bir firma Havran'da Tüprag diye firma ikisi de işletme peşindeler. Sefa Taşkın diye belediye başkanı seviniyormuş ilkin, altın çıkacak ülkemde diye, ama İzmir barosunda bir yüzü çevre komisyonu diğer yüzü çevre hareketi avukatları adını alan bir grup var idi. Bu grubun dikkatini çekti bu dosya. Bu grup korkunç bir hukuksal destek verdi harekete. Önce Havran Küçükdere'deki Tüprag isimli firmanın dosyasına karşı yörede korkunç bir tepki oluştu. Bu tepki sonucu Doğançan Akyürek isimli çevre bakanı oranın dosyasını kapattı. Yani siyanürle altın dosyasını kapattı. Bundan işte Bergama halkı, köylüleri etkilendiler, heyecanlandılar ve bizi avukat tuttular. Ve biz dava açtık, ilkin İzmir'de idare mahkemesinde yenildik. Ama Danıştay 6. dairesi muhteşem bir karar verdi, bizim bile hesaplayamadığımız bir karar. Nasıl; biz anayasanın 56. maddesine dayanıyor idik. Sağlıklı bir çevrede yaşama hakları ihlal ediliyor bu köylülerin diyor idik, Danıştay, yoo anayasanın 17. maddesi de ihlal edildi dedi. Anayasanın 17. maddesi yaşama hakkını düzenliyor idi.

Yeni bir fotoğraf: Peki Danıştay böyle karar verdiğine göre, koskoca hukuk devleti diye anılan Türkiye'de, ne olması beklenirdi? Mahkeme kararına uymak. Yani, gel buraya firma, 3 milyon dolar masraf etmişsin galiba ayıp ettik sana, al şu 3 milyon dolarını, git kapat faaliyetini demesi lazımdı. Diyemedi, çünkü Süleyman Demirel'in arkadaşı Kıbrıs maliye bakanı YK başkan vekiliydi firmanın. Bu ahbaplıklar içerisinde sen gitme dur, kervan yolda düzülür, dur belki köylüler hafızalarını unuturlar, bu mücadelelerini, avukatlar şeker hastası olur, avukatları ölür ne bileyim, dedi Süleyman Demirel. Ecevit'e mektup yazdı. Sana bağlı TÜBİTAK diye bir kuruluş var. Onu yolla oraya, Danıştay'ın endişelerinin giderildiğini belki görür dedi.

Sayın Ecevit bayılıyor zaten, mümkün olsa Eurogold değil de Koç ve Sabancı yapıyor olsa zaten 5000 kere evvel teşneydi. Ecevit TÜBİTAK'ı yolladı oraya, TÜBİTAK'dan 11 tane prof geldiler tur attılar, çuvallarla evrakı aldılar döndüler, bir de Amerika'ya gitmişler gezmeye, böylece bu TÜBİTAK'çılar bir rapor yazdılar. Raporun özü, yabancı sermayeyi ürkütmemek lazım. O nedenle ve bu yörede de 3 tane de Bir yenilik var doğrusu. Bir kuyu kazmışlar, bir de siyanür ölçüm cihazı getirmişler, bir de hava ölçüm cihazı getirmişler, bir de istinat duvarı yapmışlar. Eh bu koşullarda izin verilir dediler. Bunun üzerine Başbakanlık bir genelge yayınladı. Ey bakanlıklar, ey valilikler verin verin diye. Çevre Bakanlığı, ben oynamıyorum, benim alakam kalamadı dedi kaçtı, mahcup biçimde. Orman Bakanlığı izin verdi. Biz her birine kaçma diye Çevre Bakanlığı aleyhine, Orman Bakanlığı'na niye izin veriyorsun kardeşim diye, Çevre Bakanlığı'na, orman aleyhine, denetim izni niye veriyorsun diye, Sağlık Bakanlığı aleyhine davalar açtık. Davaları kazanmaya başladık. Bu durum artık firmayı kızdırdı. Çünkü firma Eurogold idi, Normandiya oldu. Normandiya idi, Newmond oldu. Newmond demek, dünyanın en büyük iki numaralı şirketi demek. Bu firma ne yapsın, bir yandan Hüsamettin beyle tanıştılar, Ecevit'in yardımcısı, Hüsamettin bey Danıştay'a ziyaretlere filan geldi, neden geldin dediler, Danıştay'ın yeni yapılacak binası için geldim dedi. Danıştay'ın başkanı ile değil de neden nöbetçi daire başkanı ile görüşüyorsunuz dediler, cevap veremedi.

Bir sürü faaliyetler yapılırken bir de baktık ki meğersem bakanlar kurulunun gizli bir kararını oluşturmuşlar. Bu gizli karar yoluyla bu mahkeme kararına rağmen, orada bir faaliyete devam ediyorlar. Biz gizli karar peşine düştük. Noyan Özkan baro başkanı, her yere mektup yazıyor.

Ey cumhurbaşkanı, şu gizli kararı bana bulur musun diyor. Bulamıyoruz. İçişleri bakanına soruyor, bulamıyorlar. İzmir valisine soruyor bulamıyorlar. Ele geçiremedi. Buna rağmen dava açtı, Noyan Özkan. İzmir barosu davacı, bulamadıkları gizli kararnamenin iptalini istiyorlar. Danıştay'ın 8. dairesi, Noyan beye dedi ki, sana 30 günlük meyil, dilekçenin ekine koymamışsın gizli kararı, onu koy bakacağım dedi. Noyan bey araştırdı 30 gün içinde bulamadı. Davayı reddettiler. Bu arada ben ve arkadaşlarım da köylülerin avukatı olarak, gizli kararnamenin iptali peşinde koşarken, bizim mahkememiz 6 no'lu daireye düştü. Bu işin artık kompetanı olmaya başlayan daireye düştü. O sırada ben gazetelere ilan verdim. *“Aranyor, gizli kararname aranyor. Noyan bulamıyor, devlet bulamıyor, gizli kararname aranyor. Bulana ekmek arası anayasa hediye edilecektir”* diye ilan verdim.

Bunlar gazetelerde çıktı, hakikaten 6. daire Başbakanlığa yazı yazdı. Yolla gizli kararnameyi diye.

Gizli kararname geldi, sapsarı bir zarf her yeri bantlı. Ben gittim gördüm, dosyanın burasına yapıştırmışlar, üzerinde bir yazı var kara kara “gizli” yazıyor. Bu gizli kararnameyi Danıştay'ın yüksek yargıçları, okuyup geri iade etmelidirler diyor. Bana göstermiyorlar. Ben n'apiyim diye düşünürken, bir bakıyorum, Strassburg İnsan Hakları Mahkemesi'nden bana normal kıyırık bir belge diye yolluyorlar. Çünkü Strassburg'da bir dava açmışım, o dava yüzünden Strassburg bastırılmış Türk hükümetine almış onu, bana da bize böyle bir belge geldi diye yolluyorlar. Kimsenin bulamadığı devletin bulamadığı o korkunç gizli kararname benim elime geçti.

Kararnamede yazıyor, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygunuz ya, daha ne boş verin mahkeme kararını anlamına gelen, 6000 ton, üç yüz milyar dolar kazanacağız diyen bir gizli kararname. Şimdi, bir taraftan böyle gizli kararnamelerle Hüsamettin beyler çalışırken, bir yandan da Ankara'da inkılap tarihi kürsüsünde, bir doktor asistan yaşarmış. Adı Hablemitoğlu. Öğrenci bir kızla evlenmiş, evlenebilir. Babası terziymiş, hiç önemli değil. Kayınbiraderi MGK'ya bağlı toplumsal ilişkiler müdürlüğü başkanı Prof. Dr. Abdülhalit Çay'mış. Hiç önemli değil. Bu bey bir yazı hazırlıyormuş, Almanların Türkiye'deki hayallerine nüfuz peşinde koşabileceklerine dair.

Bu tezi duyan firma onunla tanışmış, onun eline bizim bütün belgelerimiz geçmiş olmalı ki, o bu belgeleri makaslarla kesip yapıştırıp tezini büyütmüş olmalı ki, bir kitap yayınlandı. “Alman vakıfları ve Bergama dosyası” diye. Bu kitabın üzerine Ceviz Kabuğu'ndaki o çocuk, mülkiyeli tutucu bir çocuk mu ne denir bilmiyorum, bu çocuk program yaparak meşhur etti biraz kitabı. Tutucu kardeşimiz Çolaşan bey de meşhur etti. Çok GS'li, en GS'li sakallı bir adam Hıncal bey de destek verdi. Böylece bu kitap toplumda, “yahu hakikaten bu Bergamalılar Alman ajanı olabilirler mi” diye dedikodular oluştu. Bunun üzerine bay savcı, neydi şu çıplak kadınla yakalanan, Nuh Mete Yüksel, adalet bakanına bir dilekçe yazdı. Ben soruşturma yapmak istiyorum izin verir misin dedi. Bay Türk ona izin verdi. Soruşturmaya başladı. Yeni Asır gazetesinde, ne Cumhuriyette, ne Hürriyette, ne Milliyette değil ama İzmir'de Yeni Asır gazetesinde küçük bir haber çıktı. Böyle böyle bu savcı izin almış adalet bakanından diye. Ben onu gördüm, makasla kestim, ekine iliştim, üst yazı yazdım, sayın savcı böyle bir şey yapıyormuşsun, benim ifademi almadan ileri gidemezsin, n'olur ifademi al diye dilekçe yazdım adama durduk yerde. Adamcağız onu alınca İzmir'e gelip benim ifademi almak kararına geçti ki, uçağa binmiş, İzmir emniyet müdür muavini beni arıyor, diyor ki, telefon numaranı ver, evini, cebini, komşunu. Niye? Savcı bey uçağa binmiş geliyor senin ifademi alacak, elimizde hazır olsun dedi bana. Ben de verdim bütün telefonlarımı. Ama telefon kapandı, Oktay Konyar aradı beni. Dedi ki, ya bir savcı geliyormuş Ankara'dan bizim Pınarköy'de koyun kesiliyor, koyun yedireceklermiş o savcıya ve o evde yatacağı. O ev de

alevi dedesi İzzet dedenin evi, İzzet dede de firmanın en yakın dostu. Bu ne biçim iştir dedi bana. Ben dur bakalım dedim, telefonu kapattım, bir dilekçe yazdım 4 dakika içinde. “Ey İzmir valisi, ey İzmir savcısı, beyefendi uçakta, ulaşmama imkan yok, siz devletin en büyük adamlarısınız, siz ulaşabilirsiniz. O uçaktan inip de Pınarköy’de et yerse, o İzzet dedenin evinde kalırsa ayıp olur, devletin lojmanları vardır, sayın savcının da bunu takdir edeceğine inanıyorum. 17 köy ayaktadır, bu köyün meselesi yüzünden” diye çılgın bir dilekçe yazdım.

Bu dilekçe üzerine sayın savcı Sümerbank misafirhanesinde kaldı. Benim ifademi aldı, hatta huyum değil ama cebime küçük bir teyp koymuştum, o benim ifademi alıyor, ben onun her şeyini alıyorum. O 5 dakika yazdırıyor, ben 15 dakika teybe alıyorum. Neyse o işini bitirip dönüyor, ben ona telefon ediyorum bir kere, “sayın savcı bizim soruşturma n’oldu” diyorum. O da diyor ki, biz daha çok Alman vakıfları ile uğraşıyoruz, Bergama ile değil. O nedenle o da uzuyor biraz diyor. Bir bakıyoruz çıplak fotoğraf DGM savcısı Ankara savcısı olmuş, onu görevden alıyorlar, aynı gün Ankara 1 no’lu DGM mahkemesinde bir casusluk davası açıyor.

Şöyle açıyor davayı, diyor ki, Almanya’nın 90 bin ton altını varsa, Türkiye’de de altın çıkmasını istemez. Bunlar da Türkiye’de altın çıkmasını istemiyorlar, öyleyse bunlar Almanya’nın legal yedeğinde legal casusu demektir. Dolayısıyla da Türk Ceza Kanunu’nun 171. maddesi diye bir madde var orada, o maddede diyor ki, devletin topraklarını bir başka ülkenin lehine hareket edersen, Anayasa’yı ihlal etmeye kalkarsan, gemileri batırmak istersen, cumhurbaşkanına suikast yapmak istersen, ve bunun için de gizli ittifak kurarsan, sen casussun. 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verilir diyor o madde. İşte o maddeyi uygulamak lazım diyor, 72 sayfa yazmış bunları, o Hablemitoğlu’nun kitabını almış aynen, iddianamesinin sonuna da sanık olarak bizi 15 kişiyi yerleştiriyor.

Biz 15 kişilik sanık grubuyuz ama bu 15 kişinin ilk 9 tanesi, Alman vakıflarının patronları, şefleri, müdürleri. 6 kişi, ben, Sefa Taşkın, belediye başkanı, bizim köylülerle eylem yapan Oktay Konyar, benim dostum arkadaşım bana akıllar veren bir kadın, biz Bergamacılarız onlar birazcık daha Alman vakıfçıları. Onlar diyorlar ki bizim bizim hiç Bergama’yla alakamız yok. Hiç ilişki kurmadık, hiç yardım etmedik diyorlar. Peki onlarla biz niye yan yanayız? Bizi İzmir’de yargılasalardı. İzmir DGM bizi Bergamacıları yargılasın, Ankara DGM onları yargılasın.

Biz itiraz yapalım diyoruz vazgeçiyoruz, yaparsak tuz buz olur çünkü. İttifak lazım, çünkü 171. madde gizli ittifak diyor, gizli ittifak aramızda varsa eğer, dava görülecek. Yok dersin koparır onu İzmir’e onu Ankara’ya ayırırsan davanın konusu kalmaz. Zaten Almanlarla içki içmedik, sigara içmedim ben, öpüşmedim, hiçbir şey yapmadım, onlarla trafiğim de yok. Neyse bu casusluk dosyası ile ilgili 26 Aralık günü, tiyatral bir duruşma olması bekleniyor. Benim orada gürültü yapacağım, yaramazlık yapacağım bekleniyor, belki siyah giyeceğim zannediliyor. Siyah gözlük, siyah şapka, casus gibi mi giyineceğim, modacılar bana yardım etmeyi düşünüyor. Oradaki casusluk duruşmasını tiyatral bir şekle sokmayı düşünüyoruz.

Ha, bunların bizimle ne alakası var? Galiba çok alakası var. Yani bir doğrudan demokrasi örneği değil mi bu? Bir köylü kadını, köylü adamı rüyalarında anayasanın 17. maddesini bile görememişler, 56’yı görmüşler avukatlarıyla beraber. Ve onlar anayasanın 36. maddesindeki bir hak arama özgürlüğü düğmesine basmışlar, onlar Türkiye’de pek önemli bir mahkeme kararı elde etmişler, kesinleştirmişler. Anayasanın 138.maddesinde idarelere, valiliklere, bakanlıklara, hükümetlere değil, parlamento bile yargı kararını değiştiremez, geciktiremez, uymamazlık edemez deyip duruyorsa eğer, ve de anayasayı ihlalse eğer mahkeme kararına uymamak, anayasayı ihlal de TCK’de 146. maddede varsa ve de pek yaman bir cezası varsa,

bugüne kadar idam bugünden itibaren müebbet gibi, bu ne biçim korkmazlıktır ki, ne biçim bir cürettir ki, böyle bir hukuk devleti ilkeleri vız gelir bize derler ülkeyi yönetenler?

Öyleyse yönetilenlerin, yani bizlerin, onların fiyakasını bozmamız gerekiyor. İşte bu fiyaka bozmaya herhalde doğrudan demokrasi deniyor. Herhalde 4 yılda bir seçime gidip seçimde oy kullanmak suretiyle onların fiyakasını bozmak, yani temsili demokrasi yetmiyor. Her gün sabah saat kaçta uyanıyorsanız eğer, yattığınız tarihe kadar bir şey yapmanız lazım. Bir itaatsiz yurttaş, sivil yurttaş, devleti gerilten yurttaş olmak lazım ki doğrudan demokrasi oluşsun. Bunun en büyük talibi kim? Talipler, doğrudan demokrasi peşindeler. Ya da yeşil hareket peşindeler, o konuya ilişkin farklı görüşlerimiz olabiliyor, onları tartışabiliriz. Hızla bana bu konuya ilişkin ister demokrasi, ister Bergama, ister casusluk, ister hukuk, hızla bana soru sorabilirsiniz. Böylece başka konuya geçebiliriz. Ne diyorsunuz?

Soru: Hukuk boyutunu çok güzel anlattınız da, benim merak ettiğim, Bergama deneyimi esnasında köylülerin doğrudan demokrasiye örnek teşkil edebilecek ne tür eylemleri oldu?

SÖ: Şöyle bir şey oldu. Köylere benim ilk gittiğim zaman, daha başlangıçta, köy kahvesine gidiyordum erkekler yanıma geliyordu. Kadınlar da meraklı idi ama büyük kapılarda oturuyorlardı, simsiyah entarileri vardı, ne diyorlar ona? Onunla otururlar, duymaya çalışırlar idi. Sonra bakın n'oldu? O kadınlar kahveye geldiler. O kara şey yok onun yerine şalvar var. Sonra gittiğimde beni öpmeye başladılar. Köylü kadın oğlunun kocasının yanında avukatı öper mi, öpüyorlar. Genç, yaşlı, nine öpüyor. Bergama'da kadınlar erkeklerden cesur idi. Herhalde o da doğurganlıklarından ya da hayvanlar, bitkiler, doğayla erkeklere nazaran haşır neşir olduğundan. Bilmiyorum kadınlar daha iyi cevap verirler, o nedenle kadınlar öndeydi, kadınların yönettiği bir doğrudan demokrasi hareketiydi. Kocalarını yatmamakla bile tehdit ettiler, ötesi var mı?

Soru: Kulağıma geldi, Amerika'da zannediyorum, Colorado eyaletinde aynı sizin Bergama'dakine benzer şekilde bir kirlenme olayı var ve birleşiyor bu insanlar dava açıyorlar. Fakat bu ara başka bir şey oluyor. Bu şirket onlara karşı dava açıyor çünkü tahkim yasasına göre imzalaştıkları insanlara onlardan başka bir koşulları olmadıkları ile ilgili, diyorlar ki siz dava açamazsınız biz açarız, çünkü siz bizim hakkımızı ihlal ediyorsunuz. Şimdi böyle bir şey var mı tahkim yasasına ilişkin uluslararası düzeyde? Bizim için Bergama'ya bağlı olarak, 1. sorum bu. 2. ise sizin gibi bir yurttaşla diğer yurttaşlar nasıl tepki veriyor?

SÖ: Adalet Bakanlığı'nda eğer Türkiye felaket hukuka uygun duruş almaya kalkarsa eğer, firmaya ödenecek parayla ilgili bir komisyon var. Yani 300 milyon dolar istiyorlar şimdi. Pardon 3 milyon dolar idi mahkeme kararı çıktığında. Mahkeme kararını gören bir işadama ne yapar? Ha Türkiye'de bir mahkeme kararı var, ben üç milyon dolar yatırım yaptım. Daha fazla yapmayayım der. Bunlar mahkeme kararı falan hikaye, Süleyman Demirel 40 yıldır uyguluyor bunu. Genel müdürleri mahkeme kararını hiç dinlemez dediler ve o üç milyon doları üç yüz milyon dolar olarak telaffuz etmeye başladılar. Böylesine bu konuyu tazminata götürmeleri beklenir. Eğer buradan pılılarını pırtılarını toplayıp giderlerse. Ama, öyle zannediyorum ki yeni gelen hükümetin daha dün nükleer santralleri bile açacağız diye pek cesur laf etmeye başlaması da gösteriyor ki bu yeni gelenler de, altın dosyasında hukukçu değil, para kazanacağız deyip Ecevit'ten geri kalmayacaklarına dair içimde bir şey oluşmuş bulunuyor.

Soru: İsmim Oğuz, İstanbul anti militarist inisiyatiftenim. Hukuk denince Türkiye'de çok önemli bir konu olduğunu düşünüyorum: askeri yargı. İşte Türkiye AB sürecinde demokrasi ve hukuku tartışıyor. Bize her şeyi değiştir dediler ama Schröder'in bir lafı var, Türkiye'de

köklü değişiklikler olmak zorunda. Bundan herkes neyi kastettiğimi gayet iyi biliyor. Türkiye’de ordunun siyaset üzerindeki egemenliği. Ama Türkiye’de hukuk deyince bir de ordunun ayrı bir hukuku var. Bu konuya da değinmek gerekiyor. Türkiye’de iki başlı hukuk var. Bir askeri yargı bir de sivil yargı. Hatta askeri yargı askeri yargı olmakla da kalmıyor, sivilleri de yargılıyor. Bildiğiniz gibi 93’de HBB kanalından vicdani retçilerle bir röportaj yapılmıştı. O röportajı yapan muhabir de, hatta kameraman da askeri cezaevine atıldı. Biz onu şöyle de önemsiyoruz. Sırf sivilleri yargılaması açısından değil, askerleri bile yargılaması açısından önemsiyoruz. Hiçbir hukuk özelleştirilemez. Eğer hukuk varsa herkese aynıdır. Sivilleri yargılayan bir hukuk askerleri yargılayan ayrı bir hukuk olamaz düşüncesindeyiz. Kaldı ki bu düşünce en azından DGM’lerin yargı sisteminde işte en son düzenlemelerle askeri yargıç hakimler kurulundan çıkarıldı. Bunun bütün hukuk sisteminde de yeri olması lazım, neler yapılabilir?

SÖ: Soruna şöyle bir katkı yapabilirim. 25 ve 25 eşi 50 kişilik bir otobüsle Bergama’daki madene gidebildi Türk generalleri. İçeri girdiler, mahkemenin kapattığını söylediğimiz bu madenin patronları, Orhan Gükan, Sabri Karahan bey onları ağırladılar. Bizim generaller onlara plaket verdiler. Ne olduğunu bilmiyorum ama bir plaket verdi bizim generaller onlara. Bunun üzerine Radikal muhabiri İbrahim Günel gece yarısı beni arayıp, ağbi 25 general madene girdiler diye, benden beyanat almak istiyor herhalde, “sevgili generaller oraya gitmeye gitmişlerdir canım, onların ne alakası var bu işle, bu işle alakası olanlar Danıştay’ın yüksek yargılarıdır” dedim ben. Onun üzerine Radikal’de yazdı bunu.

Böyle böyle MGK’nın toplumsal ilişkiler müdürü Abdülhalit ay, kayınbirader, karısı, plaket... Noyan Özkan onlar oraya niye gittiler diye dilekçe yazdı. Bu dilekçe şimdi Genelkurmay’da filan, ellerinde o ona ne diyelim cevap verecek miyiz diye böyle dolaştırılan bir dilekçe de var.

PANEL II - DOĞRUDAN DEMOKRASİ - DOĞRUDAN EYLEM

Ender Eren (Kolaylaştırıcı)

Şu anda basından da bayağı katılımlar var, toplantı gittikçe kalabalıklaşıyor. Katılımcı konuşmacılar benim de şahsen tanıdığım arkadaşlarımız, dördü de doğrudan eylem doğrudan demokrasiye katkıları tartışma götürmez insanlar. Farklı camialarda olsak da hep haberdardık. Bu toplantı vesilesiyle bir araya geldik. Bence çok da uygun düştü. Biz önce Şanar'dan başlayacağız sonra Melda, sonra Levent, sonra da Nesrin'den yaptıkları çalışmalarını ve bütün olayları sizlere aktaracaklar. Sonra da kısa bir tartışma yapacağız.

Şanar Yurdatapan

Eski Ankara valisi Nevzat Tandoğan'a atfedilen bir laf var. Solcu öğrencileri toplayıp getirmişler önüne onlara nasihat ediyor. Ulan siz kim oluyorsunuz, eğer sosyalizm lazım olsaydı bu ülkeye bunu da biz yapardık.

Bir şey olacaksa yukardan aşağı yapılacak, devlet bunu yapacak. Devletin ne yaptığını gördük şimdiye kadar. Yukarıdan aşağı sosyalizm hakkında da herkes bilgi sahibi oldu şimdiye kadar. Ben hayatım boyunca ders aldım ki, bir takım haklar yukarıdan aşağıya verildiği vakit, eğer bu haklar insanların şuurunda, kalbinde vicdanında yer etmemişse, kapalı kapılar ardında verilmişse, çok iyi hoş filan ama nasıl Bir dakikada verilmişse başka bir gün bir dakikada geri alınıyor. Çünkü sahibi yok. O hakların sahibi insanların çoğu bile o hakların farkında değil. Bir referandum yapılırsa, sorsalar sokaktan geçen inanlara ailenin reisi kim diye, korkarım çok büyük bir çoğunlukla erkektir, kocadır, cevabı gelecektir. Çünkü kadınların büyük çoğunluğu hala ben bağımsız bir bireyim diyemiyor, ben kocamın karısıyım bilinci yerleştirilmiş genel kültür tarafından. Okulda, evde, anne baba, okul öyle devam ettirmiş gidiyor. Tabi bu değişmiyor değil değişiyor ama, bu değişimi hızlandırmak için yapılacak en temel şeylerden biri bu diye en temel dersi aldım hayatımda.

Ne için mücadele edersen et, bunu insan kitlelerinin bilinçlerine kazıyacak bir haltlar et. Onlar sahip çıksınlar. Benim konum yıllardan beri düşünce özgürlüğü. Bunun için yürüttüğümüz bir sivil itaatsizlik var, 8. yaşını dolduracak 23 Ocak'ta 9 yaşına basacak. Umarım daha fazla yaşamaz. İnsan çocuğu hakkında böyle düşünür mü? Çocuk benim değil de ondan.

1995 yılında başladı bu iş, Yaşar Kemal'in DGM'de sorguya çağrılmasıyla birlikte aydınlar arasında bir infial oldu. Herkes bu kadarı da olmaz artık dediler ama gene de basındaki tartışma şöyleydi: Yaşar Kemal haklı mı, değil mi? Bir kısmı işte Yaşar Kemal bizim yüz akımızdır derken öteki vatan hainidir, bu Kürtlerden bahsediyor falan diyordu. Çok ters geliyordu, komik geliyordu. Yaşar Kemal gibi ünü dünyayı tutmuş bir yazar bile yargılanabilecekse düşüncelerinden ötürü, bize haklı mı haksız mıyı bir kenara bırakıp, bir dakika hiç kimse düşüncelerinden ötürü böyle yargılanmamalı demek düşer. Böyle işte imza kampanyasıyla başladı. Bin küsur aydın imza attılar, sonra gidip 10 tane yasaklanmış yazıyı büyük çoğunluğu hapiste olan, Leyla Zana hala hapiste, bu yazıları yeniden yayınladık. TCK'nin 162. maddesine göre suç işlemiş olduk. Madde şöyle diyor kabaca: Yasak bir şeyi yeniden yayımlamak yeni bir suç oluşturur. Yayımlayan da aynen yazan gibi aynı cezaya çarptırılacaktır. Üstelik bir ibare ekleyip ben bunun dediklerine katılmıyorum dese bile sorumluluktan kurtulamaz. Harika bir madde. Devletin hoşuna gitmeyen laflar eden bir manyak çıkarsa şayet, o hiç değilse fikrini yayacak insan bulamasın yayınlamasın diye yayıncıyı da aynı şekilde mahkum ediyorlar. Bunu bumerang gibi geriye kullandığınız vakit

de karşıda patlıyor onların tepesinde. Biz kuyruklar oluşturduk savcının kapısında, bir gün bilim adamları bir gün yazarlar çizerler bir gün sanatçılar, içeri girip kendimizi sorgulatıp bizim hakkımızda dava açın diye bastırdık. O vakit açmadılar. Ama mecbur, kanun maddesi çok açık, açıldı. Çok uzun anlatmayacağım hikayeyi, buradan amacımız şuydu. Devleti ya antidemokratik yasaları değiştirmek, ya da teker teker, seçmece değil, hepimizi birden içeriye tıkmak zorunda bırakmak. Bu rezalete katlanmak.

Bu ikilemele karşı karşıya bırakalım, çetelesini de tutmuştuk. 185 kişi, Aziz Nesin baştaydı, koltuğu boş kaldı. Yerini Franz Kafka doldurdu. İşte bu kadar insanın içeri girmesi halinde, işte kaç tane üniversitede dersler boş geçecek, kaç tane köşenin yazısı boş kalacak, hatta bir gazete hiç çıkmayacak gibi görünüyordu. Filanca TV programı düşecek, diziler bile düşecek, artistler içeri girecek, baş artisti içeri girecek, rejisörü girecek, falan filan.

Bir de unutmadığımız bir amaç, niye biz böyle yapıyoruz bunu, habire TV'lere çıkalım, gazetelere malzeme teşkil edelim diye biz uğraşyoruz onlar bizim peşimize gideceğine, sansasyonel bir şey buluyoruz ki insanlar bunun üzerinde tartışmaya konuşmaya başlasın. Konu evlerdeki sohbetlere taşınınsın, okullara taşınınsın, kışlalara taşınınsın, duymasın babamın arkadaşları, benim babam 3 yıldızlı generaldi de, -laf arasında- sonra lazım olacak bu, çünkü Oğuz'un sorduğu sorunun asıl muhatabı hukukçu olmadığım halde bendim. Çünkü taze başımdan geçti. Ona da zaman ayıracağım ve bekliyorduk, devlet ikisinden birini seçsin hadi bakalım ne yapacak? Oooo devlette hile çok, Bizans'tan Osmanlı'ya Osmanlı'dan TC'ye gelmiş. Ne onu yaptı ne öbürünü. İki buçuk senenin sonunda bir erteleme yasası çıktı, o da bizi ertelemiyordu, başka birini ilgilendiriyordu ama tamam sizi de bu yasanın kapsamına koyuyoruz, üç sene boyunca bu suçu işlemezseniz affedildiniz hadi gidin dediler. Monopoli veya kızma birader oynar gibi tık başlangıç noktasına döndük.

Biz ondan sonra taktik değiştirdik, çok güzel bir dava, sansasyonel, tanınmış insanlar, daha ilk ifade safhası birinci safha, babanın adı nedir, ne diyorsun, bitti öbürü gelsin, 15-20 kişiye baktık bir dahaki celse 3 ay sonra, 15-20 kişi daha çağırıyorlar 2,5-3 sene bu sürdü daha bitmemişti sorgular. Demek ki bu davayı 50-60 sene sürdürürler canları isterlerse, biz silahımızı kaybediyoruz- onları zorlayan. Ondan sonra gerilla taktikleri uygulamaya başladık. Her çarşamba DGM savcısında bir randevumuz vardı. Bir kağıtta bir kişinin suçu yazıyor orada fotokopiyle çoğaltıyorduk, biz yayıncı olarak 5 kişi oluyoruz. Her hafta gidiyorduk. Bu da ikinci bir 2,5 yıl sürdü. Düşünce özgürlüğü 1,2,3,5 diye bu kitapçıkları yayınladık, davalar açıldı, hükümler de giyildi, ama ikinci 2,5 senenin sonuna geldiğimizde, birdenbire bir erteleme yasası daha çıkardılar. Basın yasasıyla ilgili işlenmiş suçların hepsi yine 3 sene ertelenmiştir. Haydaaaa gene sil baştan. Biz de topladık hepsini bir kitap yaptık. Bu defa seçmece yaptık, DİSK Genel Başkanı, KESK, İHD Genel Başkanı, bir de şunu söyleyeyim o 42 kitapçığın içinde her cins suç vardı. Şarkısı, Türküsü, şiiri vardı. İslami görüşten dolayı, Kürt meselesinden dolayı, dine hakaretten dolayı hiç bir ayırım yapmadık. İki şey hariç: bir hakaret, hakareti düşünce suçu saymıyorum, bir de hakikaten sarışınların katli vaciptir, gebertin şu sarışınları türünden şeyler oluyorsa, gerçekten suça teşvik diyeyim, bu ikisini savunma dışında tutuyoruz, onun dışında, ne dersin de kardeşim. Hatta elinde gücün yoksa bunu yapmaya onu bile de.

Bu kitap hakkında 4 tane dava açıldı, şimdi hukuksal detaya girmeyeyim ama şunu söyleyeyim, niçin 4 dava aynı kitap hakkında? Kitabın içinde 60 küsur makale var ya, biz de bu mahkeme sonunda onu yazan insan ne cezaya çarptırılacaksa aynı cezaya çarptırılacağız ya, ayrı ayrı mahkemelerin baktığı suçlar oluyor. Bazıları DGM'nin, bazıları ağır cezaya kimileri asliye cezanın hududuna giriyor. Bir kısmı da askeri mahkemenin hududuna giriyor. Halkı askerlikten soğutmak diye bir suç var. Bu dört ayrı mahkemede gidiyoruz 15 kişi

davalara giriyoruz. İlk önce DGM beraat ettirdi bizi. Beraat edince temyiz ettik tabii. Kanun maddesi ortada, sen nasıl beraat ettirirsin? Savcı da temyiz etmiş, biz de. Gidiyoruz ikimizin gerekçesi de aynı, burada bir suç var, 162. maddeye göre, ama Yargıtay'ın kararı bizimkini reddediyor, savcınınkini kabul ediyor. Biz tekrar yargılanıyoruz devam ediyor, bir celsede bilmem ne kağıdı gelmedi, 3 ay geriye filan diyorlar kurtulmaya uğraşıyorlar... Öbür davalarda ise eğlenceli şeyler yaşadık. Asliye cezada ve şeyde beraat verildi, onları temyiz ettik daha cevabı gelmedi, fakat 4. askeri mahkeme... Bu kitapçıklarda iki makaleden dolayı yargılanmıştık. Her ikisi için onlar broşürçük halinde çıkarılmıştı, yargılanmıştık yine. Bir tanesi Osman Murat Ülke'nin öbürü Saruhan Oluç'un. Ben her ikisinden de ikişer ay ceza yedim. Hapis cezası yedim askeri mahkemede yargılanarak, genelkurmayda. Fakat bir tanesi son yasanın zaman kapsamına girdiği için o tecil edildi. Üç yıl bir daha işlemezsem, halbuki Bir daha işlemediğim işte. Arkadaşım Nevzat Onaran'la birlikte girdik, yattık çıktık.

Bir şey unuttum, mahkemelerde Nevzat da, ben de, öbür 15 kişi de aynı stratejiyi izledik. Hiçbir cevap da vermedik savunma da yapmadık, siz mahkeme değilsiniz ki, burada insan hakları sözleşmesi filanca maddesine göre adil yargılanma hakkımız çiğnenmektedir. Nerden mi belli, efendim, DGM'lerde bir tane asker yargıç vardı. O yüzden İnce adli kişi dava etti kazandı, AİHM tarafından davanın gerekçesinde de denildi ki, burada asker olan hakim yukarıdan emir alıyor. İstikbali de komutanının iki dudağı arasında, olmaz. Bu da ağır ceza mahkemesi gibi kocaman bir mahkeme yani, hakimlerden biri beyaz dese, biri siyah dese bu adamı ipe bile götürür. Adil yargılanma ilkesi çiğnenmiştir dedi, mahkum etti Türkiye'yi. Tabii bu gerekçe bizim DGM'leri boykot etmemize sebebiyet vermişti. Tabii Türkiye uslanmamıştı devam ediyordu her şey. Ne zaman ki Öcalan'ı yargılıyor, ne karar alırsa alsın, Öcalan kazanacak Strassburg'da, apar topar anayasayı değiştirdiler. Hiçbir şeyi takmayan devletimiz, asker yargıcı alıp sivil oturttular her şey halloldu gibi. Hiçbir şey hallolmadı. Gene o mahkeme o yapısıyla adil yargılama ilkesini gene çiğnemekte, doğal hakim ilkesine aykırı falan filan...

Şimdi birinci dava bu ben mahkum oldum yattım ettim ya, bütün mahkeme boyunca da hep bunu savunduk. Hep kararını verdik önlerine zapta geçirttik, bakın işte burada da yazıyor diye takmadı mahkeme, mahkum oldum... İkinci dava ise her şeyin keyfi olduğuna dair bir davadır. Bir sürü mahkemedeki olaylar yan yana gelir, ama temelinde yine bu dava yatıyor. Bu davada bu mahkemeyi beni beraat ettirdiği için dava ediyorum. Çünkü kanun açık, nasıl beraat ettiriyorsun? İşin bir yönü. Tabii ki mahkemeyi saymıyoruz biz, ifade falan vermiyoruz ama, neticede bizi hapse attıracak bir karar çıkıyor ortaya. Doğal olarak Türkiye'deki yargı yolunu sonuna kadar takip ettirmek için, AİHM'ye gitmenin bir şartı bu. Onun için askeri yargı, yoksa askeri yargıyı da kabul etmiyoruz. Buradan beklediğimiz asıl karar istediğimiz gibi bir karar, daha doğrusu bizim istediğimiz demeyelim de, AİHM için kendi içinde tutarlı olmak zorunluluğu olsa gerek. Oradan çıkacak bir karar, bir asker varken, e burada üç asker yargıç var üçü birden oturuyorlar orada, hepsi birden asker. Yargıç makamında üç kişi oturuyor. Onların iki tanesi cübbe giyiyor hukuk fakültesini bitirmiş gelmiş, biri giymiyor, kıta subayı. Düşünebiliyor musunuz, mahkemelere güvenmiyor kendi mahkemesini kuruyor. Hukukçulara güvenmiyor, kendi emir komutası altında olacak kendi yetiştiriyor. Askeri mahkemenin sivilleri yargılaması apayrı bir şey sivilleri ne halt etmeye yargılıyor, çünkü öyle bir kanun maddesi koymuşlar, demişler ki 155. maddeye bakar onlar demiş olmuş. Ama zaten faul. Askerliğin kendine özgü bir disiplini olması gerektiği çok doğal, ne yazık ki askerlik diye bir şey var. Birtakım insanlara insan öldürmenin tekniklerini öğretmek zorundayız savunmak için. Bu çağımızın utancısıdır, inşallah ileriki çağlarda kalmaz. Ama bir zorunluluksa bu, bunun için de bir disiplin gerekecekse, disiplin kurulları oluştursunlar bize ne? Ama ağır ceza mahkemesi kuruyorlar, yargı yolu ayrı. Bu ne biçim iki başlı canavardır. Biz de istiyoruz

Avrupa Topluluğu filan ama, bağımsızlık şeylerinin altında bir sürü imtiyaz yatıyor. Düşünsenize bir ülkedeki yargı sistemini bile iki başlı yapmışlar. Ben bir asker çocuğuyum dediğim gibi. Babam üç yıldızlı korgeneral. Ben küçükken hep şaşardım, biliyordum ki babam bu şehrin en üst adamı. Niye 23 Nisan gibi törenlerde babam vali denen adamın iki adım arkasında hizmetçi gibi duruyor, olur mu böyle şey? Bu büyükler dalga mı geçiyor bizimle, oyun mu oynuyorlar falan diye düşünürdüm. E, bu düşünceler benim kafama gökten zembille girmemiş. Biz askerler her şeyi iyi yapardık, bunlar başıbozuk siviller, bizim yaptığımız iyi şeyleri bozarlardı... Böyle düşünen küçük bir çocuğu, büyüyünce böyle düşünmediği için mutlu. Sağ olun.

Melda Keskin

Herkes merhaba,

Tanıdık çok kişi var, çok rahat bir ortam. Genellikle kötü adamlarla aynı mekanda olmaya alışıp, onlarla mücadele etme konumunda olmaktan dolayı bir tür değişiklik buluyorum burada. Dün enerji forumundaydık. İnanmayacaksınız ama 9 yıl süren nükleer karşıtı mücadeledeki bütün dinazor zevat, hepsi oradaydı. Birdenbire sanki zamanda yolculuk yapmış gibi oldum. Yeni hükümetin hevesi, iştahı onları yeniden canlandırmış. Bu salonun yarısı kadar küçük bir alana bizi tıktılar. 7 saat onlarla baş başa olmak gibi sıkıcı bir iş yaşadım. Bundan da çok üzülmedim, çünkü kendi aralarındaki çatışmalarını görüp birden bir ferahlık geldi üstüme. Eskiden nükleer bir lobiyle karşı karşıya olan nükleer karşıtları vardı. Ama dün Toryumcularla Kanada teknolojisini savunanlar çatışıyor. Alman teknolojisini savunanlarla Kanadalılar çatışıyor falan, kendi içinde bölünmüş bir nükleer camiayla karşılaştım. Ben Türkiye’de nükleer karşıtı hareketle ilgili konuşmak istiyorum.

Doğrudan demokrasi, doğrudan eylem ve sivil itaatsizlik beni, daha önce hiç teorisini bilmediğim halde büyüleyen bir şey ve sanırım burada konuşan pek çok insan bunların kitabını okuduğu için yapmadı ve yapmıyor. Bir şekilde, o gücü, o inancı, o isyanı içinde hissettiği için bunları yapıyor. Tabii birileri de oturup bunların kitabını yazıyor. Tabii bunların teorisi de var; mesela doğrudan eylem. Doğrudan eylem dediğimiz şey nedir? Mesela dünyayı kurtarmanın 50 tane yolu var mı? Gerçekten yok. Böyle kitaplar vardır, dünyayı kurtarmanın 50 yolu. Böyle bir şeyin olmadığını artık hepimiz biliyoruz. Yıkımın durdurulması için harekete geçme hissiyatı var hepimizin, onun dışında çitayı yükseltmek istiyoruz, yani bize verilenle yetinmiyoruz, daha çoğunu daha hızlı istiyoruz. Yani bir an önce özgürleşmek istiyoruz, bir an önce haksızlıkların son bulmasını istiyoruz. Ve bu arada da çok insana ulaşmak istiyoruz. Bir çok toplantıyı böyle salonlarda olmanın yanı sıra köylerde yapmak çok daha değerli bir katkı sağlıyor, çünkü bizimle aynı fikirde olmayan, ortada olan, hatta bize karşı olan insanların da gücümüze katılmasını sağlayabilir. Onun dışında kendimize çok iyi gelen bir şey bu. Doğrudan eyleme geçmek, Prozac’tan daha fazla kendini iyi hissettiren bir şey. Hepiniz katıldığınız eylemleri düşünün, o anda sizden daha iyisi yok. Daha güzel bir şey yapılmamıştır hayatta, böyle bir duygusu var. Ve doğru zamanda doğru yerde olup bu gezegenin ya da inandığımız gücün çıkarını ya da yararını savunabilmek en büyük ayrıcalık ya da en büyük üstünlük. Sivil itaatsizlik de çok iyi planlanması, düşünülmesi gereken, öyle kendi halinde olmayan bir etkinlik. Ama orada da spontane olmak, kendiliğinden olmak, esnek olmak, yön değiştirebilmek, bunlar çok değerli özellikler. Tabii ki bunun bir bedeli var. Demin Şanar bey’in anlattığı gibi, korku tüneli ya da mizahi bir şekilde anlatılsa bile insana iç daralması veren karışık yolların içinde yürümenin bedelini ödüyorsunuz. Hapis cezaları vesaire, tabii bunlar da onların yanında geliyor. Bir takım hedeflerimizi sadeleştirip herkesin anlayabileceği, herkesin ya evet haklı bu insanlar diyebileceği kadar kristalize edip yürümeyle ilgili bir şey. Sonuçta üçüncü taraflara ihale etmemekle ilgili bir şey.

Mesela çevre konusu, biz Greenpeace olarak bir şey yapıyoruz. Birisi geliyor, ya bizim mahallede de çöpler yığıldı bir şey yapsanıza diyor mesela. Hani biz sivil toplumuz insanlarla beraber bir şey yapacağız, adam geliyor ihale ediyor. Kendi sorunu ama öyle alışmış ki, devlet yapmazsa başkası yapacak. Ve hesap soruyor. Devletten hesap soramıyor ama senden soruyor. Neden gidip de bilmem neyi yapmıyorsun da bunu yapıyorsun diyor mesela. Sen de al eşyalarını, gel benim yanımda bir yer al, sen de onu yap. İnsanlara kendi gücünü hatırlatmakla ilgili bir şey yapıyoruz. Ünlü sözler var bu konuda söylenmiş. Bu konuda benim en çok sevdiğim söz “*eylemsiz duyarlılık ruhun mahvidir*”. Dünya da bir sürü kötülük var, hava da çok kirli deyip hiçbir şey yapmadığınız zaman, bu bir tür mazoşistlik veya kendi kendini tatmin oluyor ama, sonuçta sifıra sifır elde var sifır. Karşı tarafın ekmeğine yağ sürmüş oluyorsunuz, edilgenliğinizle suça ortak oluyorsunuz. Bir başka söz de “*bir avuç kendini adanmış insanın dünyayı değiştirebileceğinden kuşku duymamak*” kavramı... Ben yapacağım da n’oluyor, bir sürü insan yapmıyor, biz akıntıya kürek mi çekiyoruz? Hayır. Kendi görevimizi yaparken, başka insanlara da bulaşacak iyi bir hastalık bu aslında...

Bir de doğrudan eylemle sembolik eylemleri karıştırmamak gerekiyor belki. Greenpeace’in yaptığı şeylerin çoğunu sembolik eylemler arasına koyabiliriz. Bir grup insan gider bir yerde suça tanıklık eder ve mesajını çok net bir biçimde basın aracılığıyla halka duyurur. Bir muhatabı vardır, değiştir bunu istemiyorum der. Bundan ilham alan başkaları da bunu yaparsa çok güzel bir sonuç gelir. Ama doğrudan eylem aslında her gün yapılan bir şey. Yüce idealler, büyük amaçlar için olduğu gibi gündelik, sokakta ya da evinizin kapısında yapacağınız şeyler de buna giriyor. Bir gün yapılacak çok kutsal ve büyük bir hareket için ertelememekle ilgili bir şey. Yani bir gün o olacak ve dünya kurtulacak değil, şu yanlış ben bunu düzelteyim ve adım adım ilerleyeceğim bir yol diye düşünüyorum. Bunu yaparken güçlü olmak diye düşünüyorum.

Bazı insanların bu gücü kendinden var. Bunlar böyle mi doğuyorlar yoksa hayat içinde mi böyle oluyorlar bilmiyorum, ama gördüğüm böyle ıslık ıslık insanlar var. Bir de hakikaten güçsüz insanlar var, bu da onların kabahati değil, güçlenmesi gereken insanlar var. Biz en iyisini yaparız deyip o noktada koştururken bu insanlarda belki de bir cesaretsizleşme durumu yaratıyoruz. Onun haline bak, ben onun gibi olamam, duygusu veriyoruz ki bu da çok yanlış. Biz ancak diğer insanları güçlendirerek, kendi gücümüzü paylaşarak onlarla birlikte bir yere gidebiliriz. Bunu fark etmek lazım. İkincisi de bu radikalliğin içinde ürkek, korkak insanların da yer alabileceği, yani kucaklayan bir ortam oluşturmazsak zaten bir şey değiştirebileceğimiz de yok. Toplumun ve dünya üzerindeki insan grubunun sadece radikal ve iyi olanları kurtulsun, geri kalanı ölsün, böyle bir şey tabii ki söz konusu değil, ama maalesef biraz bu oluyor, ister istemez. Bizimki en iyi ve biz yapacağız, halbuki herkes için yapmadığımız sürece, burnumuz o şeyin içinde durmaya devam edecek.

Böyle bir kurtuluş yok. Sivil itaatsizliğin aleni olması önemli, bunu kendi başımıza kapalı kapılar arkasında başlarız yapmaya ama bunu bütün insanlarla paylaşmak ve bize göre şiddetsiz olması önemli. Şiddetsiz olmak, şiddetin şiddeti doğuracağından, yani çok basit bir ilkedden kaynaklanıyor. Bu spirali siz besliyorsunuz. Bunun dışına çıkan başka bir yol varsa tabii onu tartışabiliriz.

Bunun vicdani olması lazım, yani benim vicdanım bütün yasaların üstündedir. Bütün yasakların bütün baskıların üstündedir. Bunu hissederek yaptığımız zaman zaten o cesaret geliyor. Hem siyasi bir şey yapıyoruz, parti politikası değil ama siyasi bir şey, hem de yasadışı bir iş yapıyoruz. Yüksek, yüce bir yasanın yerine gelmesi için biz yasayı çiğniyoruz. Bunu da yapınca sonucuna katlanıyoruz, yani polis, görevini yap beni tutukla. Beni hapse at.

Bundan kaçış gibi bir kavram yok. Tıpkı vicdani retçiler nasıl kaçmıyorum, buradayım diyorsa, onun gibi. Asker kaçağı çok bu ülkede, ama vicdani retçi çok az.

Bunun çok derinine girmeyeceğim, ama son günlerde Arjantin'e bakmak lazım. Bir yazı okudum, "kendi demokrasinizi büyütün, yetiştirin" başlığını taşıyordu bu yazı. O da besinle ilgili bir yazıydı. yani, "*Grow your democracy*", diye. Bayağı bitki yetiştirmek gibi bir kavram. Arjantin'de işler kötüye gidince son yıl içinde özellikle insanlar aç kalıyor resmen. Dünyada gizli açlık, bizde de var mı ama resmen büyük insan gruplarının Arjantin gibi bir ülkede Afrika'da değil aç kalması ciddi bir boyut getiriyor oradaki toplumsal yaşama. İnsanlar Taksim parkı gibi yerleri ele geçirip, biliyorsunuzdur belki, orada patates soğan yetiştirmeye başlıyorlar. Yerel idareyle karşı karşıya- olur mu kardeşim burada çiçek ekiliyor, olmaz. Ama onu yapıyorlar ve Arjantin'de irili ufaklı 400 bahçede kendi yiyeceğini yetiştiriyor insanlar, ortak mutfaklarda çorbalar pişiyor, en yararlı sebzelerden hayatta kalmalarını sağlayacak, iki milyon insan her gün yemek yiyor. Tabii bu aslında çok doğrudan bir eylem. Size dayatılan şeyleri kabul etmeyip kendi geleceğinizle ilgili bu yönünüzü elinize almanızla ilgili. Ve bundan da hiç hoşlanmıyor tabii politikacılar, kimi zaman kağıt hurdacılarını o alanlara yönlendirip, belki bunların hakkından bunlar gelir diye düşünmüşler, yani kağıt depolamak isteyen hurdacılar oraya gidince bir bakıyor orada insanlar patates soğan yetiştiriyor. Onun üzerine çatışma olur da biz de bunlardan kurtuluruz diye düşünüp umut ederken, halbuki bunlar da uzlaşıp, hani biraz sen biraz ben, uzlaşıp oralarda ortak yaşam kuruluyor. Bunlar hepsi bir peri masalı gibi gelebilir bize ama, zora düşünce insan, en dibe vurunca bunları buluyor herhalde. 400.000 tane değişik irili ufaklı parkta, bahçede terkedilmiş bir kamu yapısının arazisinde vesaire. Bunu bir küçük örnek olarak verdim.

Biz hep Türkiye'den bahsettik ama dünya zaten Türkiye'de olanların çok daha ötesinde bir felaketle karşı karşıya. Türkiye olsa olsa ithal edebilir bu sorunları. Yani Türkiye'nin yaptığı budur. Altın meselesi de Türklere has bir teknoloji değildir. Nükleer santral de öyle. Hatta insanları medya kanalı ile uyutup onları budalaca şeylerle oyalayıp, onun en önemli ulaşması gereken bilgileri esirgemek de batı icadı diyebileceğim, kuzey ülkeleri icadı bir şeydir. Zaten bu hareketlerin de kuzey ülkelerinde çıktığını çok daha sonra güneye geldiğini biliyoruz.

Bazı rakamlar not aldım. Mesela biz enerji konusunda çalışırken, temiz enerji olsun ah ne iyi olur falan derken bir bakıyoruz, dünyanın en büyük on petrol şirketi bir yılda 992 milyar dolar ciro yapıyor. Nerede durduğumuzu ve neyle karşı karşıya kaldığımızı anlamak için aslında bir rakamdır bu. Türkiye'nin dış borcunu, bütçesini düşünün. On tanecik şirket, bunlar yılda bir trilyon dolar çeviren şirketler. Tabii ki sizin temiz enerjiye geçmeniz söz konusu olamaz onların gündeminde, çünkü onlar 992 milyar dolardan daha çok daha çok ciro yapmak istiyorlar. Amerika'nın askeri harcamaları mesela, 400 milyar dolara yakın bu senelik bir bütçeleri var ve bu ondan sonra gelen 11 ülkenin toplam askeri bütçesinden daha fazla. Yani dünyaya dayatılan askeri alandaki gücü ölçmek için.

Sonra Avrupa'da, Amerika'da demokrasi mi var? Artık kendimizi bu komik oyundan sıyırmamız lazım. Amerika'daki seçimlerdeki katılım oranı ortada, nasıl seçtikleri ortada. Hadi bırakın çok katılım olsaydı, çok adil bir seçim olsaydı da yapılan bağışlar ortada. İki tane seçimi kazanabilecek taraf var. Gerçekten şu ana kadar, bir taraf demokratlar, öte taraf cumhuriyetçiler, ve bir şirket olarak, siz n'apıyorsunuz, yüzde 71'ini yüzde 31'ini bağış yapıyorsunuz milyon dolarlar mertebesinde. Hayatınız boyunca değiş tokuş yaparak, iki tarafı da hoş tutarak işinizi gördürüyorsunuz. Bilimsel bir kurtarıcı da yok, onu da bir tarafa atalım çünkü gene bir rakam, İngiltere'de yanılmıyorsam, genleriyle oynanmış organizmalarla ilgili yapılan bilimsel araştırmaların yüzde altmışı endüstriden alıyor parasını. Şimdi nasıl olacak da birisi organizmalarla genleriyle oynarsanız aslında çok kötü bir şey olacak bilgisini elde

edecek, bunun için para lazım araştırma için, laboratuvar, bilim adamlarının maaşları vesaire. Bu nerden gelecek?

Bu tarz şeylerde bugünkü demokrasi uygulamasından da umut yok. Bilimsellikten, o yüce pırıl pırıl fetiş haline gelmiş olan şeyden de umut yok ve biz de aslında bütün bu rezaletin, bütün bu yağmanın, talanın programlayıcısı, bilgisayar programlayıcısı gibi aynı zamanda da finansörüyüz. Yani aslında bizim paramızla oluyor bütün bunlar. Kötü şirket, pis şirket, kapitalist, emperyalist, kahrolsun falan. Bizim cebimizden bu işi yapıyorlar. Sivil itaatsizlikle ilgili çok yaygın bir eylem olmasa da Amerika'da duyulan bir şey, Amerikan bütçesinin, toplanan vergilerin şu kadarı, rakamı bilmiyorum ama silahlanmaya gidiyor. Ben yurttaş olarak vergimi öderken o bölümü ödemiyorum, mesela böyle eylemler var. Bu ne demektir? Benim paramla öldürme demektir. Hem öldürme öldürme diye bağırıp hem de parasını öderseniz verginizle, o zaman adam o parayla silah alır ve öldürür. Bireysel olarak yapılan eylemlerden bir örnek.

Bugün yine korkunç bir para söyleyeceğim, her yıl Avrupa ve Amerika ağırlıklı olmak üzere, kömür, petrol ve doğalgaz için ve nükleer enerji için, hani bizim kurtulmak istediğimiz, ilerde olmamasını dilediğimiz enerji sistemi için 250-300 milyon dolar sübvansiyon veriliyor. Ne demek bu? Sizden toplanan vergilerle, cebimizden alınan paralarla hükümetler kapalı kapılar ardında artık 50-100 yıldır dünyanın başına bela olmuş ve bu belaları sürdürmeye çok niyetli olan endüstrileri destekliyorlar. Yani biz onları var ediyoruz. Cebinizdeki cep telefonlarının markasına bakın, hani bireysel olarak o markayı protesto edip almayabilirsiniz. Nükleer silah yapımı var. Artık şirketlerin de hangisinin ne olduğunu ayıramayız. Hepsi aynı akrabalıklar, kız kardeşler, erkek kardeşler, dolayısıyla programcıyız aynı zamanda. Bu şirketlere bu hakları biz verdik. Amerika'da bu dev şirketlerin tarihine baktığımız zaman, ilk zamanlarda İngiltere'den gelen büyük tekeller var. Bunlara bir takım sınırlar getirilmiş. Hani sahip olabileceği toprak sınırlanmış, sahip olabileceği para miktarı sınırlanmış, hatalı davranması durumunda lisansının geri alınması gibi Demokles'in kılıcının altına yerleştirilmiş. Sonra n'oluyorsa oluyor birdenbire bu şirketler tanrısal büyük güçlere kavuşuyorlar. Kimse onların elinden hiçbir şey alamaz, tam tersine alan bir konuma geliyorlar ve şu anda gidip bir marketten bir yerden alışveriş yapan bizler, her gün ödediğimiz paralarla onları daha da devleştireyoruz, büyütüyoruz. Onun için bireysel çabaların DonKişotvari de olsa, örgütlenerek, daha büyüyerek onların yaşam kaynaklarını kesmek gibi bir işlevi olabilir.

Akkuyu'dan bir örnek vermek istiyorum. Nükleer santrale karşı mücadelenin çok yoğun olduğu bir yerdi 8-10 yıl boyunca, orada bir halk oylaması yapıldı. Sanırım nükleer enerji mücadelesindeki en çarpıcı alanlardan biri oydu benim açımdan, orada halka sorması gerekiyordu devletin, işte hukukçular biliyor, Bergen anlaşması vardı, kritik yatırımlarda o yörenin halkının onayı alınmalıydı. Tabii ki kimsenin böyle bir şey yapmaya niyeti yoktu. Biz oradaki belediyeyle de konuşup bir şekilde uzlaşarak orada bir halk oylaması yaptık. Halk oylaması denildiği zaman meydana sandık konur, insanlar gelir, onu yapamadık. Ama ne yaptık kaymakamlıkla konuşup, siz kapı kapı dolaşıp yaparsınız bu işi, biz sandık koydurmayız. Peki, aldık biz sandığımızı, mührümüzü oy pusulalarımızı, önceki çalışmamızı tabii anlatmıyorum, ve kapı kapı, bağ bağ, bahçe bahçe Ağustos ya da Temmuz'da 99 yılında oy verdirdik. Ve eski belediye başkanının önüne geldik.

Onlar biliyorsunuz bir klik, feodal yapı halinde ailecek yaşıyorlar. Adamın şöyle yapmasını bekledim ben. Ne bu saçmalık, oyun mu oynuyorsun, sen kimsin, bir tekme atsa benim oy sandığıma, biter bizim oylama orada. Hayır adam çok ilginç, bizim kendimize atfettiğimiz o gücü, o hak arayışını ciddiye alıp bana iki saat nükleer enerjinin niye olduğunu anlatıp ve evet mührü bastı. Bu işte işleri haklılığın veya inanmışlığın çözebileceğine ilişkin bir şey. Yüzde

84 hayır çıktı, ki bu oldukça faydalı bir şeydi. Herkes nükleere karşı değildi. Ama birileri çoğunlukla nükleer enerjiyi istemiyordu. Benim söyleyeceklerim şimdilik bu kadar. Teşekkür ederim.

Levent Şensever

İstanbul Sosyal Forumu katılımcısıyım. Ben Melda'nın iki vurgusu üzerinden devam etmek istiyorum. Birincisi Türkiye dünyada çok özel bir konuma sahip değil. Küresel bir düzenin içinde bir yerde öyle anlamlandırmak gerekiyor. Benim öne çıkarttığım ikinci vurgusu bireysel sivil itaatsizlik üzerinde. Ben de daha çok sosyal itaatsizlik vurgusu ile devam etmek istiyorum sosyal forum katılımcısı olmak babında. Şimdi sosyal forum hareketi yeni bir hareket, yeni bir süreç gibi algılanabilir. Aslında böyle değil, özgürlükler, eşitlikler, adalet için insanlık kadar eski mücadelelere böyle bir hareketin geleneği diye bakmak gerekiyor. Ve bu süreç son yıllarda kendisini çok daha sistematik bir şekilde, özellikle son iki yılda, sosyal forum hareketi şeklinde ifade etmeye başladı. Çok kısa bir tarihçesini anlatmak gerekirse neoliberal saldırıların başladığı 90'lı yıllarda başlıyor hareketin sosyal foruma doğru evrilmesi, yaklaşık 13 yıl kadar önce özellikle Latin Amerika'da neoliberal saldırıların azgınlaşmaya başladığı bir dönemde orada Latin Amerika ülkelerinde radikal hareketler neoliberalizme karşı güçlerimizi nasıl birleştiririz diye bir arayış içine giriyorlar ve o dönemde yaklaşık 13 yıl önce Sao Paulo forumu şeklinde toplanmaya başlıyorlar. Ve kendi mücadele deneyimlerini ortaklaşıyorlar, mücadelelerinde ayrı ayrı durduklarında daha küçük olan güçlerini birleştirmeye çalışıyorlar. Daha sonra 94 yılında o zaman NAF'tı şimdi FTA diye değişen Kuzey Amerika ekonomik birliğine karşı Zapatista'ların bir başkaldırısı var biliyorsunuz. Bunu da bu sosyal forum süreçlerinde bir aşama olarak almak gerekiyor. Daha sonra Avrupa'ya sığıyor bu neoliberal saldırılara karşı başkaldırı. 1995'de Fransa'da kamu sektöründe genel grevler var özelleştirmelere, sendikasılaşmalarına karşı. Nihayet hepinizin yakından bildiği 1999 Seattle direnişine geliyoruz. Seattle'da yeni bir dönemece giriyor sosyal forum hareketi. Seattle'in çok önemli bir kaç özelliği var. İlk defa sendikal hareketle o zamana kadar tek tek hareket eden protesto üzerinden kendini ifade eden aktivistlerin bir araya geldiği bu hareket hem kaplumbağa sevenler, hem yeşiller, kadın hareketi, eşcinsellerle sendikal mücadele veren sendika hareketinin bir araya geldiği bir harekete evriliyor. Bu birinci önemli özelliği. İkinci önemli özelliğiyse neoliberalizmin en önemli kurumlarından, kalelerinden biri olan Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantısı basılıyor ve toplantısının başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olan büyük bir eylem gerçekleşiyor. Arkasından saymakla bitmeyecek kadar nicel olarak da nitel olarak da hızla büyüyen gelişen bir hareket olarak devam ediyor. Birçok cephede bu kez mücadele etmeye başlıyor. Daha önce sadece düzenin tek tek kurumlarını protesto eden bir hareket olmaktan çıkıp alternatif arayışlarına giriyor. İşte çeşitli sosyal forum toplantıları ile sorunları tartışıyor. Tartıştığı sorunların yanı sıra deneyimlerini birbirine aktarıyor. Bu süreç içinde yeni yol haritaları çiziyor, yeni mücadele takvimleri çıkarıyor ve birlikte genişleyerek büyüyerek devam ediyor yoluna.

Hareket böyle bir geçmişten geliyor. Bir de hareketin içinde bulunduğu verili koşullar var. Bunlara da hızla kısaca göz atmak istiyorum. Savaş sonrası 89'a kadar olan dönemde biliyorsunuz iki kutuplu bir dünyada yaşıyoruz. Burada Reagan'ın deyimiyle o zamanki Sovyetler Birliği'ne şer imparatorluğu yakıştırması var. Amerika'nın bütün politikası buna göre şekilleniyor o dönemde. Diktatörler destekleniyor. Katliamlara göz yumuluyor. Saddamlar Talibanlar destekleniyor. Ve hepsi Sovyetler Birliği düşmanına karşı olumlanıyor. Ama karşı taraf da aynı pozisyonda, yani Sovyetler Birliği ve Doğu bloğu da Batı emperyalizmi "düşman"ına karşı aynı pratiğe sahip. Ve sonuçta o dönemde dünyadaki bütün ülkeler giderek bireylere kadar hep karşı düşman tehdidiyle ya bu tarafta ya öbür tarafta hizaya diziliyor. Dolayısıyla bizim sosyal forum hareketimiz bu verili koşullar içinde

yeşeriyor. Bu koşulları belki şöyle somutlamak daha açıklayıcı olacak; birincisi bu koşullar piyasa ekonomisi koşulları batıda. Ya da doğuda planlı ekonomi. Her iki sistemde de merkezinde insan yok bu sistemlerin. Birikim için birikim var, insanlar koşulları belirlemiyor koşullar insanları belirliyor. Koşullar piyasa tarafından belirleniyor. Piyasaya çok uluslu şirketler hakim, küresel sermaye hakim. Piyasalar kar ve rekabetle belirleniyor. Rekabet ise daha çok kar, daha çok petrol satışı demek. Daha çok petrolü garantiye almak için de militarizm var, savaş var, ölüm var ve bunların doğrudan sonucu olarak giderek daha az demokrasi var.

Bu koşullar bildiğiniz gibi 1989'da başlayan bir süreçle değişmeye başladı. Berlin duvarının yıkılışıyla. O zaman bugünkü Bush'un babası yeni bir dünya düzeni ilan ediyor. Bu kısmı hızlı geçeceğim ama hangi koşullardan yeşerdi hareketimiz bunu netleştirmek için söylüyorum. Giderek yeni ortaya çıkan koşullarda sermayenin hükümdarlığı çok daha pekişiyor. Ve bunun doğrudan sonucu olarak esas neoliberal politikaların azgın saldırısı başlıyor. Yoksulluk, eşitsizlik, bildiğiniz gibi ekolojik felaketler vesaire. Burada hareketimiz belirleyen önemli dönemeçlerden biri de 11 Eylül saldırısı. 11 Eylül'ün özel bir önemi var. Çünkü yeniden dünyaya bir çekidüzen veriliyor bildiğiniz gibi. Terörizme karşı savaş şiarıyla ve Bush'un söylediği gibi, ya Bush'tan yana olmak var ya da terörist olmak var. Dolayısıyla artık hepimiz şer ülkesinde yaşama potansiyeline sahibiz. Çünkü Bush'un tarifine göre şer ülkesi çok soyut, Bush onu nasıl yorumlarsa orası şer ülkesi veya coğrafyası olmak durumunda. Hepinizin bildiği gibi medeniyetler çatışması, ötekiler tartışması, düşman ve teröristler var, öyle bir dünyada yaşıyoruz artık. Bu teröristler arasında sivil itaatsizlik yapan, yani şiddetten arınmış yöntemleri kullanan küresel kapitalizm karşıtları da var terörist tanımı içine giren artık. Özgürlük isteyen Filistinliler de var. Yoksul kaçak göçmen işçiler de var. Herkes birer terörist.

Dolayısıyla artık giderek bireyin özgürlüklerinin ortadan kalktığı, herkesin politikaya, petrole tabi olduğu bir dünya var. Bizim hareket böyle bir dünyaya isyan edenlerin veya direnenlerin veya karşı olanların hareketi olarak kendisini ifade ediyor. Dolayısıyla da böyle bir dünyayı reddederek başka bir dünyayı isteyenlerin hareketi asıl olarak. Yani savaşımsız, eşit, adaletin olduğu demokratik bir dünya bu. Bunları söyledikten sonra kısaca hareketin kendisine bakalım. Hareket çok farklı bileşenlerden oluşuyor. Çok çeşitli, çok renkli ve gücünü şuradan aldığı hareket kendisi ifade ediyor: Biz farklılıklarımıza rağmen birlik içindeyiz. En güçlü yanımız da bu. Geçmişin tüm olumsuzluklarına karşı yeni alternatif arayışı içinde. Ne rekabet uğruna, ne sosyalizm veya herhangi bir yüce değer uğruna özgürlüklerinden vazgeçmek istemeyen bir hareket. Başka bir dünya istiyor, iyi bir dünya istiyor, üstelik önemli özelliklerinden biri istemekle kalmıyor bu uğurda mücadele ediyor doğrudan eylemleriyle.

Başka bir dünyayı elde etmenin mümkün olduğuna inançlı bir hareket. Burası bence önemli. Buraya kadar hareket bir birlik içinde. Yani başka bir dünya istemek bu dünyanın reddi anlamında anlaşan, tüm bileşenleriyle, sendikal hareketinden gençlerine, kadın hareketinden eşcinsellerine, sosyalistlerine anarşistlerine kadar. Fakat bir adım daha ileriye gittiğimizde nasıl bir dünya istiyoruz sorusuna verilen yanıtta, bu istediğimiz dünyayı nasıl kazanacağız gibi soruları sormaya başladığımızda burada farklılıklar ortaya çıkmaya başlıyor. Ama bu farklılıklar henüz ayrı ayrı durmayı gerektirecek nitel bir aşamada değil. Bu farklılıklar tartışılıyor, bu da bir zenginlik olarak görülmeli bence. Şimdi bu nasıl bir dünyaya verilecek yanıtları hep süreç içinde çözmeye çalışan bir hareket görüyoruz karşımızda. Hareketin çeşitliliği zenginlik demişim, çünkü çok farklı deneyimlere sahip.

Ve bu farklılıkları bir potada topladığı oranda da gücünü artırmış oluyor. Çok farklı görüşler oluyor. Zaten başka bir dünya için hazır bir reçete de yok. Bu bütün farklı görüşleri

deneyimleri bir yerde toplayacağız, deneyeceğiz, sınavacağız ve yanlışları temizleyip yola devam ederek yeni doğrularla başka bir dünyayı elde edeceğiz. Böyle bir süreçten geçmesi gerekir diye ben düşünüyorum. Şimdi başka bir dünya üzerine tasavvurlarımızda, düşüncelerimizde bir takım özelliklerimizi şimdiden kullanmaya başladık. Geleceğe dair. İyi bir dünya için düşüncelerimiz zaten pratikte şu anda, kullanıyoruz.

Bunlar bugünkü konumuzun başlıkları zaten, doğrudan eylem ve doğrudan demokrasi. Şimdi burada doğrudan eylem kısmıyla ilgili bir iki pratik şey söylemek gerekirse, bugüne kadar bu hareketin önüne konan seçenekler ne oldu genelde. Ya elit seçkin bir grup, yani bir gerilla örgütü, seçilmiş, silahlandırılmış, eğitilmiş ve herkesin adına özgürlük için mücadele eden, yani sizin mücadele etmeniz gerekmiyor bir grup insan zaten sizin adınıza iyiliğiniz için mücadele ediyor. Ya da öncü parti olabilir bu. Yine aynı şekilde siz partinin üyesisiniz ama orada öncüler var sizin adınıza dünyayı kurtaracak ve sizi de kurtarmış olacak dolayısıyla. İşte hareket bu iki ve daha çoğaltabileceğimiz hareketlerin hepsini reddediyor. Doğrudan eylem anlamında. Diyor ki dünyayı değiştirmek mümkün, bunu ben kendim doğrudan eylemimle değiştireceğim, kimsenin benim için dünyayı değiştirmesine de izin vermeyeceğim. Zaten bu daha önce geçmişteki mücadelelerle de çeşitli şekillerde ifade edilmişti ama hafızalarımızdan silinmişti. Örneğin Marx, işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır. O sadece işçiler için bunu söylemiş. Bunu unutmuştuk, hareket bunu tekrar hatırladı. Bizim kurtuluşumuz kendi eserimiz olacak dedi. Şimdi doğrudan demokrasi kısmında ise hep önümüze konulan bugüne kadarki seçenekler temsili anlamda, profesyonel politikacılar var, biz onlara oy veriyoruz, onlar bizim için bir yerlerde düşünüyorlar, iyi nedir kötü nedir ve bizim adımıza hareket ediyorlar. Bunu da reddediyoruz. 4-5 yılda bir bize verilen demokratik özgürlüğümüzü de reddediyoruz.

Yaşamımızın her alanında doğrudan kendi eylemimizin üzerinde kararlar vermek istiyoruz. Böyle bir hareket. Yönetim kurullarının, merkez komitelerinin kararlarıyla hareket etmek istemiyoruz. Sorunu nasıl çözeceğiz kısmına dair kendi görüşlerimi söyleyip bitirmek istiyorum.

Bugünkü kapitalist toplumun temelinde daha önceki dönemlerde sınıflı toplumlarda, toplumsal işbölümü yatıyor. Bir tarafta G8'ler yani 8 tane başkan var. Öte tarafta 6 milyar insan var. Bir tarafta İMF, Dünya Bankası gibi bir avuç uluslararası kurumun yine bir avuç yöneticileri var. Yine öte tarafta 6 milyar insan var. Onlar Davos'ta toplanıyor biz sosyal forum olarak toplanıyoruz. Geçtiğimiz yıl G8'lere karşı mücadele edenlerin eylemleri örgütlenmişti biliyorsunuz Cenova'da. 800 tane örgüt bir araya geldi ve 200 binden fazla insanı bir araya getirdi. Şubat 2002'de bu yıl İtalya'da toplam 70 kentte sosyal forum vardı. Şu anda 100 den fazla kentte sosyal forum var. Giderek Asya, Avrupa, Latin Amerika diye yayılıyor. Ben bu hareketin başka bir dünyayı kazanacağına çok inanıyorum. Çözüm olarak da biraz önce bahsettiğim gibi toplumsal işbölümünün yeniden örgütlenmesi gerektiğine inanıyorum, mülkiyetin olmadığı bir düzeni tasarlıyorum kafamda. Dolayısıyla sorunun çözümünün devrimci bir çözümden geçtiğine inanıyorum. Teşekkürler.

Nesrin Uçar

Biz Gazhane Çevre Gönüllüleri'ndeniz. Kadıköy yakasını bilenler hatırlayacaklar, Hasanpaşa'da Vatan Hastanesi'nin karşısında 32 dönümlük çok büyük bir arazi var. Burada 1891 yılında havagazı üretmek üzere bir fabrika kuruluyor, Fransız ve Almanlar tarafından kuruluyor bu havagazı fabrikası. 100 yılı aşkın bir süre de orada hizmet veriyor. 1993 yılında havagazı üretiminin sona ermesiyle burası mezbelelik haline geliyor. Mülkiyeti İETT'ye ait, burası üzerinde bir takım tasarruflarda bulunmak istiyor. Bu tasarruflar şöyle: Katlı otopark,

süpermarket, para getirecek bir alan olarak düşünüyor. Bunun için de orada bir faaliyete başlıyor. Gaz üretiminin bitmesinden sonra 1994 yılında kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulu orayı koruma altına alıyor. Sit alanı ilan ediyor. Fakat ona rağmen 1995 yılında Büyükşehir Belediyesi ve İETT orada yıkım işlemlerine başlıyor. Çok büyük gazometreler var orada, onların cidarları sökülerek MKE'ye yok pahasına satılıyor.

Biz 1996 yılında bu yıkım faaliyetlerini görünce burada bir şey yapmak gerektiğini düşünerek bir araya geldik ve kapı kapı dolaşarak yıkıma karşı çıkmak gerektiğini, bu alanda bir kültür merkezine ihtiyacımız olduğunu kendi aramızda konuşmaya başladık. Sonraki gelişmeler çok hızlı oldu. Bir yandan Büyükşehir Belediyesi, İETT, bir yandan Kadıköy Belediyesi, mülkiyeti Büyükşehir'e ait, bir yandan mimarlar odası ve koruma kurullarıyla görüşmeler yapmaya başladık ve 8 bin tane imza topladık. Buranın katlı otopark yapılmaması kültür merkezi ve yeşil alan olarak yeniden kullanıma açılması için. Bu çalışmalarımız epeyce bir sonuç verdi. Büyükşehir Belediyesi bizim girişimlerimize itibar etmezken, daha sonra koruma kurulunun aldığı karar gereğince de başka bir şey yapamayacağını anlayınca bizimle görüşmelere başladı. Kadıköy Belediyesi de bu konuda bize destek verdi, Mimarlar Odası da. Büyükşehir Belediyesi'yle uzlaşma yoluna girdik. Görüşmelerimizde şöyle bir hat izlenmeye başladı. Biz burası için proje hazırlatacağız, bu projeyi kimlerin hazırlamasını istersiniz gibi sorular sormaya başladılar. İTÜ burada bir mimari proje hazırladı. Bu proje İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin elindeki koruma kurulu onaylı tek proje. İTÜ hazırladı, koruma kurulu onayladı, Büyükşehir Belediyesi de bu projeyi uygun gördü. İTÜ'nün hazırladığı projenin içinde kütüphane var, kültür merkezi var, çok amaçlı salon dediğimiz sinema ve toplantı salonu olarak kullanılacak bir salon var.

Yeşil alan Kadıköy'de çok az, hava almak için en yakın Çamlıca'ya çıkıyorlar. O da belli imkanları gerektiriyor. Biz bu çalışmaya başlarken Hasanpaşa'nın hatta Kadıköy'ün yeşil alan ihtiyacıyla yola çıktık. Burada yeşil alanlar var ama klasik anlamda yeşil alan değil burada projesi yapılan alanlar. Şöyle tarif edebilirim, örneğin çocukların kullanabileceği bisiklet alanları tasarlandı projeye konuldu, bunlar herhangi bisikletler değil, pedallarını çevrince enerji üretecek, tepesindeki lambayı yakacak, ve o esnada çocuk o lambanın yandığını gördüğünde yanındaki görevliye onun nasıl olduğunu sorup bunun cevabının alacak. İTÜ deneme bilim merkezi var, oradaki modelleme gibi bir modelleme düşünebilirsiniz Hasanpaşa gazhanesindeki projeyi. Banklarda oturup çay da içebilir insanlar ama soru sormayı öğrenmeyi, geçmişinde ne yapıldığını bilerek geleceğe taşımayı amaçlayan bir proje oldu bu. Biz Gazhane Çevre Gönüllüleri olarak sadece projenin hazırlanmasının onaylanmasının hatta uygulanmasının yeterli olmayacağını düşündük. Ve buranın yönetim modeline dair bir çalışma yürüttük. 6 ay sürdü bu çalışmalarımız. Konuyla ilgili bütün tarafları bu atölye çalışmalarına katmaya gayret gösterdik. Bu taraflar Kadıköy, Büyükşehir Belediyesi, İTÜ, İETT, Mimarlar Odası ve Gazhane Çevre Gönüllüleri. Onun dışında da bağımsız olarak sanatçı ve edebiyatçı çevresini de sayabiliriz. Fakat bu katılımı biz başarılı olamadık. Başarılı olamadığımız kesim Büyükşehir Belediyesi ve İETT grubu oldu. Onun dışında bu saydığımız gruplarla haftada bir toplantılar yaptık görüş alışverişinde bulduk ve tam gün süren fikir jimnastikleri yaptık.

Burada amaçladığımız ne, yani bunun konuyla bağlantısı nedir? Doğrudan katılım doğrudan eylemle bu nerde çakışıyor, diye sorarsanız, Melda az önce kimse bunun teorisini yaparak işe başlamıyor dedi, aslında doğru. Bizim için de aynı süreç geçerliydi. Biz bir çok şeyi yaşarken ve uygularken öğrendik. Evet dedik, temsili demokrasi yetmiyormuş ki doğrudan demokrasiye ihtiyaç var. Çünkü hiç kimse bize bulunduğunuz alanda bize neyin olmasını istersiniz diye sormuyor. Ama 4 yılda bir gelip oy istiyorlar ama bize ne istediğimizi soran yok. Dedik ki burada bir eksiklik var. Semt sakinlerinin, kent sakinlerinin görüşlerinin

alınması lazım. Alternatif yönetim modeli dediğimiz bu projede aslında böyle bir sürecin sonucu ortaya çıktı. Biz istedik ki mahallemizde yapılacak şeyler için, bizim görüşlerimiz alınsın bizim katkımız istensin, neden, çünkü orada yaşayacak olan ve ihtiyacı saptayacak olan bizleriz. O mahallede, o ilçede, o ilde bizden daha iyi o sorunlara sahip çıkacak olan yoktur, çünkü masa başında çözülmüyor bunlar. Hepimiz biliyoruz bunları. Bu hazırladığımız yönetim modeli projesi aslında, şu anda kitap olarak yayına hazırlıyoruz bunu. Burada istediğimiz önerdiğimiz şey, burada doğrudan katılım meclisi adını verdiğimiz bir meclis olsun. Bu meclisi kurgularken de şöyle kurguladık, işte sivil toplum kuruluşları olsun bu mecliste, ilçe belediyesi, mimarlar mutlaka olsun, teknik ekip mutlaka olsun. Buranın sahibi Büyükşehir Belediyesi ve İETT tabii ki olsun ama hiçbir zaman onların sayısı diğerlerinin üzerinde egemenlik, ezici çoğunluk sağlayacak tarzda olmasın. Hatta buradan katılacak temsilciler, kurumlardan katılacak olanlar Kadıköy'de otursunlar. Ve bunlar burada neler yapılacağına karar versinler. Yani Hasanpaşa gazhanesinde kültür sanat merkezi halinde bir uygulama yapıldıktan sonra da burası tüketilen bir merkez olmasın.

Tüketilenden kastımız nedir? Örneğin AKM'ye izlemeye gidiyoruz, kötü bir yer mi asla değil, ama orada biz tüketici konumdayız, burada ise üretici konumunda olalım, yani Hasanpaşa Kültür sanat merkezinde ne tür etkinlikler düzenleneceğine bu meclis karar versin. Tabii ki bu meclisin altında çok da hoşumuza gitmeyebilir ama hiyerarşik yapılar ister istemez konuşlanıyor. YK, denetleme kurulu, olacak bunlar, mutlaka oluyor isterseniz de istemeseniz de, ama asıl kararları veren bu doğrudan katılım meclisi olsun istiyoruz. Bununla ilgili Büyükşehir Belediyesi'ne bir önerimiz var. Bir protokol önerisi hazırladık, bunun ilk defa denenmiş bir çalışma olduğunu biliyoruz. Bu teklif kabul görmeyebilir ama Türkiye'de ilk defa denenmiş olması açısından önemlidir diye düşünüyoruz. Bu konuda diğer sivil toplum örgütlerinin desteğine ihtiyacımız olduğunu buradan söylemek istiyorum. Teşekkür ederim.

PANEL III - AVRUPA'YA TÜRKİYE ÜZERİNDEN GÖÇ, SİĞİNMACILAR VE İNSAN HAKLARI

Ümit Şahin (Kolaylaştırıcı)

Bu oturumumuzda Avrupa'ya Türkiye üzerinden göç, sığınmacılar ve insan hakları konularını konuşacağız. Neden böyle bir konu gündeme getiriliyor? Yeşiller'in bu toplantısı için biz en başta insan hakları diye bir ana başlık belirlemiştik, doğrudan demokrasi, kadın ve ekoloji ve tarım ana başlıklarıyla birlikte. Daha sonra insan haklarıyla ilgili genel bir oturum yapmaktansa spesifik bir konu üzerine eğilmenin daha doğru olacağını düşündük. İnsan haklarıyla ilgili pek çok spesifik konu var: işkence gibi, iç göç gibi. Ama son yıllarda daha çok gündeme gelen ama diğer konular kadar iyi bilinmeyen, özellikle da bazı insan hakları örgütlerinin yaptığı projeler olmasına rağmen siyasi partiler ve gruplar tarafından çok fazla gündeme getirilmeyen bir konuyu ele almaya karar verdik: bu da sığınmacılar konusu.

Çok garip sözcükler dolaşüyor ortalıkta: yasadışı insanlar gibi, insanların varlığının yasadışı olması gibi, insan kaçakçılığı gibi. Uyuşturucu kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı gibi tanımlamalar türemeye başlıyor.

Bu gariplikten ve bu sözcüklerin kullanılmasının bile başlı başına insan hakları sorunu olduğundan yola çıkarak konuyla ilgili bir giriş, açıkçası bu panelin amacı. Programda bir ufak değişiklik olmak zorunda kaldı. İnsan Hakları Derneği'nden katılacak olan arkadaşın gelememesi nedeniyle üç konuşmacımız var.

Önce katılımcıları tanıtmak istiyorum: Adem Arkadaş, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği eski genel sekreteri. İnsan hakları örgütlerinden konuyla ilgili pozisyon sunumları yapmaları için çağrıda bulunduk. Helsinki Yurttaşlar Derneği mültecilerle ilgili bir çalışma yapmadığı için katılmadı. Toplum Sağlığı Vakfı (TOSAV) bir insan hakları örgütü değil ama bir sağlık örgütü, bu arkadaşlarımızın sığınmacılarla ilgili bir projesi vardı, onu sunmak istiyorlardı, fakat bu hafta insan hakları haftası olduğu için etkinlikler çakıştı, şu anda İstanbul Tabip Odası'nda aynı konuyla ilgili başka bir panel düzenledikleri için onlar da katılamadılar. İnsan Hakları Vakfı'nın bu konuda bir çalışması olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla konuyla ilgili çalışmaları olan örgütlerden katılımlar var: Uluslararası Af Örgütü Türkiye temsilcisi Özlem Dalkıran ve Mazlum Der'den Avukat Halim Yılmaz aramızda.

Sözü Adem Arkadaş'a devretmeden önce bir küçük alıntı okumak istiyorum. Bülent Peker'in bir yazısında Ursula K. LeGuin'in *Karanlığın Sol Eli* kitabından yaptığı bir alıntı var sığınmacılarla ilgili olarak ve kaçak göçmenin, evrensel sözü olarak bunu kabul edebileceğimizi söylüyor. Ülkesinde bir tabuya karşı gelen Geteren şöyle diyor: *“Ben insanlar arasında yüzü olmayan bir insanım, görünmüyorum, konuşmuyorum, işitilmiyorum. Geliyorum ama kimse hoş geldin demiyor. Ateşin çevresinde bana yer yok, masada benim için aş yok. Ya da benim için hazırlanmış bir yatak yok. Yine de bir ismim var. Benim ismim Geteren. Bu ismi bu ocağa lanet olarak bırakıyorum ismimle birlikte utancımı da. Onu benim için saklayın. Şimdi isimsiz bir insan olarak ölümümü aramaya gidiyorum.”*

Adem Arkadaş

İlk önce tanımlar üzerinde durmak istiyorum ben. Mülteci nedir? Göçmen, sığınmacı nedir? Yasadışı, kaçak göçmen nedir? İnsan kaçakçılığı nedir? İnsan trafiği nedir gibi... Rakamlar ve insan hakları bağlamında nasıl yaklaşılabileceği ile ilgili bir iki şey de söylemek istiyorum. En sonunda başarabilirsem bu konuda politika geliştirmeye dair bir iki önerim olabilecek.

Mülteci tanımını yapmak istiyorum önce, ama bunu yaparken kafanızı da karıştıracağım, iki tane mülteci tanımı yapacağım. Birinci mülteci tanımı daha evrensel, diğeryse uluslararası hukukta yeri olan tanım, yani 1951 mültecilerin durumuna dair sözleşmedeki tanımı size vermeye çalışacağım.

Bir mülteci, siyasi, ırksal ya da ideolojik sebeplerden ya da ülkesindeki herhangi bir kriz sebebiyle, açlık krizi, doğa felaketi ya da iç savaş olabilir, ona benzer herhangi bir felaketten ülkesini terk etmeye zorlanmış kişiye denir. Daha fazla 20. yüzyılda gördüğümüz bir olay ya da olgu bu. İnanılamaz rakamlara ulaşıyor. İki binli yıllarda 27 milyon mültecinin olduğu BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından bize söyleniyor. Bunun dışında ülke dışında yer değiştirmişleri de sayarsak bu rakam 50 milyona kadar ulaşıyor. Bunların çoğu da gelişmekte olan ülkelerden geliyorlar. BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin tanımıysa şöyle: Herhangi bir siyasi görüşü, ırkı, dini, tabiiyeti, mensup olduğu sosyal grup sebebiyle ülkesinden kaçmak zorunda olan kişiye deniyor. Ve bu kişinin ayakları yere basan bir korkuyla, iyi oluşturulmuş bir korkuyla ülkesinden kaçmış olması gerekiyor. Eğer inandırıcı bir sebebi yoksa uluslararası anlaşmalar bir kişiye mülteci diyemeyebiliyor. Oysa biraz önceki tanım biraz daha evrensel bir tanımdı. Sebebi ne olursa olsun kaçmak zorunda olan kişiye mülteci denebilir, en azından ben öyle düşünüyorum.

Sığınmacı da, mülteci statüsü almamıştır, çünkü mülteci olma durumu bir statüyü de beraberinde getiren bir şey. Uluslararası hukukta 1951 Cenevre sözleşmesinin tanımıdır ikinci tanım. Bu tanım çerçevesinde eğer ülkeler ya da BM Mülteciler Yüksek Komiserliği size mülteci diyorsa mültecinizdir. Fakat mülteci olmadan önce geçirdiğiniz döneme sığınma dönemi denebilir. O dönemde siz sığınmacısınız. Mülteci aslında Arapça sığınmacı demek ama Türkiye’de özellikle bu ayrımı yapıyoruz. Çünkü Türkiye’nin farklı bir durumu da var. Türkiye 1951 Cenevre sözleşmesine bir çekinceyle imzaladı. Çekince de Avrupa dışından gelen herhangi bir kişiye mülteci tanımı verilememesi anlamına geliyordu. Eğer siz Avrupa dışında bir ülkeden geldiyseniz Türkiye’de sadece geçici sığınmacısınız. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne göre mülteci olabilirsiniz. Bu durumda belli başlı çözümler vardır. Bunlardan sadece birini kullanırsınız o da üçüncü ülkeye yerleştirmedir.

Diğer bir tanım da, yasadışı göçmen tanımı. Bu çok ayrımcı ve yanlış bir tanım. Evrakı olmayan göçmen denebilir. Sığınma başvurusu yapmamış kişidir daha doğrusu yasadışı göçmen diye adlandırılan kişiler. Yoksa herhangi bir insanın yasadışı olması düşünülemez. bunun dışında insan kaçakçılığı var. İnsan kaçakçılığı herhangi bir sınırı para karşılığında geçiren kişilerle açıklanan bir kavram. Genelde insan trafiğiyle karıştırılıyor. İkisi de uluslararası anlaşmalarla tanımlanmış kavramlar.

Soru: Sığınmacı ile mülteci arasında belli bir kavram farkı yok mu acaba?

AA: Sığınmacı mülteci statüsü almamış, fakat mülteci statüsü almak için başvurmuş, hukuki bir başvuru yapmış kişiye deniyor. Almadıktan sonra o statüsü bitmiş oluyor. Eğer hala o ülkedeyse ve kağıtları yoksa, hukuki kağıtları yoksa o ülkede kalmak için ona yasadışı göçmen diyebiliyor ülkeler.

Soru: Fransa’da kağıtsızlar denenler....

AA: Evet benim dediğim sanki evraksız demek daha böyle doğruymuş gibi geliyor.

Soru: bilerek mi evraksız kalıyorlar?

AA: Bir kısmı bilerek, bir kısmı zorunluluktan kalabiliyor. Bilerek evraksız kalmanın birçok sebebi olabilir. Örneğin bir tanesi ülkesinden kaçan insanlar korumasız insanlardır. Yani hukuki, polisiye, vesaire korumaları yoktur, korkacak şeyleri çoktur. Eğer ülkesindeki otoritelerden kaçmış biriye başka bir ülkedeki otoritelere yaklaşmak, polis, göçmen ya da gümrük memurlarına yaklaşmak insanlara güç gelebilir bu sebepten yaklaşmayabilirler ya da yaklaştıklarında sınır dışı edileceklerini düşünebilirler. Bunun gibi sebeplerle yaklaşmak istemeyebilirler. Kendilerine evrak edinmek istemeyebilirler. Bir kısmı da bilgisizlikten buna benzer sebeplerden, herhangi bir ülkeye gittiklerinde o ülkenin otoritenin ya da yetkililerine başvurmaları gerektiğini düşünmediklerinden gitmeyebiliyorlar.

Soru: Bu sığınmacı ve mültecilerin gittikleri ülkelerde karşılaştıkları pozisyon arasında fark oluyor mu? Avustralya'da mesela korkunç bir toplama kampı gibi yerde kalıyor Filipin ve Endonezyalılar. Bunlar mülteci mi sığınmacı mı? Ne tür statüye sahip oluyorlar?

AA: Ben daha fazla Türkiye üzerinden anlattım. Her ülkenin sığınma ve göç yasaları farklı. Bu farklılıklar sebebiyle bazı ülkeler ülkelere giriş yapan ve sığınma başvurusu yapan kişileri belli toplama merkezlerine ilk görüş ya da gözaltı merkezlerine alabiliyorlar. Bunların arasında İngiltere, Amerika, Avustralya var. Almanya'da daha çok kabul merkezleri var. Hollanda'da ona benzer merkezler var. Her ülkenin yasaları çerçevesinde değişik. Avustralya bu konuda çok tenkit alan bir ülke. İnsan hakları standartlarını ciddi tehdit eden uygulamaları var mülteci ya da sığınmacılara. Sığınma başvurusuyla geldiyseniz Avustralya'ya, hemen mülteci statüsü alamayacak kadar bir işlem gerektiriyorsa sizin başvurunuz, en az bir sene o gözaltı merkezlerinde kalmak durumundasınız. Sonra Avustralya'nın değişik yerlerine gönderilebiliyorsunuz.

Başka prosedürleri de var örneğin Türkiye vesaire gibi ülkelerde. Türkiye'de sığınma başvurusu yapmış herhangi bir Avrupalı olmayan mülteci, Avustralya'ya 3. ülke olarak yeniden yerleştirilebiliyor. O zaman gözaltı merkezlerinde kalmıyor bunlar. Özlem bir şeyler ekleyebilir belki.

Özlem Onaran: Adem aslında çoğunu anlattı. 11 Eylül'den sonra sıkılaştırılan yasalarla mülteci koruması dediğimiz sistemde 51 sözleşmesine uygun olarak mültecilerin korunması yasalarını ona uygun yapmaları lazım. Avustralya da, İsviçre de buna örnek, mutlaka sığınma süresince bir şekilde devletle irtibatını koruması gerekiyor. Eğer yeterince güven verebilirse, ülke sığınmacıya güveniyorsa, o zaman bu gözetim ya da gözaltı merkezlerinde ya da toplama kampı gibi dediğiniz korkunç kamplarda barındırmak yerine adres üzerinden düzenli görüşme yöntemiyle serbest bırakabiliyor. Ama bazı yerlerde sıklıkla duyduğumuz mülteci kampları oluyor, bu kamplarda ABD'de yıllarca başvurusunun sonucunu bekleyen insanlar olabiliyor. Ve bu uygulamalar ve yasalar 11 Eylül'den sonra çok daha sıkılaştı. Neredeyse çok sevdikleri deyimle kale Avrupa mantığı, nedeniyle mülteci kabul etmeleri imkansız hale gelmeye başladı.

Soru: Kapitalist küreselleşme mağdurları kapsamı içinde düşünebilir miyiz mülteci ve sığınmacıları? Bununla ilgili onlara yaklaşmakla ilgili geliştirilen taktikler var mı? Taktikler diye geçiyor artık yeni tezlerde bu. Mağdur diye bir şeyden bahsediliyor. En çok mağdur olanlara mağdur altı diyebiliriz, çünkü onlar topraklarından da koparılmış. Bu tezlerde yöntemler konusunda örnek var. Siz dernek olarak onlara yaklaşım yöntemleri geliştiriyor sununuz?

AA: mülteci ve sığınmacıların küreselleşme sonucunda oluştuğu konusunda kafamda sorular var. Tabii bunun etkisi vardır, fakat bir kişinin sığınmacı olması için bulunduğu

ülkede zulüm görmesi lazım. Bunun küreselleşmeyle alakası olmayabilir de, olabilir de. Bunu küreselleşme ile açıklamak doğru değilmiş gibi geliyor bana.

ÖÖ: Şöyle bir açmaz var küreselleşme ile ilgili. Küreselleşme denince ilk aklımıza gelen ekonomi diye baktığımızda, ekonomik nedenlerle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan insanlar mülteci statüsü alamıyor. Burada o kapı baştan kapalı. Zulüm tehdididir mülteci tanımının altındaki anahtar kelime, zulüm görme riskidir. Daha sonra aile içi şiddet nedeniyle ülkesinden kaçmak zorunda kalan kişiler de mülteci olarak kabul edilebilir. Ama çıkış noktası budur aslında. Açlık, ekonomik zulüm, bu nedenlerle ülkelerinden kaçan insanların iltica alabilmesi neredeyse imkansız. Dolayısıyla ekonomik küreselleşmeden bahsettiğimizde mülteci tanımına bile giremiyor ülkesinden kaçan insanlar.

AA: Bu işi biraz daha ileri götürmek için cevval insan hakları savunucuları gerekiyor. Ülkesi otoriteleri tarafından bir şekilde korunamazsa insan, canı, vücutsal bütünlüğü onuru tehlikeye girdiği zaman, tehlike sonucunda da ülkesinden kaçtığı zaman mülteci olmaya adaydır. Bunun sebepleri arasında ekonomik sebepler olabilir ama şu anda bunu ileriye götürmek zor görünüyor. O yüzden mülteci tanımı genelde ekonomi dışındaki sebeplerden düzenleniyor. Onu da daraltmaya çalışıyorlar.

Soru: Aile içi şiddet politik ama, özel olan politikten geliyor.

AA: Ben siyaset bilimi eğitim aldım, o yüzden benim için her şey politika, ama fazla da abartmamaya çalışıyorum işimi kolaylaştırmak için. Ben sahada çalışan biriyim, işimi zorlaştırırsam mültecilere yardım etmem gittikçe zorlaşır. Her şey politika, onun dışında dillendirilmemiş olabilir, devlet politikası olmayabilir, kültürel şeyler olmayabilir vesaire, ama sadece aile içi şiddet değil, herhangi bir terörist ya da ayrımcı vesaire diye adlandırılan bir grubun zulmüne uğramış bir kişi de o ülkeden kaçarsa, ülkesi otoriteleri tarafından eğer korunamıyorsa mülteci olabilir. Bu o ülkenin politikası mıdır değil midir? Korunması politikası diye de düşünülebilir, ilgisiz kalması ya da koruyamaması.

Biraz da rakamlardan ve insan hakları ve bu çerçevede ırk ayrımcılığı gibi tanımlar üzerinden devam etmeye çalışacağım. Şu anda her 50 kişiden biri ülkesinin dışında yaşıyor. Son rakamlara göre dünyada 150 milyon kişi ülkesinin dışında yabancı topraklarda yaşıyor. Bu kişiler göçmen de olabilir mülteci de olabilir. Biraz önce tanımını vermediğimiz bir de serbest göçmenler var. Ekonomik nedenle gitmiş ve bu ülkede kabul görmüştür. Bazı ülkeler ekonomik göçmenler kabul etmektedir. Ya da göç programları vardır. Kanada, Almanya, İngiltere, vesaire gibi yeni oluşan, daha fazla iletişim sektörü gibi, sektörlerde aldıkları serbest göçmenler olabilir. Bu rakam uluslararası göç örgütünün rakamı ve pek de az bir rakam değil. Özellikle son zamanlarda tabii ki seyahat etme teknolojilerinin de gelişmesi, biraz önce bahsettiğim göç programlarının da artmasıyla bu rakam gittikçe artıyor. 2050 yılında 250 milyona ulaşacağı konusunda tahminler var örneğin. Bu da dünyada daha fazla etnik karışımı olan ülkelerin ortaya çıkmasını getiriyor. Bu da bir çok insan hakları problemini ortaya çıkarıyor. İşte yabancılara karşı düşmanlık, ırkçılık gibi. Ben bu çerçevede insan haklarını gündeme getirmek istiyorum. Bir kere insan hakları, göç, sığınma, mülteci analizinde temel alınması gereken en önemli kavram. Çünkü insan hakları prensip olarak tüm insanlar için geçerli ve doğrudur. Ve ekonomik, politik, etnik ve kültürel, hayata dair toptan bir görüşü simgeler. Evrenseldir. Ayrılmazdır. Yani siyasi ve sivil hakları birbirinden ayırmaz. Herhangi bir insanı ayırmaz.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi temelinde ele alırsak 13 ve 14. maddesi insan hareketi ile alakalı. 13. maddenin 2. fıkrası özellikle insanın hareket etme, göç özgürlüğünden

bahseder. 14. madenin 1 ve 2. fıkrası, özellikle 2. fıkrası sığınma hakkından bahseder. Bunları yapar ancak ne yazık ki devlet sistemi içinde vize uygulamaları ve seyahat zorlukları çıkararak baştan ihlal eder zaten. Bunlara bir de çok sıkı sınır kontrolleri eklenir. Bu haklar baştan zaten sakat haklar halinde, doğru düzgün uygulanmayan haklar halinde devam eder. İlk başta tabii ki devlet sistemlerine bunu anlatmak lazım. Yani insan haklarının evrenselliği çerçevesinde hakların eksiksiz bir şekilde korunmasına dair çalışmalar yapmak lazım. Bu şekilde politikalar yapmak lazım.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi dışında iki tane de ikiz anlaşmalar diye çevrilebilecek sosyal ve ekonomik haklar ve kültürel haklar sözleşmelerini sayabiliriz. Özellikle bu iki sözleşme 2000 yılında imzalanmıştı, hala onanmadı bildiğim kadarıyla. Bu sözleşmeler çerçevesinde herkes eşittir, herkesin çalışma hakkı, kültürel, vesaire hakkı vardır. Bir kişinin sırf yabancı olduğu için, sığınmacı ya da göçmen, ayrımcı bir tutuma maruz kalmaması için hak koruma temelini oluşturan anlaşmalardır bunlar. Başka anlaşmalar da var. Kadına karşı ayrımcılığı önleme sözleşmesi, çocuk hakları sözleşmesi, insan hakları sözleşmesi olarak adlandırmak pek doğru olmaz ama insan kaçakçılığı, insan ticaretine dair son 2000 yılında kaleme alınmış ve çok ülke tarafından imzalanmış, Türkiye’de imzalandı ama daha onanmadı, özellikle kadın ve çocuk insan kaçakçılığına dair protokol ve deniz ve hava yoluyla insan kaçakçılığına dair protokol var. Bunun dışında uluslararası çalışma örgütünün göçmen ve ailelerini korumasına dair bir çok anlaşması ve protokolü var. Bunların hepsinin, yabancı, mülteci ve sığınmacıların, göçmenlerin yasadışı ya da yasal göçmenlerin haklarının korunmasında bir bütün olarak algılanıp gözden geçirilmesi ve çalışma yapılması gerekir.

ÜŞ: Bir soru sormak istiyorum. Türkiye’de sığınmacılar diye bir sorun var. Türkiye’de mülteci statüsü için ekstra bir şey var, neredeyse mümkün değil. Dolayısıyla bu sığınmacıların insan hakları başlı başına bir insan hakları sorunu, bu insanların kaçak bir şekilde, çalışma hakkı olmadan burada yaşamaya çalışmaları. Buna karşı bir politika oluşturmak istersek kısa bir şekilde bunu nasıl söyleyebiliriz? Mesela şunu mu demeliyiz? Bunların mülteci olarak kabul edilmesi için, böylece Birleşmiş Milletler’in verdiği haklardan yararlanmalarını sağlamak için yasal düzenleme yapmak zorunda mıyız mesela. Ya da AB’nin bizden istediği kaçakçılığı önleyin, bunların sınırı geçmesini engelleyin, Avrupa’ya geçmesine engel olun diye bir baskı var mesela, bu bir tarafta duruyor. Öbür uçta şu var: İmparatorluk kitabını yazan Negri imparatorluğa karşı verilecek mücadelenin ana aracı göçtür diyordu. Bu bir anlamda sığınmacılığı, göçü engellemek değil teşvik etmek. Bunların hangisi? BM yolunu, bu yasal yolu zorlamak mı? Yoksa bunu teşvik etmek de bir politika olabilir.

AA: Yeşillerin politikası ne olur bilemem. Ama ben bir insan hakları savunucusu olmaya çalışan biri olarak diyebilirim ki, Türkiye’de özellikle vurgulanması gereken şey, uluslararası insan hakları metinlerinin tümünün herhangi bir çekince olmaksızın imzalanmasını desteklemek gerekiyor politika olarak.

Türkiye’nin imzalamadığı ya da imzalayıp da çekince koyduğu, onayıp da iç hukuk haline getirmediği, yani Türk yasalarına uyarlamadığı durumu değiştirmek gerekiyor. Örneğin 1951 sözleşmesinde sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılara mülteci hakkının verilmesi bir çekince sonucu oluşmuş bir şey. Bunun kaldırılması için politikalar geliştirilebilir. Ya da çocuk hakları sözleşmesinde 29, 30 gibi maddelerinde Türkiye’nin çekinceleri var. Kültürel haklardan bahseder bu maddeler. Buradaki çekincelerin kaldırılması için belki politikalar geliştirilebilir.

Yasa dışı insan kaçakçılığını önlemeye dair örneğin imzalanıp da onanmayan uluslararası sözleşmelerin onanmasını sağlamak gerekir. Irk ayrımcılığına dair sözleşmenin onanmasını

gündeme getirmek gerekir belki politika olarak. Böyle bir çok uluslararası anlaşma var. Bu anlaşmaların tam olarak uygulanmasını sağlamaya yönelik politikalar geliştirilmeli bence.

Bunun dışında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye devamlı söylediği yasadışı göçü önleyin çerçevesinde söylenebilecek bir şey şu: yasadışı göçmen olarak tanımlanan kişiler arasında sığınmacı ya da mülteci tanımına uyacak bir çok insan olabilir. Oluşturulacak politikalardan bir tanesi, olması gereken şeylerden bir tanesi sığınma hakkının tam olarak uygulanmasını sağlamak. Sığınma prosedürlerini sığınma hakkı istemese dahi herhangi bir yasadışı göçmene sormak ve aslında onun sığınmacı olup olmadığını anlayacak yöntemler geliştirmek, bu bir tanesi.

AB üyelerinin söylediği, durdurun, gelir gelmez sınır dışı edin, sınır dışı edeceğimiz ülkelerle geri alma anlaşmaları imzalayın tipi baskılar aslında çok temel insan hakları standartlarını ihlal eden şeyler. O yüzden de AB'ye de söylenmesi gereken, AB'ye dair geliştirilmesi gereken politikalardan bir tanesi AB'nin de insan haklarına eksiksiz bir şekilde uyması ya da kendi politikalarını gözden geçirmesini söylemek olabilir.

Soru: Siz uluslararası bazı kısıtlamaların getirilmesi yanlış, AB'yi uyarmamız gerekiyor dediniz. Öte yandan şöyle bir suiistimal de var. Aşağı yukarı 1997 ve 98'de aşırı bir göç oldu, İtalya üzerinden. Benim başımdan geçti bir olay, 1999'da Almanya'ya iş için gitmiştim, yeni vatandaşlık yasası çıkmıştı. Alman Yeşiller partisinden Cem Özdemir de içişleri komisyonu üyesi. Vatandaşlık yasası ile ilgili kendisinden randevu aldım, Bonn'a gideceğim. Münih'ten trene bindim. Sigara içilebilen bir vagona bindim. Benim yerimde Türk veya Kürt kökenli bir vatandaş oturuyor. Sanırım yanlış dedi, kalktım oturdu. Elimde de Türkçe kitap var okuyorum. Türkiye'de sigara götürmüştüm orada pahalı, içer misin deyince Türk müsün dedi. Yerimde oturuyorsun diye Türkçe söylemişim sana dedim. Sohbeti geliştirdik. Adam İtalya'ya gemiyle kaçanlardan, 20-30 bin mark harcamış üçüncüde başarmış, karısını da boşanmış. İzmir'de oturuyor Kürt kökenli babasının da kendisinin de durumu iyi. Anlaşmalı evlilik falan öğrenmiş İtalya'da, oturum izni almış. Bana ne iş yapıyorsun dedi, gazeteciyim dedim. Aman yazma dedi. Böyle çok örnek var, bunlar karşı taraf tarafından biliniyor. Almanya örneğini biliyorum, 4,5 milyon işsiz var. Hepsi bize baskı yapıyor diye geliyor. Tamam belli bir kısmı baskı olarak gitti ama öte taraftan çok da suiistimal ediliyor. 30 bin mark harcamış adam kendisi söyledi.

AA: Ben bir insan hakları savunucusu olarak eee, demek istiyorum, sonuç?

Soran kişi: Bu sonuçtan bakarsanız, tamam kısıtlama getirmeleri yanlış uluslararası insan hakları evrensel beyannamesi göre, ama nasıl bir çözüm olacak?

AA: Benim söylediğim şey buydu zaten. Tamam suiistimal edenler var, sayıları fazla da olabilir ama suiistimal edenler nedeniyle acaba canı tehlikede olan birini geri göndermek doğru mudur? Bunu gözden geçirecek mekanizmalar olması lazım.

BM mülteciler yüksek komiserliği ile 7-8 senedir çalışıyorum. Hatalarla karşılaşyoruz, bizim mülteci olduğuna inandığımız kişilerin BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından mülteci olarak tanınmaması olabiliyor. Bu tip şeyler olabiliyor. Ben diyorum ki, önemli olan ve her gelip kendisini sığınmacı olarak sunan kişiyle ciddi görüşmeler yapılmalı. Bir gözden geçirme mekanizması, yani görüşmelerle oluşturulmalı. Durum bilgileri var kişiler olayları anlatırken, hiç kimse aslında o kadar da nahif değil, o ülkeler de nahif değil, her gelene aslında mülteci statüsü verilmiyor. Kendisini mülteci olarak tanımlayan bir çok kişi aslında insani statüde o ülkede kalıyor olabilir. Hatta insani statüde kalanların sayısı mülteci olanların sayısından

nerdeyse daha fazla sanırım. Doğrudur suiistimal edilebilir, çok da suiistimale açık bir şeydir, ancak bu sebepten hayatı tehlikedeki kişilerin insan haklarının ihlal edilmemesi gerekir.

Soru: Mülteci olmak isteyen insanlara ek bilgiler verebiliyor musunuz?

AA: Sığınma başvurusu ile bize gelmiş kişilere öyle bilgiler veriyoruz, çünkü herkes mülteci tanımına uymayabiliyor, fakat bazı kişiler insani tanıma uyuyor. Daha doğrusu insani sığınmacı olabiliyor, insani göçmen olabiliyor. Derneğimizin bazı elçilik ve ülkelerle ilintisi var, bizim yaptığımız destek ya da görüşme çabalarını kabul edip, bunları alabiliyorlar.

Özlem Onaran

Ben Uluslararası Af Örgütü'nün mültecilerle ilgili çalışmalarını anlatacağım. Öncelikle Af Örgütü hangi alanlarda çalışma yapıyor onu anlatacağım. Mülteciler ve sığınmacılar diye uzatmayacağım çünkü bizim için ülkesinden zulüm nedeniyle kaçmış herkes mültecidir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği mülteci statüsü versin vermesin bizim için mültecidir o insan. Dolayısıyla ikisi arasındaki hak ayrımcılığı Af Örgütü'nde yok, bir sürü insan hakları örgütünde de yok. O BM'nin kendi sorunu.

UAÖ'nün temel insan haklarının korunması ve ihlal edilmesinin önlemesi gibi üst başlıkla bir şeyi var, ama üç temel alanda düşündüğümüzde de ifade özgürlüğü, fiziksel ve bedensel bütünlük hakkı ve ayrımcılığa uğramama hakkının ihlallerine karşı çalışıyor. Bu bağlamda da mültecilerin temel haklarının korunması, geliştirilmesi ve ihlal edilmemesi için uğraşılıyor, ve temel çalışmamız “non-refoulement” üzerine. “Non-refoulement” ilkesi mültecilerin statüsüne dair sözleşmede de yer alır. İade edilmeme, geri gönderilmemedir “non-refoulement”. Zulüm görme riski olan bir ülkeye kendi ya bir 3. ülkeye sığınmacıyı göndermemedir. Sözleşmeyi onaylamış ya da onaylamamış bütün ülkeler buna uymak zorundadır ve biz temelde bu hakkı kendimize baz alıyoruz. UAÖ'nün mültecilere yönelik çalışmaları hukuki boyutta sürüyor. Elbette mültecilerin kendilerine yönelik çalışmalar hariç toplumsal çalışmalar da, bilinç yükseltme gibi çalışmalar da yapıyoruz ama mülteciler için yaptığımız çalışmalar daha çok hukuksal. Elbette giderek sıkılaştırılmakta olan mülteci yasalarının uluslararası adalete uygun bir şekilde korunmasını sağlamak diye özetleyebiliriz bunu. Hukuksal temelde derken örneğin BM Mülteciler Yüksek Komiserliğine başvuruda bulunmuş, ancak mülteci statüsü kazanamamış insanlar olabiliyor, onların BM'de dosyasının tekrar görülmesi için ek belge sunulmasına çalışıyoruz. Mesela Af Örgütü'nün bir çok şubesi Türkiye şubesinden orada mülteci başvurusunda bulunmuş kişiler için ekstra bilgi talep edebiliyorlar bizden. Bu tip bir karşılıklı yardımlaşma dayanışma içine giriyoruz. Türkiye'de durum çok özel tabii. Türkiye'de buna karar veren resmi daireler değil, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği. Ama dünya çapında bir insanın mülteci statüsü kazanıp kazanmayacağına o ülkede devletin belli kurumları karar veriyor ve bu kurumlarla Af Örgütü şubeleri sıkı çalışıyor.

Mesela Af Örgütü'nün raporları aslında temel alınıyor o ülkedeki hak ihlalleri ile ilgili. Sığınmacının öne sürdüğü hikayesinin doğruluğunu tespit etmek için Af Örgütü raporları kullanılıyor. Mültecilerin çok ciddi sosyal yardıma ihtiyacı var ve ne yazık ki Türkiye'de böyle çalışan çok az örgüt var. Biz de yapamıyoruz bunu. Genellikle başvurular bu yönde oluyor. Açıkta kalıyorlar, aç kalıyorlar, çok ciddi sosyal insani yardım sorunları var. Biz sadece hukuksal boyutunda yardımcı olabiliyoruz. Ya da iade edilme riski olanlarla ilgili çalışmalar sürdürüyoruz. Dünya çapında hemen bir acil eylem yaptırabiliyoruz. Mesela Mazlum-Der'le yaptığımız bir çalışma sayesinde bir-iki vaka gündeme getirdik.

Son iki yıldır UAÖ gündeminde mülteci hakları ve yasaları var, özellikle Avrupa ve Amerika'ya yönelik. Biraz 11 Eylül bahanesi oldu ne yazık ki. Dünyada insan hakları örgütleri ve savunucuları mülteci tanımının genişlemesi ve geliştirilmesi için çaba gösteriyorduk, çünkü 5 temel üzerinde olması yeterli değil. Dünya değişiyor, işte kitlesel iç savaş tehdidiyle kaçan insanlar, açlık, ekonomik, eğer işsiz kalıyorsanız açlıktan ölmeye de mahkum kalabilirsiniz, bu çok ciddi bir hak ihlalidir. Sınırları iki ucundan çekip çekiştirmeye çalışırken 11 Eylül gibi bir olay nedeniyle, doğulu, esmer tenli, müslüman ya da Hıristiyan olmayan herkes, potansiyel tehdit, “terörist” oldu. Dolayısıyla da bu insanlarla ilgili çok ciddi hak ihlalleri başladı.

Mülteci hakkı bir insan hakkıdır, bunun altını çizmek lazım. Bu insanların temel insan haklarından bir tanesi ihlal edilmeye başlandı. Bırakın sınırların içine girmeye çalışan insanlara yönelik yapılan kısıtlamaları, 11 Eylül sonrası 6 ay içinde Amerika'da vize ihlalden dolayı 500'den fazla insan gözaltına alındı. Bu insanlar tutukevlerinde tutuluyor ve sınır dışı edildiler. Bunlardan bazılarının mülteci olma potansiyeli yüksek, asla bu sorgulanmıyor ve bu insanlar yargılanmaksızın bir yıldır neredeyse çoğu tutukevlerinde ve ısrarla isimlerinin ifşa edilmesini istememize rağmen bu da bir devlet sırrı olarak saklanıyor. Eskiden de ABD de mültecilere yönelik durum zaten iyi değildi, şimdi ekstra ayrımcılık söz konusu.

Avrupa keza öyle. Orada da çok sıkı tedbirler alınmaya başlandı. Ekim ayında İsviçre'de kıl payı bir yasa getirildi, aile birleşmesi dışında hiç bir şekilde mülteci alınmamasına dair bir yasa hazırlandı ve referandum yapıldı. Aradaki fark yüzde 3 ya da 4. Bu çok korkunç, artık siyasi partiler iktidara oynamanın yolunun yabancı düşmanlığını pompalamak olduğunun farkındalar ve ne yazık ki Avrupa'ya dönüp baktığımızda son seçimlerine hep temel politikalarından biri bu. İşte bizim ülkemizdeki yabancılar. Bu çok ciddi bir hak ihlali. Bir genelleme olarak siz göçmen yabancılar dediğinizde ölüm cezasından kaçan, işkenceden kaçan, ağır zulüm ya da namus cinayetinden kaçan bir çok insanı ülkelerinde ölüme mahkum etmek için geri yolluyorsunuz. Dolayısıyla bence Af Örgütü'nün çalışmaları, bireysel olarak hukuki destek vermek çok önemli ama son dönemde bence ısrarla ve inatla çalışmamız gereken şey şu, bize mülteci hakları konusunda parmağını gösteren Avrupa'ya bizim de buradan sıkı bir parmak göstermemiz gerekiyor. Çünkü güzel bir oyun oynanıyor. Kale Avrupa'sı diyorlar, aman ha Türkiye bu insanları bize yollamayın. Güzel, kriterlere bakın, bizim savunduğumuz bir şeyi onlar da savunuyor: Coğrafi sınırlamanızı kaldırın.

Şimdi mülteci hukukunda çok net bir şey vardır: külfet paylaşımı. Sorumluluğu paylaşmak diye bir şey vardır. Dünyada 60 milyon mülteci varsa bunun sorumluluğu bütün dünya devletlerine aittir. Avrupa burada kendini korumak için uğraşüyor. Mülteci kabul eden ülkelere bakın yoksul ülkeler. Bu ülkelerdeki mülteci çalışmalarına zengin ülkelerin para desteği yapması lazım, bu da sözleşmelerde belirtilmiş. Dolayısıyla Türkiye'de yapılması gereken çok şey var mülteci hakları için. Sadece kendi içimizdeki sorunlara değil uluslararası sorunlara da bakmalıyız, uluslararası bir örgüt olduğumuz için belki böyle düşünüyorum. Bunu paylaşmadığımız sürece buradaki yasaları değiştirmemiz çok zor.

Özellikle batılı hükümetler o kadar sıkılaştırdı ki mülteci alım işini. Mesela uygun evrakları olmayan sığınmacıyı taşıyan ulaşım şirketlerine inanılmaz para cezası yazıyorlar. Mülteci demek apar topar kaçmış demek, evrak bekleyemezsiniz, zaten evraksız kaçıyor sınırdan. O yüzden yurtdışına çıkarken havaalanında vizenizi havayolları hostesleri kontrol ediyor artık. Çünkü siz sahte evrakla ya da evraksız gidiyorsanız milyon dolarlık cezalar ödeniyor. Her alandan o kadar daraltıyorlar ki, zaten mülteci olarak hareket alanımız çok sıkıştı. Evet

Türkiye’de çok sorun var, ama bu sorunlar giderek büyür dışarıdaki duvar büyürse, top yekun bir mülteci hakkı mücadelesi gerekiyor bence.

Halim Yılmaz

Ben konumu ikiye ayıracağım, birincisi Mazlum-Der’in çalışmaları, ikincisi bir avukat olarak yaşadığım sorunlar mülteci sorunuyla ilgili. Aynı zamanda Baro’da Af Örgütü’ne mülteci konusunda yardımcı olmaya çalışıyorum. Önce kendi görüşlerimi söylemek istiyorum, belki bu önemli.

İltica, göç, sığınmacıyla ilgili sorunların hemen hepsinin hem bireysel, hem de toplumsal yönleri var. Beni bunlar aynı zamanda bir trajedi, bir göç, bir kopuş olarak etkiliyor. Ben aynı zamanda Mardin’liyim. Öğrenci olarak geldim, avukat olarak devam ediyorum. Bunun bile kendisi bir kopuş, psikolojik sorunlarını hissediyorum. Çok ağır değil ama hafif de olsa bir şekilde etkiliyor insanı. Her hangi bir şekilde zulüm nedeniyle, öldürülme korkusu ya da işkence görme korkusuyla kaçan insanları bir de düşünün, bunların psikolojileri çok önemli, bu yüzden onlara çok daha özenli, dikkatli şekilde yaklaşmak gerekir diye düşünüyorum. İltica ve sığınma konusu sosyal, ekonomik, kültürel sorunların hepsini beraberinde getiriyor, yabancı düşmanlığı ve benzer sorunlar var.

Şahsi görüşüm olarak, küreselleşme acaba bu sorunu arttırıyor mu diye sormuştu bir arkadaş, bu sorunun daha büyük yaşanmasında en büyük etken olarak sömürgecilik veya küreselleşme, ülkeler arası ekonomik uçurumlar var, bunlar da etkiliyor. Belki biz her ne kadar mülteci tanımını siyasi olarak nitelendiriyorsak da yani, zulme maruz kalma, bu gittiğim kurumları bağlamıyor, bence ekonomik sorunun da bunun içinde değerlendirilmesi gerekiyor. Çünkü o ülkeler ekonomik olarak çökmesi de zengin olan, sömürgecilik yapan ülkelere kaynaklanıyor.

Mazlum-Der temel bir insan hakkı olarak yaklaşıyor mülteci ve sığınmacı sorunlarına. Tüzel kişilik olarak basın açıklaması, toplantı veya gösteri şeklinde tepki gösterebiliyor. Bunun yanında gelen bireysel başvurulara da hukuki yardımda bulunmaya çalışıyor. Genel olarak sorunlara değinmek istiyorum dünya ve Türkiye ile ilgili. Özlem hanım anlattıysa da kısaca değinmekte fayda umuyorum.

Özellikle 11 Eylül sonrası Avrupa, Avustralya, Kanada ve Kuzey Amerika’nın yaklaşımlarında çok olumsuz şeyler yaşanıyor. Mülteci tanımı çok dar tutulmasına rağmen daha da daraltılmaya çalışılıyor. Mülteci statüsü verilen kişilerin sayısı azaltılıyor. Bunun dışında şöyle bir sorun da fark ediyorum. Kuzey Amerika ve Avrupa sığınmacı ve mültecilere biraz da teknik eleman ve ara eleman gözüyle bakıyorlar. Teknik bir mesleğe sahipse onu öncelikle alıyorlar. İşsiz güçsüz veya teknik olarak işlerine yaramayacaksa ya uzatıyor, ya reddediyor, ya sürüncemede bırakıyorlar.

Türkiye ile ilgili sorunlar çok fazla, ben bunları yasal ve pratik diye ikiye ayırdım kısaca. Mülteci sorunu ile ilgili bizim birkaç yasamız var. 1951 sözleşmesi Türkiye tarafından çekinceli kabul edilmiş. Biliyorsunuz coğrafi çekincesi var. Avrupa dışından gelenleri kabul etmiyor. Fakat Orta Asya ve Kafkasya Avrupa Güvenlik işbirliği teşkilatı üyesi olduğu için onları da aynı kapsamda değerlendirmesi gerekiyor. Şöyle bir şey dikkatimi çekti, ben şimdiye kadar hiç duymadım ve rastlamadım, gelen Boşnak ve Kosovalılar dahil kimseye hiçbir zaman mülteci statüsü verilmemiş. Türkiye her gelene geçici çözümlerle, birkaç ay kamplarda tutma veya başka bir şekilde sorunu bitireyim anlayışıyla bakıyor ve hiçbir zaman hukuka yansıtıyor, geçici çözümlerle çözmeye çalışıyor. Türkiye’de konu ile ilgili

mevzuatta düzeltilmesi gereken şeyler var, yabancıların ikameti ve seyahati ile, pasaport kanunu, 1994 yılında çıkarılan sığınmacılarla ilgili yönetmelik gibi, bunların düzeltilmesine ihtiyaç var. Vatandaşlık, yabancılar kanunu bunlara dahil. Nihayetinde sırf mültecilerden bahsediyorsak da, yabancılar konusu da bunun içine giriyor. Yabancı ve mülteciler kavramları farklı da olsa birbiriyle çok yakından ilişkili kavramlar. Bu kanunlarda mutlaka bir değişikliğe ihtiyaç var.

Türkiye gerçekten bir geçiş ülkesi, bu sorunları çok yaşıyor. Uzakdoğu'dan Kuzey Afrika'dan Güney Afrika'dan, dünyanın her tarafından özellikle Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkelerinden göçmenler Türkiye'ye geliyor. Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçiş yapmak istiyorlar. İster istemez bazı idari tedbirler almak gerekecek, ama önemli şudur. O insanlara insanca yaklaşmak, en önemli olan bu. Bunun için de yasalarda bazı değişiklikler yapmak zorunludur. Türkiye için coğrafi çekinceyi kaldırın diyorlar. Tamamen kaldıramasalar bile hiç olmazsa o insanları rahat yaşayacak kısa da olsa bazı çözümlere kavuşturacak değişikliklerin olması gerektiğine inanıyorum. Uygulamada yaşadığımız bazı sorunlar var.

Öncelikle tam bir mevzuatın olmaması ve eksiklerin olması nedeniyle uygulamacıdan uygulamacıya fark etmekte. Yani Van'da, İstanbul'da, Ankara'da ve İzmir'de aynı idareciler farklı tepkilere ve farklı çözümlere başvurabilmektedirler. Bunun dışında çok önemli bir sorun var, pek fazla yansımıyor ama, yabancılar şubesinde ben İstanbul'dan biliyorum, altı ay, on bir ay, şu anda benim bildiğim iki kişi var. Hala sekiz aydır içerde tutulanlar var. Fiil olan gözaltı, onlar her ne kadar misafir falan derlerse de o insanların dışarı çıkması yasak. Sağlık sorunları ve benzer sorunları çok ağır bir şekilde yaşıyorlar. Bunun bir an önce çözüme kavuşturulması gerekir. Bunu her yerde dinlendiriyoruz ama pek fazla yankılandığını şu ana kadar göremedim.

Bunun dışında on günlük sürede problem var. On gün çok kısa bir süre, daha önce beş gündü. Şundan kısa, o gelen yabancılar ve mülteciler doğrusu zaten bir korkuyla gelmiş durumdadır. Herhangi bir şekilde polisle veya idari makamlarla muhatap olmaktan zaten çekiniyorlar. Onları on gün gibi kısa bir sürede baş vurmaya mecbur tutmak, aksi takdirde başvurularını reddetmek çok ağır. Bunun mutlaka hiç olmazsa bir ay veya veya biraz daha uzun bir zamana çekilmesi gerekiyor. O insanların en azından bir avukata ulaşabilmesi veya bu işle ilgilenen kişilerden bir yardım alabilmesi için bu sürenin uzatılması gerektiğine inanıyorum.

Bunun dışında gelen bütün sığınmacı ve mültecilerin hepsinden şu anda karşılaştığım sağlık sorunları var, geçimle ilgili sorunları var. Bunların da hiç olmazsa asgari olarak karşılanması gerekiyor. Hiç olmazsa bir sağlık yardımı ve geçim için de küçük de olsa bir katkıda bulunmak mutlaka gerekiyor. Çözüm için bunun yanında bu yasalarda değişiklik yapılması gerektiğine inanıyorum. Benim söyleyeceklerim bunlar.

AA: Birçok ülkede vardır, Türkiye'de de gelen bir sığınmacının belli bir süre içinde Türk makamlarına kendisini tanıtmaması gerekir. Türkiye'de bu süre 99'dan önce 5 gündü. 13 Ocak 99'dan itibaren 10 güne çıkarıldı. 10 gün içinde hafta sonları var mıdır gibi hukuki tartışmaları yapılmadı.

Bir de şöyle bir şey söyledin, 10 günlük süre az, uzatılması gerekir, kişinin mülteci statüsü alması hakkında dair bir azaltıcı sebep değil. Bu da Yargıtay kararıyla onandı bir anlamda. 5 ya da 10 gün olmasının hukuki anlamda bir getirisi ya da götürüsü olmayabilir. Eğer çok iyi bir şekilde savunulursa.

Göç, sığınma gibi konuların değişik değişik yasalarla ele alınması yerine bence politika olarak belki üzerine gidilmesi gereken şey bir çerçeve anlaşması. Çerçeve hukukunun gerçekleşmesi, yani göç ya da sığınma yasası diye bir yasayla düzenlenmesi gerekiyor. Sadece vatandaşlık, oturma ya da vesaire yasası gibi değil, bu yasaların çok ırkçı yasalar olduğunu belirtmekte yarar var.

Soru: Siyasi mülteci, ekonomik küreselleştirme mağduru diye ayırmak çok zor. Kesin çizgilerle ayrılmıyor. Derneğin bu konuda Birleşmiş Milletler'le bağlantılı olduğunu söylediler. Böyle bir ayırım mı var merak ediyorum, geldiği noktada mülteci ekonomik küreselleşme mağdurudur. İşsizdir, yetileri körelmektedir. Mülteci kampında kalmaktadır. Siyasi olduğunu bile ispat edememektedir. Orada ona sorular sorulmaktadır. Kendi ekonomi dışı bıraktığı insanlar varken, onlara çare bulamazken, bunları almak istememektedir. Sonuçta bu ayırımı, bu çok önemli, bunu tartışabiliriz, bu ayırımı yapmazsak siz de dernek olarak böyle bir yaklaşım gösterirseniz daha olumlu gibi geliyor.

HY: Ekonomik sorunlardan ben bahsettim ama şu da bir gerçek, şu anda siyasi nedenlerle zulüm görüp kaçan insanlara maalesef yeterli bir destek sağlanamıyor. Korumaya alınamıyor, bu anlamda istesek de istemesek de ekonomik sorunlar nedeniyle göçmek zorunda kalanlar maalesef ikinci planda kalacaktır.

AA: Ben küçük bir şey ekleyebilirim. Ekonomik sorundan kaçmış olabilir bir kişi. Fakat kendisinin farkında olmadığı bir şey olabilir. Ekonomik sorunu başka bir sebepten doğmuş olabilir. Yani çalıştığı yerden etnik durumu, cinsel tercihi vb. nedenlerle atılmış olabilir. Hiç bir yerde işe alınmamış olabilir. Bu da örneğin politik olarak değerlendirilir zaten ve mülteci statüsü verilir. Benim söylemek istediğim şu, biz Mülteciler Yüksek Komiserliği ile doğrudan bağlantılı değiliz. Ortak çalışıyoruz, çünkü bu kararı, mültecilerin statüsünü BM Mülteciler Yüksek Komiserliği veriyor. Devlet veriyor olsaydı yargıya açık bir karar olacaktı, idari bir karar olacaktı, yargıya rahat gidilebilecekti, bu işin takibi daha rahat yapılabilecekti. Yüksek yargı organı da yok o durumda, o yüzden Birleşmiş Milletler'in tanımı çerçevesinde yaklaşım, BM çerçevesinde çalışmak durumundayız şu anda Türkiye'de. Bu işimizi bir parça da kolaylaştırıyor ve koruma sağlamakla yükümlü olduğumuz hedef grubunu daha rahat koruyoruz.

ÖÖ: Ben de bir ekleme yapmak istiyorum. Biraz önceki konuşmamda hatırlarsanız şeyi söyledim, zaten insan hakları savunucuları mülteci tanımını genişletmek için çaba sarf ettiği noktada bu 11 Eylül sonrası mazeret oluşturulup şey yapıldı. Haklısınız artık küreselleşme dediğimiz şey hayatın her alanını etkiliyor. Evet o ülkeye sığınma başvurusunda bulunan insan kendi ülkesinden kaçmış gelmiş, orada zaten kapı girişinde bir ayrımcılığa uğruyor devlet tarafından. Orada da dışlanmış oluyor, özel koruma alamıyor çünkü. Devlet kendi iç sorunlarını halletmeden dışarıdakilere şey yapmıyor ama, biz de diyoruz ki kardeşim sen bu sözleşmeyi onayladığında iç hukukuna uyarladın mı, evet, o zaman sen kendi yasalarına saygı gösterip bunu yapmak zorundasın.

Ama sorun şu ki, yine kendi örgütüm adına konuşuyorum, ne yazık ki sonuçta kafa tuttuğumuz merci devlet. Bu devletleri ikna etmemizin bizim için tek yolu var, uluslararası hukuk normlarına bağlı kalmak. BM sözleşmelerine baktığımızda bir sivil insan hakları savunucusunun kabul edeceği bir şey değil. Yetmez bize. Giderek işimiz zorlaştı zaten ama mültecilere yönelik bu denli yasaların sıkılaştırılmasının altında elbette küreselleşmenin bir uzantısı var. Ama ben kişisel olarak küreselleşme mağdurudur kelimesinin burada kilitlenmesine taraf değilim. Tabi ekonomik küreselleşmenin.

PANEL IV - EKOLOJİK TARIM

Ertuğrul Akçaoğlu (Kolaylaştırıcı)

Küreselleşme, demokrasi, işkence, insan hakları derken aslında bütün bunlardan bağımsız olmayan bir konu tarım konusu da. Çünkü küreselleşmenin, emperyalizmin dünyayı bir bütün olarak ele geçirme çabası olarak küreselleşmenin bir uygulaması olarak artık yediğimiz gıdalar da bildiğimiz şeyler olmaktan çıktılar. Dedelerimizin gıdalarını yemiyoruz artık, tarımı onlar gibi yapmıyoruz. Artık yiyecek diye oturduğumuzda sofraya pek bilmiyoruz ama zehirler kombinasyonu yiyoruz. bugün burada çok detaylı olmamakla beraber ekolojik tarım yapan iki arkadaşımız ve onları denetleyen bir üçüncü arkadaşımız, Türkiye’de ekolojik tarımın geleceği ne olabilir, bize kendi pratiklerini anlatacaklar.

Nurhayat Baytorun

Bir kontrol organında çalışıyorum ve bizim yaptığımız olay bu sektörde kontrol ve sertifikasyon yapmak. Ekolojik tarım sadece üretim tarzıyla değil, aynı zamanda kontrollü bir tarım olma özelliğiyle de konvansiyonel dediğimiz, kimyasal sentetik ilaçların kullanıldığı tarımdan farklılık arz ediyor. Biz de böyle bir kontrol ve sertifikasyon organıyız. Yaklaşık 15 yıldır Türkiye’de faaliyet gösteriyoruz.

Ekolojik tarımı herkes biliyor zannedersem, değinilmesi gereken, Türkiye’de neler yapılmalı ekolojik tarım konusunda?

Eko-tarımı kısa olarak tanımlarsak, böceklerle çevreyle uyum içinde tarım yapmak, çevreye zarar vermeden, onları rakip görmeden, onlara zarar vermeden tarım yapmak olarak da yorumlayabiliriz. Etiğini düşünürsek eko-tarımın esası topraktır. Ekolojik tarım da toprağı kapital olarak görmekte ve bu kapitale, bu toprağı zarar verilmemesi gerektiğini ve bu kapitali nasıl koruyabiliriz, bunun üzerinde durmamız gerektiğini söylüyor ve temelde ekolojik tarımın esası toprağı korumak üzeredir. Erozyondan korumak. Erozyon çeşitli şekillerde olabilir, rüzgar erozyonu, yağmur erozyonu, çeşitli maddeler kullanarak toprağı zarar verme. Her halükarda toprağı korumak üzerine kuruludur. Bunun yanı sıra bitkinin değil, toprağın beslenmesidir. Biz bitkiyi değil toprağı besleyeceğiz ki, toprak beslendiği zaman, o bitkinin istediği besin maddelerini kendisine verebilsin. Diğer bir olay da bağımsızlık, yani enerji olarak dışarıya bağımlı olmamanız gerekiyor. Kendi döngünüzü kendiniz yaratmanız gerekiyor. Daha da önemlisi materyalist düşünmemek, doğayı korumak.

Ekolojik tarımın konvansiyonel tarımdan ayrımına gelmeden önce, Türkiye’de ne zaman başladığını özet olarak anlatayım. Türkiye’de yaklaşık 25 yıldır ekolojik tarım yapılıyor. Bu ürünlerin satılmaması ya da bir çok insanın bilmemesi de bu ürünlerin genelde ihracata yönelik olması. Yani bir noktada ekolojik tarım Türkiye’ye Avrupalıların zorlaması ve onları daha sağlıklı ürünlerle beslemek için girdi diyebiliriz.

Bir noktada da tabii iyi oldu biz uyandık onu da kabul etmek durumundayız onların talepleri ile. Bu talepler de genelde kuru meyve üzerine, ihracat firmalarından kuru meyveler talep ettiler ve bu ürünlerin ekolojik yetiştirilmesini istediler ve 25 yıl önce firmalar ekolojik tarım yapmaya başladılar. Kendi projeleri oldu ve bu projelerde ekolojik ürünler yetiştirdiler. Bunlar kuru meyve, incir, üzüm, kayısı, fındık, fıstık falan şeklinde ve bunları ihraç ettiler. Zaman içinde ekolojik tarım ilk böyle başlamakla birlikte gelişme arz etti, bu gelişme de yine Avrupa'nın katkısı oldu. Çünkü Avrupa Birliği ülkeleri her ülkenin kendisinin kontrol organı olması gerektiğini veya yabancı kontrol organı olursa da bir şubesi olması gerektiğini,

doğrudan kontrollerin orada yapılması gerektiğini kendi yönetmeliğine koyunca o zaman Türkiye'de de çeşitli kontrol organları, yabancı kontrol organları şubelerini açtılar ve zaman içinde iç piyasadaki talep de artınca, bu durumda iç piyasa için yapılan ekolojik tarım sözü konusu olduğu gibi, aynı zamanda Türkiye'de kontrol organlarının olmasıyla birlikte, Türkiye'de de kontrol sisteminin sağlıklı gelişmesi ve ekolojik tarımın anlaşılması sağlanmış oldu. Dolayısıyla Türkiye'de yapılan kontroller, ki bu kontrollerin yapılmasının esas ekolojik tarımın doğru şekilde yapılmasını sağlamak, sağlıklı bir şekilde gelişince şu anda Türkiye'deki ekolojik tarımın da, en azından şu aşamada sağlıklı geliştiğini söyleyebiliriz. İtalya gibi değil örneğin. İtalya'da bu iş o kadar olumsuz gelişmiş ki, İtalyan kontrol organları yerine İsviçre'den, Almanya'dan vesaire kontrol organları giderek orada kontrol yapıyorlar eğer bu ürünler başka ülkelere ihraç edilecekse. Son iki yılda sadece ihracata değil iç piyasa yönelik de üretim olmakta ve bu sektörde sadece firmalar değil üreticiler de ekolojik tarıma ilgilenmeye başladılar. Giderek ekolojik tarım gelişmeye ve pazar olmaya aday gözükmektedir.

Ekolojik tarım ve konvansiyonel tarım arasındaki farktan bahsetmek istiyorum. Temelde ekolojik tarımda siz kimyasal ve sentetik ilaç ve gübreleri kullanmıyorsunuz. Mineral gübrelerin zararları nelerdir? Temelde mineral gübreler tuz ihtiva etmekte, yani biraz teknik olacak, 15/15 veya 26/30 şeklinde gübreler vardır. 15/15 azotsa geriye kalanı nedir? Geriye kalanı tuz oluyor. Yani size tuzlu bir çorba veriyorlar ve siz bu tuzlu çorbayı bitkinize veriyorsunuz. Ne oluyor sonuçta? Tuzlu çorba olduğu için zaman içinde toprağın çoraklaşmasına sebep oluyor ve bu da zaman içinde oraların çölleşmesi anlamına gelmekte. Mineral gübrelerin diğer bir zararı da şu, aslında bitkinin istediği tonda besin maddesini veren organizmalardır, bunlar solucan veya başka canlılardır. Ne oluyor, topraktaki yapıyı bozduğunuz için bu canlılar oradan uzaklaşıyorlar. Yine toprağınıza zarar veriyorsunuz. Daha da önemlisi aynı şekilde yetiştirdiğiniz bitkiye zarar veriyorsunuz ve nitratın nitrite dönüşmesi olayını filan hepimiz biliyoruz, bunun sonucunda anne sütüne geçmesini ve bebek ölümlerini vesaire biliyoruz, nitrit anlamında zararı var. Mineral gübrenin kullanılmasının gerçekten temelde bir çok zararları var. Bunun dışında hayvan gübresini kullanın, kompostu kullanın, kendi işletmenizin döngüsüyle üretim yapın diyorlar.

Yani hayvancılık yapıyorsunuz o hayvanların gübresinden kompost yapıyorsunuz, kompost zenginleştirilmiş hayvan gübresi oluyor. Buna yetiştirdiğiniz sebzelerin toprak üstü aksamını ilave edebilirsiniz, mutfak artıklarını ilave edebilirsiniz, böylece iz elementler açısından zenginleştirerek hazırladığınız gübreyi toprağa verdiğiniz zaman toprağın beslenmesini humus tabakasının daha iyi gelişmesini sağlarsınız, kapitalinizi korursunuz en azından.

Pestisitlere gelince. Kullanılan pestisitlerin doğal dengeyi bozmasının yanı sıra, ürünlere kalitesi açısından zaten zararı var, sağlık açısından zararı var, bir de en önemlisi ekolojik dengeyi bozduğu için zararlı. Normalde yararlı böcekler de doğada var, yararlı böcekler dediğimiz neler, zararlı böcekleri yiyen ve doğal dengeyi koruyan böcekler. Aslında doğada böcekler birbirlerini yiyerek doğal dengeyi koruyorlar. Fakat siz ne yapıyorsunuz, ilaçla müdahale ediyorsunuz. Müdahale ettiğiniz zaman ilk başta yapılan çalışmalarda, yüzde altmışı kadarı ölüyormuş yararlı böceklerin. Zaman içinde de yararlı böceklerin sayısının azalmasıyla birlikte zararlı böceklerin mukavemet kazanmasıyla birlikte sizin daha etkili zehirler kullanmanız gerekiyor. Fakat tıbbi ilaçların yan etkileri olduğu gibi kullandığınız pestisitlerin de yan etkileri oluyor. Hem doğaya oluyor hem insana oluyor.

Doğaya olumsuz etkileri nelerdir? Siz bu ilaçları kullandığınız zaman mukavemet kazanıp daha da etkili bir zehir kullanmak zorunda kalmanızın yanı sıra aynı zamanda yetiştirdiğiniz üründe istenmeyen besin maddesinin oluşmasına sebep oluyorsunuz ve doğal dengeyi

bozduğunuz zaman biliyorsunuz asit yağmurları vesaire şeklinde bize yine geri dđnüyor. Hatta yapılan bir çalışmada pestisitler kullanıldıktan 6 saat sonra yine hava akımı vasıtasıyla geri dđnmekte. Çünkü biliyorsunuz Alaska'da bile DDT bulunabilmekte. Bunun en temel sebebi hava akımı vasıtasıyla kullanılan pestisitlerin yine bize geri dđnmesi. Diğer bir olay da pestisitlerin bu zararlarının yansıra bağışıklık sistemini yukselterek sizin daha etkili bir zehir kullanmanıza sebep olmasıyla birlikte bđyle bir kısır dđngü de devam ediyor, ama siz daha çok ilaç daha çok zehir kullanıyorsunuz, kendinizi ve çevrenizi daha çok zehirliyorsunuz ama veriminiz artmıyor. Veriminiz dđřmeye başlıyor. Dolayısıyla konvansiyonel tarım yapmak üretici için zaman içinde karlı olmaktan çıkıp zararlı olmak durumuna geliyor.

Türkiye'deki önemli sorunlardan biri şu: hiçbir üretici kayıt tutmuyor. Yani karını, zararını, maliyetleri hiç bir şeyi hesaplamıyor. Dolayısıyla konvansiyonel tarım yaptığında aslında zaman içindeki bu geriye inişin farkında değil. Türkiye'de ekolojik tarımla ilgili bilimsel çalışmalar da başladı. Bunlardan biri Ege Üniversitesi'nde bağıcılık konusunda yapıldı. Üreticiler hep şunu söyler, şu zannedilir, ekolojik tarım yaptığınızda verim dđřer. Oysa bđyle bir şey yok. Sizin daha önce nasıl tarım yaptığınızla ilintili bir olay. Siz daha önce eroin vermişseniz bir insana bu insan hemen birdenbire sağlıklı olamaz. Eroinin etkisinden bir iki yıl içerisinde kurtulabilir. Aynı şekilde konvansiyonel tarımdan ekolojik tarıma geçerken siz toprağı ne kadar zehirlemişseniz, onun etkisinden kurtulması zaman alır. Bu boyuttan sonra sizin veriminiz daha iyi duruma gelir, besin maddesinden daha sağlıklı ürün elde edersiniz ve daha da önemlisi elde ettiğiniz ürünleri çok daha uzun süre koruyabilirsiniz, çünkü su ağırlıkları fazla değil. Ekolojik tarımı bđyle kısaca anlattıktan sonra özellikle Türkiye ile ilgili bölüme gelmek istiyorum.

Ekolojik tarımda genetik modifiye olmuş tohum kullanamıyorsunuz, ki bence çok önemli bir olay genetik modifiye olmuş tohum kullanımına izin verilmemesi. Ekolojik tohum kullanılması isteniyor. şu anda Türkiye'de, belki onu atladım, kontrol yapılırken neye göre kontrol yapılıyor diye bir soru gelecektir, kontrolü yaparken AB'nin bu konuda bir yönetmeliği var. Türkiye'nin yönetmeliği var ona göre yapıyoruz. Türk yönetmeliği yenilendi. Temmuz ayında yeni bir yönetmelik ıktı. Bu iki yönetmeliği dikkate alarak yapıyoruz. Bu iki yönetmelikte de Türk yönetmeliğinde de şimdiden yasaklanmış durumda, genetik modifiye olmuş tohum kullanamıyorsunuz. Artı konvansiyonel tohum kullanamıyorsunuz. şimdi konvansiyonel tohumların şöyle bir olumsuz etkisi var. Konvansiyonel olarak elde edilen tohumlar çok fazla pestisitler, gübreler kullanılarak elde edilmiş tohumlardır. Dolayısıyla bundan yetiştirilen ürünler de hassas oluyor. Zararlılara karşı daha hassas olduğu için daha fazla ilaçlama yapmak durumundasınız. Ama ekolojik tohumda veya eski bir çeşidi kullandığımız zaman görüyorsunuz ki bu hastalıklara, zararlılara karşı daha dirençli. Çünkü zaten doğal olarak yetişmiştir. Yetiştirildiği zaman da kimyasal, sentetik ilaç ve gübreler kullanılmamıştır ve bu direnci mevcuttur. Ekolojik tarımda da ekolojik tohum kullanılması isteniyor. Türkiye'de belki eski çeşitler vardır ama şu anda Türkiye'de ekolojik tohum yetiştiren herhangi bir araştırma kurumu veya herhangi bir kurum yok benim bildiğim. Yapılan tek olay ekolojik tarım projeleri olan firmalar, kendi üreticilerinin yetiştirdiklerinin bir kısmını tohumluk olarak ayırmalarını rica ediyorlar ve o şekilde tohumluğu temin ediyorlar. Dediğim gibi şu anda Türk yönetmeliğine göre yasak ama bu tohumu yasaklarken gerekli önlemler de alınmamış. Yani ekolojik tohum kullanma zorunluluğu gelmiş fakat ekolojik tohumun nerden temin edileceğine dair bir şey yok veya araştırma kurumları bu konuda bir çalışma yapmamış. Bence Türkiye'nin bu konudaki en önemli sorunu şu, dünyada bir üretici ekolojik tarıma başlarken ilk önce bir eğitim kurumuna gidiyor. Bu konuda eğitim veren kurslar oluyor, gidip orada ekolojik tarımın ne olduğunu öğreniyor. Rotasyonu nasıl yapacağını, gübrelemeyi nasıl yapacağını, kompostu nasıl hazırlayacağını öğreniyor, biyolojik

mücadeleyi nasıl yapması gerektiğini öğreniyor. Mücadelenin sadece ilaçlama olmadığını, ilk önce yapılması gerekenin uygun koşulların hazırlanması, doğru bir budama, doğru bir bakım olduğunu, ondan sonra zorunlu olursa, semptom mücadelesi dediğimiz doğrudan doğruya mücadele yapması gerektiğini öğreniyor. Yani tamamen bir eğitimden geçiyor. Ne olduğunu öğrendikten sonra ekolojik tarım yapıyor. Ama ülkemizde böyle değil.

Ülkemizde ne yazık ki ihracat firmaları bu işle ilgileniyorlar sadece ve bu firmalar kendi bünyelerinde yetiştirdikleri ziraat mühendisi vasıtasıyla üreticileri bilgilendiriyorlar. Dolayısıyla bu firmaların bünyesinde olan üreticiler karşısında diğer üreticilerin bir bilgisi olmuyor. Tabii bu firmalar da sadece kendi üreticilerini finanse ediyorlar. Bence burada tarım il müdürlüklerine oldukça fazla görev düşüyor. Benim bildiğim tarım il veya ilçe müdürlüklerinin görevi, üreticiyi köylüyü bilgilendirmektir. En azından şu olabilir, ekolojik tarım yapmasınlar ama bu kimyasal sentetik ilaç ve gübrelerin onların üretimine verdiği zararı, topraklarına verdiği zararı, sonuçta düşündükleri kadar fazla verim alamadıklarını maliyetlerini hesaplayarak görsünler, yani bir eğitimden geçmeleri gerektiğini düşünüyorum Türkiye'deki köylülerin. Ekolojik tarım yapmasınlar ama neden kimyasalları kullandıklarını bilsinler, bunların getirdikleri zararları bilsinler. Daha da önemlisi biliyorsunuz yakında bir skandalda ortaya çıktı ki endüstri bitkilerinde kullanılması gereken ilaçlar domates gibi sebzelerde kullanılmış, bu ne kadar sağlıksız ne kadar sakıncalı bir şey, bu konuda eğitilmeyen üreticiler hiç düşünmeden böyle ilaçları kullanabiliyorlar, ki onu da bırakın, çok yüksek limitlerde kullanılmış. Ben Türkiye'de ekolojik tarımdan vazgeçtim ama en azından il tarım müdürlüklerinin bu kimyasalların zararlarını üreticilere aktarılması gerektiğini düşünüyorum. Mesela her ilacı kullandığınız zaman bir bekleme süresi vardır, orada yazar, hasattan dört hafta önce bu ilaç kullanılabilir. Ama biz işimiz gereği köylere gittiğimiz zaman görüyoruz, hiç kimsenin bu bekleme süresinden haberi yok. İlacı kullanıyor, iki gün sonra hasat ediyor ve dolayısıyla o ilacın etkisi olduğu gibi üründe kalıyor ve biz alıyoruz. Biliyorsunuz pestisitlerin bir çoğunda kanserojen etki var. Biz tabii ki hemen pat diye ölmüyoruz. Bu çeşitli alerjiler şeklinde dışa çıkabiliyor veya kanser olabiliyor, çocuklarda sağlıksız doğumlar vesaire oluyor. Dolayısıyla köylünün bilinçlendirilmesi çok ama çok önemli. Şu anda yapılan özel sektör vasıtasıyla köylüyü bilinçlendirmek. İl ve ilçe tarım müdürlüklerinin köylüyü bilinçlendirmesi gerekiyor bu ilaçların kullanımı konusunda. Tabii bunu yaparken nasıl bir gübreleme yapması gerektiğini, hepsini kısaca aktarması gerekiyor.

Türkiye'de ekolojik tarım konusunda karşılaştığımız sorunlardan biri de şu, araziler çok parçalanmış durumda. Bir üretici ekolojik tarım yapıyorsa yanındaki arazinin başkasına ait olduğunu ancak sürüm şeklinden anlıyorsunuz bazı yerlerde. Çünkü o kadar iç içe girmiş ki, baba vefat edince arazi 4 çocuğu arasında paylaşmış, onlar satmış, vesaire derken, zaman içinde herhalde herkese bir ağaç düşecek. İnanılmaz derecede parçalanmış. Bunun getirdiği sakıncalar neler? Bunlar çevresine çit bitkisi filan ekmiyorlar, mümkün olduğunca araziden fazla yararlanmak istiyorlar ve çit bitkisi gibi şeyler ekmedikleri için zararlılara konakçı olan bitkilerden mahrum kalıyorlar. Onun yanı sıra rüzgar erozyonuna sebep oluyorlar, daha da önemlisi diyelim ki bir konvansiyonel arazinin yanında ekolojik tarım yapılıyor, siz ilaçlama yaptığımız zaman diğer araziye de bulaşabilir. Türkiye'de bir toprak reformuna ihtiyaç var aslında, bu herhalde hep söylenen bir türlü gerçekleştirilemeyen bir şey. Bence ekolojik tarım açısından gitgide önem kazanıyor. Bence sadece ekolojik tarım değil, diğer boyutuyla da, çünkü gelecekte gerçekten ekonomikliği olan tarımsal işletme kalamayacak bu kadar araziler parçalanınca.

Ekolojik tarımda kullanılan ilaçlar onun orada yaşama alanını ortadan kaldıran, onu yok etmeyen, yani zehir olmayan ilaçlar dolayısıyla da doğal dengeyi bozmuyor. Şu anda

Türkiye’de konvansiyonel seralarda inanılmaz ilaç kullanılıyor, seraya gidince kokuyu alıyorsunuz.

Bence önemli bir konu da şu, Türkiye’de ekolojik tarım desteklenmiyor. Devlet desteği falan yok. Özel firmalar kendi imkanlarıyla, ben sana yüzde 10 fazla veririm diyor üreticiyi ikna etmeye çalışıyor. Ne yazık ki Türkiye’de üretici de yok toprağı koruyayım, yok çevreyi koruyayım şeklinde düşünen. Ekolojik tarım yapmıyor, haklı nedenleri de var, nihayetinde o da para kazanmak istiyor, devlet desteği bu anlamda yok. Tamam devlet desteği olmasın ama en azından kimyasal tarım desteklenmesin. Yakın zamana kadar mineral gübre olayında destekleme vardı. Mineral gübre aldığı anda size bir destekleme uyguluyorlardı. Şimdi o kaldırıldı. Hiç olmazsa bir noktada kimyasal tarım desteklenmediği için ekolojik tarıma köstek olunmuyor ama bir şekilde sübvansede edilebilir. Üreticilere daha farklı krediler verilebilir. Ekolojik tarım Türkiye’de bu anlamda desteklenebilir.

Türkiye’de diğer önemli bir sorun da şu, Türkiye’de yeterince ekolojik preparat yok. Ben ilaç demek istemiyorum, ilaç deyince kimyasal sentetikler akla geliyor. Preparat yok, yani Türkiye’de olanlar bakır, kükürt, bunlar doğal mineraller ve basillus sürüngensis var, bu da bir bakteri. Bu bakterinin özelliği siz onu verdiğiniz zaman bir şeye, onunla ilaçlama yaptığımız zaman bir zararlı yiyor, yediği zaman boğazında kalıyor ve yaşama faaliyetini devam ettiremiyor, yani böyle farklı boyutta ilaç da var. Temelde bu üç ilaç var. Bunun dışında yok. Aslında Türkiye flora açısından zengin bir ülke. Bir çok preparatı Türkiye’de yapabilirler. Ne yazık ki ithal edilmek zorunda kalıyor. Bu ekolojik tarımın etiğine aykırı olduğu gibi yapılmasına gerek olmayan bir şey. Türkiye’de araştırma kurumları vasıtasıyla doğal dengeyi bozmayan preparatların yapımı sağlanabilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Yılmaz Cem Korkmaz

Ulaşılabilir Yaşam Derneği adına buradayım. UYD'nin Düzce'deki ekolojik tarım projesinde yer alıyorum. Önce derneğimiz hakkında bilgi vereyim. 99'daki büyük depremden sonra birçok kurum bölgeye gitmişti. Bunların arasında Dayanışma Gönüllüleri Derneği de vardı. O dönemde depremedelerin acil ihtiyaçları karşılandıktan sonra daha kalıcı projeler, bölgenin tarımsal ve ekonomik kalkınmasına yönelik projelerin yapılması gerektiği düşünüldü ve bölgedeki Düzceliler, çalışma yürütülen hedef grup ve oradaki arkadaşlarımız UYD'yi kurdular. Bir yıl önce olan bir olay.

UYD'nin iki tane temel faaliyeti ve amacı var. Bunların biri toplum temelli rehabilitasyon. Burada yapılan çalışmalarda arkadaşlarımız özür, engelli insanların, risk altındaki insanların kendi kendine yetebilmeleri konusunda rehabilitasyonları ve toplumun bu insanlara yönelik tavırlarını değiştirici çalışmalar yürütmekteler. Afyon'da Sultandağı'nda 6 ay böyle bir çalışma yürütüldü ve bitirildi.

UYD'nin ikinci faaliyet alanı ise toplum temelli kalkınma. Bu çalışmanın ilk modeli iki çiftçi arkadaşın, iki de bizim arkadaşlarımızın bir araya gelerek ortaya attıkları bir fikrin üzerinden şekillenen ve gelişen bir çalışma. Şirince’de, Düzce’de tarımsal olarak insanların ekim yaptığı iki şey vardır: biri fındık, diğeri tütün. Ama onlar genelde tütünden dolayı şikayetçiler çünkü tütün şirketleri bölgede tek taraflı bir anlaşmayla çiftçileri hem örgütsüz bırakmakta hem de bunların başka bir ürüne yönelmelerinin önünü kapamakta. Bundan üç yıl önce 15 dönüm ekimden sonra, hasattan sonra arkadaşlarımıza bir güven geliyor. Orada çiftçilerin tütün şirketlerine mecbur kalmasının birinci nedeni olan pazar sorunu direkt olarak çözülmektedir.

İnsanlar özellikle çiftçiler ürününü nasıl satacağını parasını nasıl alacağını düşünürler. Tütün şirketleri bu garantiyi verdiği için o konuda rahatlar. Ama arkadaşın az önce söylediği gibi toprağa ne kadar zarar veriyordur. Bu 15 dönüm ekim yapıldıktan sonra hem bizim projedeki arkadaşlarımız hem de çiftçilere bir güven gelmiştir, bu tarım yapılabilecektir ve artık tütün şirketleri olmadan da biz bunu yapabiliriz.

2001 ve 2002 yılında bölgede çiftçiye bir çağrı yapılıyor. Burada ekolojik tarım yöntemleriyle bu çalışmayı sürdürüelim diye. Bu çağrıya 100-120 arası çiftçi karşılık veriyor ve 1000 dönüm toprakta ekolojik tarım çalışmasına geçiliyor. Ama o dönemdeki çalışmanın da bir takım eksiklikleri var. Birincisi arkadaşlarımız kendine güvenden gelen gazla hareket ettikleri için, bir takım eksiklikler oluyor, işte çok fazla bilimsel görülmemesi,- mesela böcek sorunu, bölgede hava nemli olduğu için o sorun çözülmemiş. Veya işte pazarlama sorunu ile ilgili sorunlar yaşanmış. Ama yine de güzel bir çalışmayla özellikle geçen yıl nohudumuz çok meşhur olmuştu Ankara'da. 15 ton civarında bir nohut üretilmiş ve pazarlama çalışması olarak da çok güzel bir yöntem tutturulmuş, bu da üreticiden tüketiciye yönelik olan pazarlamadır. Burada biz aracı bir kurum gibi üreticiden ürünü alırsak, ürünü satacak arkadaşlarımız da Ankara'da, İstanbul'da, bu ürüne çok küçük bir kar koyarak kendi kamu binalarında satıyorlar. Ankara'da olan da buydu. 2001'in sonundaki şeyden sonra 17 köyde 61 çiftçiyle, yani çalışmayı biraz daha kontrol altına alarak bu yıl da başlattık çalışmalarını. Yine 4 tane ürünle, yarfıstığı, kabak çekirdeği, fasulye ve nohut ile girdik bu yıl çalışmaya.

Bunları yaparken yine ziraat mühendisleriyle, üniversitelerle görüşmeye başladık. Aynı zamanda pazar sorunu bizim için çok önemli bir sorundu. Çünkü ekolojik ürünü çiftçi zaten parası yüksek olduğu için ekliyor ama aynı zamanda Türkiye'de ekolojik ürünü satamıyorsunuz, çünkü insanlar her şeyden önce fiyata bakıyor. Yurtdışına satabilmek için farklı girişimleriniz olmak zorunda, bu sorunu çözemiyorsunuz. O yüzden bu çalışmalar devam etti pazar sorunuyla birlikte, ama çalışmanın bu yıl geldiği aşamada olumlu adımlardan biri çiftçi meclisini örgütleyebilmemizdi.

Bu meclisi şöyle açıklayabilirim size. Mesela ürünün fiyatının belirlenmesi, üretilen kuru fasulye kaç liradan nasıl satılacak? Bu konuda bütün çiftçiler bir araya gelirler, otururlar, biz geliriz, aynı zamanda bu ürünü satacak arkadaşlarımız gelir Ankara'dan, İstanbul'dan. Ürünümüzün fiyatı kaç lira olsun? Oturulur, tartışmalar yapılır, sonuçta söylenen rakam ürünün fiyatını belirler. Tüketicinin düşüncesi de önemli ama üreticinin düşüncesini göz önüne alarak bunları belirliyoruz. Bu yıl verimimiz iyi oldu, 15 ton kuru fasulye aldık, 2 ton nohut, 4,5 ton yer fıstığı, 10 ton kabak çekirdeğimiz oldu. Bunların pazarlanmasıyla ilgili bilimsel bilgiyi kullanamamak anlamında bu yıl böcek sorunuz oldu. Bölgenin ikliminin nemli olmasından dolayı böceklenmeyi engelleyemiyoruz. Ama toplanılarda alınan kararlar sonucunda bölgede bir kurutma tesisinin kurulmasına karar verildi. Sanırım bu yıl o böcek sorununu çözeceğiz. Pazar sorununa yönelik birtakım kararlar aldık. Bunlardan biri sadece üreticiden tüketiciye değil, aynı zamanda yurt dışına ve yurt içindeki büyük firmalara yönelik satışların örgütlenmesiydi. Ama bu konularda da çalışmamız yetersiz kalıyor bazı konularda, ya da ekolojik tarımın devlet tarafından desteklenmemesi, bu konuda bilimsel çalışmaların sınırlı kalması bizim de önümüzü kapatan nedenlerden birisi. Ama bu ilişkileri kuracağız, aynı zamanda bölgede karşılaştığımız en büyük sorun örgütlenme sorunu, çünkü Düzce'yi bilirsiniz siyasi kültürel yapısını, aynı zamanda köylü olması şöyle bir geleneksel örgütlenme modelinin daha fazla öne çıkmasını sağlıyor. Orada ileri gelen bir kişi insanların çoğunu arkasından sürükleyebiliyor. Bu da örgütlenmedeki demokratik gelişimin önünü kapatıyor. Bu yıl özellikle buna yönelik eğitim çalışmalarlarıyla, kooperatif çalışmalarlarıyla teknik bilginin herkes tarafından paylaşılması ve herkesin etkin bir biçimde karar alma süreçlerine katılması

eğitim çalışmaları yapıldı. Bu konuyu böyle aşacağımızı dşnyoruz ve hatta güzel işbirlikleri sağlandı bu konuda.

Ekolojik tarım modeli ile Tunceli Ovacık'ta bir ekolojik tarım çalışmamız var. Aynı zamanda Kütahya Tavşanlı'da Dev-Maden-Sen ile oradakilere yönelik çalışmamız başlayacak. Tunceli Ovacık'la, Düzce'deki insanların siyasal kültürel farklılıklarına rağmen oradaki ilk ekimi yapan Düzce'li ifti arkadaşlarımızdı. Onlar gidip tarımsal bilgilerini oradaki arkadaşlarımıza aktardılar.

Bu sene sorunlarımız daha çok örgütlenmeye, pazar sorununa yönelik. Hedeflerimiz açısından şunu diyebiliyoruz. Biz bölgede kalıcı değiliz. Orayı oradaki çiftçiye bırakıp çıkacağız bir gün. şu anda bunu yapamıyoruz çünkü bölgedeki örgütlenmenin henüz tam oturmamış olması, tarımsal tekniklerin oturmamış olması, baklagil grubu, kurutma tesisi şart, bunların henüz kurulmamış olması nedeniyle faaliyet hala bizim üzerimizden gidiyor. Ama bunları bitirdiğimiz takdirde ve çiftçinin kendine güveni sorunu ve o ürünü yetiştirip, onun pazar sorununu, onun teknik bilgi sorununu çözdüklerine güvendiğimiz zaman karşılıklı olarak biz bölgeyi bırakıp başka yerlere gideceğiz.

Vehbi Ersöz

Ben Afyon Başmaki'da çiftçilik yapıyorum. Bizler daha önce ekolojik tarımla tanışmadan önce ilçe tarımdan veya devlet kurumlarından şu empoze edilirdi: Ne kadar çok gübre kullanırsanız veriminiz o derece artar, bununla birlikte sizin de geliriniz artar.

Bizim tarımsal faaliyetlerimiz bu doğrultuda devam ediyordu. Ama bir zaman geldi ki daha fazla kimyasal ilaç ve gübre derken bir yere geldi dayandı. Artık verim artmaktan ziyade dşmeye başladı. Tabii bunun da mutlaka bir nedeni olması lazım. Nedenleri araştırırken, örneğin benim o zaman bir seram vardı salatalık yetiştiriyorum, salatalıklarda mesela yaprak biti var, beyaz sinek, kırmızı örümcek var, ben gidiyorum kimyasal ilaya bana bir kırmızı örümcek ilacı ver diyorum, onu atıyorum, bu sefer beyaz sinek geliyor. Beyaz sineği kovalıyorum, yani ldryorum, bu sefer yaprak biti geliyor. Her hafta, her hafta, bütün kazancımız kimyasal ilaçlara gitmeye başladı. Bizde de, Başmaki'daki çiftçilerde şöyle bir şey vardır: her üretici kesim örgütlenmiştir. 7000 nüfuslu başmakıda 7 tane kooperatif vardır: süt, taşıyıcılar, gl, sulama kooperatifi. Yani herkes kendi kooperatifinde örgütlenir.

1992 yılında bir Alman firmasının biz gülyağı kooperatifinden bir talebi oldu. Tabii bu arada gl kooperatifinin fabrikası da var. Üreticiden aldığı gl, yağ ve gl kuru olarak işliyor, kendi imkanları ile pazarlamaya çalışıyordu. Tabii bu konvansiyoneldi. 92 yılında bir Alman firmasının talebiyle biz bir kısım üreticiyle ekolojik tarıma geçtik. O glleri ekolojik olarak üretmeye başladık. Tabii bu arada biz sebzeiler de etkileniyoruz. Öyle ya glde kınakına hastalığı var, çaresi kooperatifin hazırladığı preparatlarda, yani doğada bulunan ilaçlarda. Arap sabunu, alkol gibi, o tür ilaçları preparatları yapıyorum. Peki dedik bizim bu beyaz sineklere kırmızı örümceklere bir çare yok mu? Tabii Alman firmalarının ziraat mühendisleri bize değişik preparatlar verdi. Örneğin sarımsak ayı tavsiye ettiler. Biz normal piyasadan sarımsağı alıp kaynatıp demletip o böceklere atıyoruz, böcekleri öldürmüyor ama kokusuyla seradan kovaladı gitti. Ne ilaç parası kaldı, ne böcek kaldı. Isırgan otu da var o kadar çok para değil, doğadaki ısırgan otu da o kk böcekleri kaçırır. Kaynatıp suyunu yapıyorsun, kompostla birlikte atıyorsun, kokusu kaçırıyor. Tabii bu arada sadece gl yağında değil bazı turşu şirketleri de bizden turşuluk salatalık talep ettiler. Binlerce dönüm turşuluk salatalık ekildi.

Orada ben sulama kooperatifinde yöneticiyim. Üreticilerimize kolaylık olsun diye, gübredir, kimyasal ilaçtır, naylondur o tür hizmetimiz var. Bir de bizde yumurta kooperatifi var. Yumurta kooperatifi Afyon'da değil tüm Türkiye'de borsayı oluşturan bir kooperatif. Yumurtanın fiyatı Afyon Başmakçı'da belirlenir, sonra tüm tüccarlar bu fiyatı alıp kendilerine göre fiyat belirler. Tabii aşırı bir şekilde tavukhaneler olduğu için bol miktarda tavuk gübresi kullanıyoruz. E tabii azotu en zengin olan gübre tavuk gübresi. salatalıklarda bu verimi biraz arttırıyor ama aşırı kullanılması durumunda da başka tehlike ortaya çıkıyor. Bu sefer de zararlı böcekler üzerine çullanıyor, tabii onlar da azotla besleniyor. Doğada böyle bir döngü var. Onlarla üretici de mücadele ediyor, daha çok kimyasal yeri geliyor öldürmemeye başlıyor. Bağışıklık sistemi sadece insanlarda mı var, hayvanlarda da var aynı şekilde. Yeni popülasyon sürekli bağışıklık sistemini geliştiriyor ve artık atılan ilaçlar da çare olmuyor. Hatta bizim reklam ettiğimiz bir ilaç vardı, **Lanetten 90** diye. Adı gibi lanet bir ilaç. Şimdi bizim kooperatifin ilaçlama hizmeti de var, ilaç tankımız var onla ilaçlama yapıyoruz. İlaçlamamız anlatıyor: biz ilacı attık diyor, yaprak bitleri öldü diyor, o arada küçük serçeler var, serçeden küçük yaprak bitlerini yiyen kuşlar var, kuş geldi onları yemeye başladı, debelenmeye başladı, zehirlendi ölüyor, o arada yılan onu yuttu, bu sefer yılan da uzandı kaldı. Tamam, yılanları da öldürdük. Biz çok büyük mücadeleler yaptık.

Ertesi yıl, ovayı temizledik ya biz, bu sefer de bir zararlı gidiyorsa onun dengesi bozuldu mu başka zararlı geliyor. Gelecek yıl da domates ektik bir bakıyoruz yarısı yenmiş, fareler dadandı. Yılanlar ölünce fareler ne yapacak, o popülasyon çoğalmaya başladı.

Doğadaki bu dengenin bozulmasına karşı mücadele eden sadece yeşiller, çevreciler falan değil, doğadaki hayvanlar da bu mücadeleye katılıyor. Yılanlar gitti, fareler meydanı boş mu bırakacak, bu sefer atmacalar geldi. Bizim dağlarımızda atmacalar tek tük gözükdü, yoğun bir şekilde geldiler. Bu sefer atmacalar onları halletmeye başladı. Beslenecekleri bir şey var orada. Bu doğa kendini biraz dengeliyor. Böyle bir şeyin sonucunda biz de dedik ki sebze üretimimizi ekolojik yapalım. Bu arada Türkiye'deki ekolojik ürünlerin çoğu ihracata gidiyor, yerli üretim halen maalesef yerine oturabilmiş değil. İç piyasadaki tüketim o ölçüde başarılı değil. İç piyasa deneyimimiz oldu. Bir ara ihracat yapan bir firma iç piyasaya da girmek istedi. Biz 96 yılında İzmir Tansaş'a satılacak yaş sebze üretelim dedik. Ama orada da bir firmanın hayal kırıklığı oldu. Kabzımallar pek sokmak istemediler oraya, Tansaş'a sebze meyve veren kabzımallar. O orada boğuldu. O zaman 15 kişiydik, pazar olmadığından dolayı çoğu üretici vazgeçti kala kala iki arkadaş kaldık şu son iki yıldır. Ben sebze üretiyorum. Bir nevi imalatına turşu, salatalık, biber kurusu gibi. Ankara Harman ekolojik gıda isimli bir firmaya yapıyoruz. Onlar etiketlemesini yapıyor, kontrol firmamız İMO. Bu şekilde ürünlerimi pazarlamaya çalışıyoruz ama iç tüketim istenen ölçüde değil.

EA: Şöyle bir baktığımızda aşırı bir ilaçlama var, herkes bundan şikayetçi ama sonuçta hepimiz bile bile ilaçlı ve hormonlu şeyleri yemeye devam ediyoruz. Peki yememenin çaresi var mı, yok. İşte iç pazarda arkadaşların anlattığı gibi herkesin ulaşabileceği miktar ve fiyatta ekolojik ürün bulmak mümkün değil. İç pazarda az miktarda ekolojik ürün var ama bunlar gerçekten lüks tüketim maddesi sınıfındalar. Herkesin alabileceği ekolojik ürünler bulmak belki bizim talep etmememizle, eğer biz talep edersek alışveriş ettiğimiz yerleri zorlarsak giderek bu tür ürünleri satan yerler ortaya çıkmaya başlayacak.

Soru: Piyasada genetik oynanmış tohumlarda var mı?

VE: Şimdi sizin bahsettiğiniz tohumlar melez tohumlar, bir diğer adıyla hibrit tohum dediğimiz olay. Örneğin hibrit domates tohumluğu üretiyorsanız genlerde kırmızı olan, bir domatesi ekersiniz, bir de kalın kabuklu domatesi ekersiniz ikisinin döllemesini yaparsınız,

ortaya hem kırmızı hem kalın kabuklu çıkar. İkinci yılda şu hastalığa dayanıklı çeşidi seçersiniz, onu ekersiniz, ikisini dölleriniz ortaya melez tohum çıkarırsınız. Eğer o tohumdan tohum almaya kalkarsanız ya anasına, ya babasına, ya nenesine, ya dedesine çekiyor. Yani uygun bir tohum çıkmıyor. Biz öyle hibrit tohumları alırdık kendimiz üretelim diye, çünkü çok büyük paralar veriyorsun hibrit tohumlara ama sarı domates çıkıyor. Sarı domatesi ben kime satacağım?

EA: Hibrit olduğu gibi arkadaşın dediği gibi genetik oynanmış ürünler de piyasada var. Her ne kadar yok deseler de varlar. Sağdan soldan duyuyoruz, giriyorsa yetiştiriliyor.

Mustafa Tüzel: Ben soru sormak için aldım ama bu genetik konusu ile ilgili yazıyı yeşil gazetede okuyacaksınız, soya ile ilgili. Ekolojik ürünler çok pahalı, evet ama bizi kazıkıyorlar diyenin elinde bir sigara oluyor, sigarada 72 çeşit zehir kanserojen madde oluyor. İnsanlar sigaraya verdikleri parayı biraz daha pahalı ekolojik ürün almaya ayırabilirler diye düşünüyorum. Sorum Nurhayat hanıma, bir gazetede okudum, sınırlardaki mayınlı bölgenin mayınlarının temizlenmesi ile ilgili, çok uzun zaman tarım yapılmamış olduğu için bu alanda ekolojik tarım yapılması için bir proje geliştirmiş, ödül falan almış adını hatırlamıyorum. Ne diyorsunuz, bu mümkün mü, mayınların temizlenip ekolojik tarım yapılması?

NB: Bunu duymamıştım. Bu ekolojik sigarayı hatırlattı, ekolojik tütün yetiştiriyorsunuz ama bu da sağlığa zararlı. Fakat burada tersi bir durum var anlaşılan. Etiğini düşünürsek, bir zaman mayın olan yerde şimdi doğaya zarar vermeyen bir işlem yapılıyor. Tam tersi bu güzel bir gelişme bence. Ekolojik tarım yönetmeliği anlamında Türkiye veya AB'yi düşünürsek böyle bir şey yok, rahatlıkla yapılabilir.

EA: uzun süre tarım yapılmayan çorak bir arazinin tekrar tarıma kazandırılması için ciddi bir çaba gerekmez mi? Verimsizleşmiş olması gerekir.

NB: Toprağın ıslah edilmesi gerekiyor, yapılır sorun değil. Mısır gibi ülkelerde çöl kazandırılıyor, çölde yapılıyor, buysa çok daha kolay. Daha önce konvansiyonel tarım yapılmış, kimyasal gübre kullanılmış toprakta, biraz önce verdiğim örnekten eroin kullanmış insanın birden normal yaşama geçmesi gibi bir etki yapabilir. Ama daha önce mayın olan arazide zannedersen öyle bir etki de olmaz. ıslah edilmesi gerekir, iyi bir hayvan gübresiyle gübrelenip ıslah edilmesi, drenaj vesairenin yapılması...

Soru: Ekolojik tarım yapılıyor ama az deniyor. UYD bunun için kuruldu ama hedefleri arasında hemen ihracatı gördük. Türkiye'nin ihtiyaçlarını giderecek boyuta varmadan hemen ihracatta aklımız. Bana biraz ters geldi. Bunu vizyondan çıkartıp Türkiye'ye yettiği zamandan sonra ihracata yönelmek gibi hem önerim hem sorum var. İkincisi dediniz ki tarım bakanlığı falan ekolojik tohumu öngörmüş ama bunun nerden temin edileceğini öngörmemişler. Tarım bakanlığına ilettiniz ve işin takipçisi misiniz kontrolör olarak? Vehbi bey'e, biz son kullanıcılarız, bilincimiz güzel ama bizzat bu işi yapan kooperatif olarak başka çiftçilerin eğitimleri için bir şey düzenliyor musunuz?

YCK: Bence yanlış anlama oldu. Bizim fasulyenin kilosu 2 milyon. Bu Türkiye'deki tüketici için büyük bir fiyat değil. Bizim ilk hedefimiz üreticiden direkt tüketiciyedir. Yani biz zaten proje ekibi olarak pay almıyoruz kar anlamında. Çiftçi üretir, iki milyondur bunun fiyatı. Ankara'ya gider, orada 250 ya da 500 bin kar koyup satabilirler, ama ileriye yönelik şöyle bir hedefimiz var. Pazarı bölersek yüzde 50'yi yurt dışı için, yüzde 40 İstanbul, Ankara gibi

yerler için, yüzde 20'sini Düzce'nin kendisi için düşünürüz. Bu ayrıca bizim yurtdışı olsun, Ankara olsun bir pazarımızda çökme olduğunda önlem aynı zamanda.

Soru: Türkiye'nin her yerinde insanlar ekolojik üründen haberdar değilse ve siz bunun için kurulduysanız, Türkiye'ye bunu sağlamadan neden ihracata yöneliyorsunuz ki?

EA: Ekolojik ürünlerin pazarda bulunamaması Türkiye'nin genel problemi. Belki Türkiye'nin yarısına yetecek kadar üretiliyor ama tamamı ihraç ediliyor. Arkadaşların dışarıya yönelmesinin sebebi pazar sorunu. Bu sorunu aşamamız demin de dediğim gibi talep etmemizde. Biz talep edersek dışarıya satacak ürünü kalmaz elinde.

NB: Bence annelere çok görev düşüyor, yani tüketicinin bilinçlendirilmesi çok önemli. Ekolojik tarım derneğimiz tüketiciyi bilinçlendirmekte. 2-3 kilo almamız şart değil, 1 kiloyla da sağlıklı beslenebiliriz.

VE: Ben sadece iç pazara çalışıyorum. İç pazarda bunun olması için çalışıyorum. Yıllardır ben ekolojik toplantılara katılıyorum, ekoköy, ekotarım gibi, sadece laf düzeyinde kalan bir şey, aktif olarak yapılan bir şey yok. Artık bıkkınlık getirdi bizim gibi çalışanlar için. Ekolojik tarım yapalım, yapılmıyorsa bir manası yok. Ben 96'dan beri aktif olarak ekolojik projelerde çalışıyorum. Şimdi ekolojik ürünler pahalı mı ucuz mu? Bizden çıkışı ucuz ama genelde tarım politikalarında olduğu gibi satışını yapan aracı kurumlar bu işten parayı kazanıyor. Ekolojik ürünlerin hitap ettiği kesim de bana göre elit tabaka. Öyle de olmak zorunda bir ölçüde. Normal bir vatandaş pazara çıktığında içerisinde isterse zehir olsun ama ucuz olsun der. Kokulu lezzetli domatesi aramıyor ucuz domatesi arıyor alt tabakalar. Sağlığının değerini bilen, parası olan bunun müşterisi şu anda öyle. Ben diliyorum ki bu tüm topluma yayılsın, bütün insanlar sağlıklı ürünleri yesin. Benim talebim bu.

Eğitim konusunda da, kooperatiflerde yönetici görevim var. 13 yıl su kooperatifinde kaldım, yetkili kişileri getirip sulama konusunda eğitim verdik. Gülyağı kooperatif de genel kurullarda eğitim verdik. Yaygınlaşması için idealist olarak öyle bir şeyimiz var.

Soru: Vehbi bey'in dediğine katılıyorum, tüketicinin bilinçlenmesi gerekiyor. Üretici en az kazanan kişidir tarımda. Manava gelinceye kadar kabzımal, nakliye, vesaire fiyat iki üç kat artar. Hamburg'da Türk domatesi İspanya domatesinin yarı fiyatına, ilaçsız filan, girmesine imkan yok çünkü o sınırlardan içeri. Bir sürü analiz yapılıyor. Buradan 2-3 bin km ötede bir Alman bizim domatesimizi yiyorsa biz bunu neden daha ucuza yemiyoruz diye sorgulamamız gerekiyor. Bilinçli tüketici olarak sistemin değişmesi gerekiyor.

Soru: Vehbi beye benim sormak istediğim ise sizin ilçede nasıl bir tutum var bu ürünlerle ilgili. Sizin ilçedeki halk bundan memnun mu?

VE: Tüketici olarak ben pazarda da satıyorum ürünleri fiyat olarak aynı fiyata. Benimki ekolojik bu daha pahalı olsun gibi bir şey değil. Ama ilk önce benim ürünlerim biter. Bunun sebebi ürünlerdeki kalite ve lezzettir. Benim satış garantim var. İnsanların yaklaşımı teknik değil daha çok ekonomik yönden bakıyor. Üreticiler ürünü eskisi gibi pazarda satamıyor, ne yapıyor? Hazır pazarım diye ekolojik ürüne sıcak bakıyorlar. Ama bu teknik olarak benimsedikleri için değil.

Ender Eren: Ben de bir şey ilave etmek istiyordum. Biz neden etkilendik, biz arkadaşlarla gittiğimizde neden etkilendik? Bize mutfağını da açtı pazarını da açtı. Orada kendisini tanıdık. Hakikaten müthiş bir işi yapıyor. Bu çok zor bir iş. Biz giderken şehri bırakıyoruz ama onlar

orada ürünü bırakıp geliyor. Şu anda tarlasıyla meşgul olması gerekiyor. Anormal bir yağmur yağabilir ve her şey gidebilir, di mi Vehbi? Ama o kadar büyük bir şeyi, bence hayatı ona bağlı, ama o kırmadı geldi. Eğridir'deki arkadaşlar gelemedi. Biz hayvanları bırakamayız diye. Onun buraya gelmesi çok büyük bir özveri, anlatabiliyor muyum? Esasında bizlerin oraya gitmesi ve etkilenmemiz lazım. Biz belki böyle bir ağ kurabiliriz. Ekolojik ürünler yapan insanlara bizlerin gitmesini sağlayabiliriz. Öbür türlüsünün onlar için çok büyük bir şey olduğunu düşünüyorum.

NB: Ben bu sektörde en eskilerden biriyim ama Vehbi en eski. Öncü olmak hiç kolay değil. Maliyetler aslında düşüyor, dolayısıyla üreticiye bunu aktarmak lazım. Sonuçta o kazançlı çıkıyor. Maliyetlerin düşmesi demek üreticinin kazanması demek, dolayısıyla ürünün o kadar pahalıya satılmaması lazım.

VE: Bizden çıkışı ucuz. Örneğin domates piyasada 150 bin lira ise % 15, 170 bin liraya. Salçalarda domatesi veriş fiyatımız o. Ama o salça tüketiciye kaç yansıyor onu biz bilmiyoruz. Bir de maliyet konusunda da esas olan ekolojik üretimde de toprak. Yani anaç olan topraktır, toprağın sağlığıdır bir ölçüde. Toprağı kimyasal gübrelere sürekli atıp atıp 30-40 cm. altında pulluk tabanı oluşturup daha sonra mesela 3-5 yılda o kimyasal tuzların sürekli birikimiyle pulluk tabanı oluşuyor. Ondan sonra derin köklü bitkiler var. Derin köklü bitkileri ektiğiniz zaman tutuyor kök atamıyor dolayısıyla verim veremiyor. Ondan sonra siz daha yüksek verim isterken daha düşük verimlerle karşılaşıyorsunuz süreç içerisinde. Maliyete bakılırken sadece ekonomik değil uzun vadeli maliyet olarak bakılması gerektiğini düşünüyorum.

Benim toprağım temizse yıllar boyu aşırı oranda bir üretim değil de, normal belirli bir seviyede verim veriyorsa maliyet bir ölçüde iyidir. Örneğin ben bir dekar yere kimyasal gübre atarken, onu da bilinçsiz kullanıyoruz. Dekara 35 lt gübre at deniliyor 50 kg'lık torbada biz hepsini atıyoruz. Öyle bir aşırı şey de var. Mesela kimyasal ilaçları kullanırken orada gram çubuğu ölçüsü yok kimyasal ilacı satan bayiler işte bir kupa at diyor, onların ölçüsü de tam değil. Maliyeti hesaplarken de, üretimde bu maliyetleri bir tarafa bırakıyorsunuz. Onun yerine mesela kendi çiftliğinizde kompost yapıyorsunuz. Kompostu hazırlarken de hayvanların gübrelere alıyorsunuz Atmak yerine bir kenara alıp bitki atıkları ve mutfak atıklarınızla onları o gübreye katarak karıştırdığınızda hem doğal hem de kendi içerinizde kapalı bir ortam oluşuyor. Yani maliyet biraz daha ucuzluyor.

YCK: Bu yıl Ankara'da DSİ binasında bir arkadaşımız var. Biz fasulye oldu dedikten sonra, o arkadaş eline kalem kağıt alıp o binada dolaşiyor, kim ne kadar fasulye istiyor onları çıkarıyor, bize telefon ediyor atıyorum 500 kg. 500 kg fasulyeyi biz oraya gönderiyoruz, ona gönderirken de Ankara'da isteyen diğer yerlerle de iletişim kuruyoruz, atıyorum 4 ton fasulye Ankara'ya doğru yola çıkıyor, o binalara gidiyor orada dağıtılıp bitiriliyor. Bizim savunduğumuz doğrudan pazarlama dediğimiz bu. Yani üreticiden direkt tüketiciye. Hem burada üretici ürününü 2 milyondan veriyor hem de 250 nakliye, 250 oradaki arkadaş alacak 2,5 milyona bu ekolojik ürünü ulaştırabiliyor. Ama bunun oturabilmesi için ne olmalı? İşte kooperatifin sağlam bir şekilde oturması gerekiyor. İnsanların toplu olarak bulunduğu yerlerle iyi iletişim kurmak gerekiyor belki. Bence uzun vadede çözüm olacak bir yöntem.

Bilge Contepe: Vehbi'ye şöyle bir soru sormak istiyorum konuşmacılar arasında tek çiftçi olduğu için. Ekolojik tarımda bireysel üretimden köylünün üretimine yönelik bir geçiş yapmak için neler olması lazım Türkiye'deki tarım siyasetinin şu günkü yanlışlığıyla? Afyon'da biz bunu gözümüzle gördük mesela. Köylülerin genel bir katılımı var sen bizi götürdün gördük. Orada gülyağı fabrikasının zaman içinde gelen tekliflerle ekolojik üretime

geçmesi, gülün de ekolojik üretime geçmesi, oradan da ekolojik yağ elde edip Avrupa pazarlarında satılmasıyla başlayan bir gelişme gördük orada. Bunun Türkiye’de yayılması ne doğrultuda olabilir? Bodrum’da oturuyorum, Bodrum’a bir sürü insan geliyor. Eşim de mimar, İstanbul’da zengin aileler, biz 50 dönüm arsa istiyoruz, çiftlik evleri yapacağız ve ekolojik tarım yapacağız. Yani bu birilerinin çiftliği halinden çıkıp da toplumun ekonomik yapısına nasıl ulaşabilir? Gitgide bu sosyete işi haline gelmeye başlıyor çünkü. Hem tüketenler hem de hobi kulüpleri şeklinde yayılma oluyor çünkü, Ahmet babanın çiftliği Ali babanın, Ayşe teyzenin çiftliği haline gelecek bunlar.

VE: Türkiye’de ekolojik tarımın gelişmesi genel tarım politikasından ayrı falan değil. Mutlaka tarımın desteklenmesi gerekiyor. Ama şu günlerde yapılan tam tersi, Türk tarımının bitirilmesi. IMF direktifleriyle. Büyük ölçüde ekolojik tarıma teşvik verilmesi desteklenmesi gerekir. Ekolojik tarım Türkiye’de henüz yeni, insanlar ekolojik tarım yaparken, kompost yapma veya preparat yapma, ekolojik ilaçların ve gübrelerin yapılıp dağıtılması gibi bir sürü sorun var. Bunlar içinde tarım bakanlığının ekolojik tarımı desteklemesi gerekir. Ama taze bir bilgi aktarayım. DPT bütçede olmamasına rağmen 11 trilyon gibi bir para çıkarıyor, tarım bakanlığına veriyor, diyor ki ekolojik tarımı destekleyin. Tarım bakanlığı da çalışan kişi ve kooperatiflere değil de araştırma enstitülerine bu parayı dağıtıyor. O da bize henüz yansımada. Yansıyacağını da zannetmiyorum. Örneğin Eğridir meyvecilik araştırma enstitüsü var, Yalova’da bahçe kültürleri araştırma enstitüsü var. Yani devlete bağlı bunlar. Kendi bünyesindeki oralara dağıtılıyor o para. Tabii ekolojik tarım diye verilen paraların başka yerlere gideceği belli bir şey. Ama mutlaka teşviklerin olması gerekiyor.

Önceden ekolojik tarım veya konvansiyonel tarım değil de genelde Türk tarımı dediğimizde, IMF'nin bir sürü talepleri var. Sağ olsun hükümetlerimiz de anında yerine getiriyorlar bunları. Kulakları bize, çiftçiye tıkalı. Çiftçi artık nasıl diyeyim en alttaki tabaka, işçinin sendikası vardır. Sendikası vasıtasıyla haklarını elde etmeye çalışır. Memurlar da sendikalaştı. Çalışan kesimlerden bahsediyorum. Çiftçilerin hiçbir şekilde örgütlülüğü yok ne verilirse, onla yetinmek zorunda. Ziraat odaları artık bürokratik bir şey. İşte yeni doğrudan gelir desteği diye bir şey çıkardılar, o da doğrudan gelir desteği de anlamı da çiftçinin ağzına bir parmak bal sürmek. Çünkü tarımdaki bütün sübvansiyonlar kaldırıldı. Taban fiyatları açıklanmayacak, artık şeker fabrikaları özelleşti, eskiden bana kota koyuyorlardı. Şu kadar dekar pancar ekeceksin fazlasını ekemezsin veya ekersen de almıyorum veya dörtte bir fiyatına alıyorum. Öyle kotalar koyuyorlardı. Çünkü Amerika’da şeker stokları çok onların satılması lazım. Onun için de IMF parayı veriyor hükümetler uyguluyor, sonuçta şeker fabrikaları özelleşti. Taban fiyatları açıklanmayacak, TMO tasfiye edilme aşamasına geldi. Yarın mesela buğday fiyatları belirlenirken toprak mahsulleri düşük fiyatla da olsa belirli miktar buğdayı alıyordu. Stok ediyordu silolarında. Hiç olmazsa piyasada bu buğday olmadığı için, buğday fiyatları belirli bir ölçüde fiyatını koruyordu. Ama şimdi tamamen tüccarın eline teslim edildi, tüccar kaç para verirse o fiyattan. Tüccarın verdiği de TMO’nun veya açıklanan taban fiyatlarının tam altında olan bir şey. İşte bütün bu teşvikler desteklemeler kaldırıldığı için, çiftçi kesiminde de bir sosyal patlama olmasın diyerek o parayı Dünya Bankası veriyor. Sosyal patlama olmasın ağızlarına bir parmak bal çalın. Ne kadar arazin var, 10 dekar arazim var. Sana o kadar para veriyor. Ama bu desteklemeden dahi büyük toprak sahipleri faydalanıyor. Küçük üreticiler topraksız üreticiler hiçbir şekilde tarımda desteklerden faydalandığı görülüyor.

NB: Ben kısa bir katkıda bulunmak istiyorum, bu desteklemeyle ilgili. Avrupa Birliği’nde bu destekleme var ve gerçekten de çok işe yarıyor bunu kabul etmek lazım. Orada asit yağmurlarından filan, bilinçli olarak üreticilerle başladı ama son zamanlarda ekolojik tarım yapan üretici sayısı oldukça fazla artmaya başladı. Bunda da desteklemenin payı var, çünkü

hektar başına yaptığımız ekolojik arazinin büyüklüğü başına zannedersen 200 ila 500 Euro arasında bir para veriyorlar. Ondan da daha ilginç Almanya'nın Bayern eyaletinde kontrol organları ücretini eyalet karşılıyor. Böyle desteklemeler var. Ben Türkiye'de para olmasın diyorum. Hadi paradan vazgeçtik ama eğitim çok önemli. Size somut bir örnek vermek istiyorum bu konuda, bizim kontrol ettiğimiz bir projede yine özel kurumlar kendi imkanlarıyla eğitim çalışması yapmış bölgede. Bu eğitim çalışması hem teorik hem pratik şeklinde olmuş, yani sabah teorik olarak konu anlatılmış, öğleden sonra gidilmiş mücadele yapılmış, budama yapılmış, şu bu yapılmış, ve inanın ben oraya kontrole gittim daha sonra üreticileri göreceksiniz o kadar şevkle bu olaya bağlanmışlar ki, daha önceki yıl da kontrol etmiştim, ilgi yoktu ekolojik tarıma. Ama bu sene gittiğimde hepsi ekolojik tarım yapmak istiyorlar.

Demek ki biz bir noktada para için yapıyor üretici diyoruz ya, sadece para için değil. Üretici olayı öğrendikten, neden niçinleri gördükten sonra da bu üretimi yapmak isteyebiliyor. Yani sadece il tarım müdürlüklerinde onların çok önemli bir işlevi var. Bunlar böyle eğitim çalışmaları verirlerse en azından köylü bilinçli bir tarım yapacaktır ve biz tüketici olarak da daha az zehirli ürünler yiyeceğiz.

PANEL V - TÜRKİYE’DE KADIN DENEYİMLERİ

Dilek Adısanlı (Kolaylaştırıcı)

Şimdi konumuz kadınların evrimi. Filiz Koçali size Osmanlı’dan günümüze kadın hareketlerini özetleyecek. Biliyorsunuz ki dünyadaki kadın olayı, tek tanrılı dinler ortaya çıktıktan sonra erkekler tarafından ortaya atılmış bir sorun. Erkeklerin kadınların haklarını yok etmeleri, kadınları itmeleri, evlerine tıkmaları, sosyal alanlardan çekmeleri tek tanrılı dinlerden sonra ortaya çıkmış bir sorun. Yazının bulunduğu tarihten itibaren başlıyor, bu da çok eski bir tarih. Bugünkü feminist hareketler bunları araştırmaya, bulmaya çalışıyor, yazılı olmayan kadın tarihini bulmaya çalışıyor, ki oldukça zor. Hepimizin kanına işlemiş bir maskülen kültür var, sadece Türkiye’de değil, bütün dünyada. Dolayısıyla en baştan vermek isteyeceğim bir mesaj var: bir kadını sorunu yok dünyada, bir erkek sorunu var. Biz yeşillerin söylemleri kabul edilirse eğer bir gün, ben eminim ki dünya kadınlar günü yerine dünya erkekler günü olacak ve erkeklerin kadınların dünya görüşüne uyum sağlanması için dersler konacak.

Filiz Koçali

Bütün ezilenler gibi kadınların tarihi de karanlıkta kalmış bir tarih ve biz Osmanlı dönemindeki kadın hareketini ancak yeni öğrendik. Herkesin malumudur ki okullarda öğrendiğimiz tarih dersleri gerçeklerin bir kısmını gösteriyor. Hatta kimi çok önemli kısımlarını da saklıyor. Kadınların tarihi de böyle bir şey. Düne kadar kadınların ne yaptığını bilmiyorduk. Bildiğimiz bir tek şey vardı. Kadınlar hakları için bir şey yapmadılar, ama 1923’de cumhuriyet kuruldu ve Atatürk de bu hakları tepeden verdi. Kadınlar da istemeden bu hakları kazandıkları için kullanamadılar gibi bir tarih bilgimiz vardı bizim. Neyse ki feminist tarihçiler var ve bizi düne götürebiliyorlar. Ben tarihçi olmadığım için kısaca yazılanları ve kadın hareketini dünden bugüne özetlemek istiyorum.

Aslında kadın dergileri yıllardan beri hareketin tarihine tanıklık ediyor. Osmanlı öncesi yayınlanmış çok sayıda kadın dergisi var. Bunların bir kısmının yönetmenleri erkek, bir kısmı ise A’dan Z’ye kadınların hazırladığı dergiler. Bu dergilerde göze çarpan ortak özellik şu: kadınlar kamusal alanda, yani ev dışındaki alanda eşitlik talebi içinde olmuşlar o yıllarda da. Neler istemişler? Örneğin giyimle ilgili talepleri var. Çarşafın değişmesini istemişler, eğitim hakkı istemişler, iş hakkı istemişler, devlet memuru olabilmek istemişler. Hatta zaman zaman cinsel tacizden söz etmişler. Fakat evle ilgili konulara fazla girmemişler. Evde de işleri biz yapmak zorundayız, çocuk doğurmak zorundayız, kayınpeder kayınvalide baskısı altındayız, kocamız bizi şöyle eziyor türü şeyler o dergilere fazla yansımamış. Ama yansıyan, örneğin şiddet gibi konular da var.

Kadınlar özellikle siyasi hakları için o dönemde de taleplerde bulunmuş. Biz yönetelim düzeyinde bir talep değilmiş ama en azından tanıklık etmek istemişler. İkinci Meşrutiyet’in kurulması sırasında sadece erkekler o kutlamalara katılacaklarmış, kadınlar dergilerde talepte bulunmuşlar. Eğer bizim gelmemizi engellerseniz biz de İngiltere’deki hemcinslerimiz gibi nümayiş yaparız diye tehdit savurmuşlar. İngiltere’deki hemcinsleriyle de o dönemdeki süfrajeterleri kastediyorlar. Süfrajeterler de kadınların oy hakkı için mücadele eden ekiplerin adı. Dolayısıyla aslında kadınların cumhuriyetten önce başlamış bir mücadelesi var. Bu cumhuriyetten sonra bir kadın partisinin kurulmasıyla taçlandırılıyor. Kadınlar halk fırkası, 1924’de kurucularının tamamı kadın, İstanbul Valiliği’ne müracaatta bulunuyorlar. Ancak kadınların seçme ve seçilme hakkı olmadığı gerekçesiyle bu parti engelleniyor. Kurulmadan

kapatılıyor. Bunun üzerine o partinin kurucusu kadınlar Türk Kadınlar Birliği adı altında bir dernekle yollarına devam ediyorlar. Bu derneğin amaçları arasında kadınların seçme ve seçilme hakkının kabulü var, bunun için mücadele ediyorlar. Türk Kadınlar Birliği'nin o dönemdeki yeri çok önemli bizim için. Çünkü hem kamusal alandaki eşitlik için mücadele ederken hem de yurtdışındaki kadın örgütleriyle ciddi bağlantıları var. Dünyadaki en önemli kadın taleplerinden bir tanesi kadınların seçme ve seçilme hakkı. Pek çok Avrupa bölgesinde de o dönemde bu hak yok. Otuzlu yıllara gelindiğinde dünyada savaş rüzgarları esiyor. Türk Kadınlar Birliği'nin ev sahipliği yaptığı bir uluslararası kadın konferansı söz konusu İstanbul'da. Yaklaşık 30 küsur kadın örgütü İstanbul'a gelecek. O dönemde Atatürk yönetimi çok eleştiriliyor. Çünkü henüz Türkiye'de tek partili rejim var. Çok partili rejim demokrasinin önemli ayrıçlarından biri olarak görülüyor. Tam bu konferanstan bir kaç ay önce kadınlar seçme ve seçilme hakkını kazanıyorlar 1934'de. Benim bununla ilgili bilgilerim biraz da tanıklıktan geliyor. İlk kadın milletvekillerinden Hasena Ilgaz ile tanışmışım. Hasena Ilgaz hem Türk Kadınlar Birliği'nde görev yapmış, o kapatıldıktan sonra mecliste yer almış kadınlardan bir tanesi. Onun tanıklığını şimdi aktaracağım size.

Bu konferans hazırlıklarında devlet yetkilileri kadınları çağırıp diyorlar ki, bu konferansta seçme ve seçilme hakkının öneminden söz edin. Avrupa'nın pek çok ülkesinde kadınların bu hakkı yok, bizim ne kadar önemli bir işi yaptığımızı vurgulayın. Oysa konferansın havası başka. Dünya kadınları savaştan çok ürküyorlar ve bu konferansta savaşa karşı bir sonuç bildirgesi çıkıyor. "Kadınlar savaş istemiyor ve savaş çıkarsa biz mücadele edeceğiz" diye özetlenebilecek bir bildirme çıkıyor. Bunun üzerine yönetim çok memnun olmuyor bundan, çünkü kadınların seçme ve seçilme hakkı o kadar da parlak bir şekilde yerini bulamıyor konferansta. Bunun üzerine Atatürk kadınları çağırıyor ve "Bakın Türk Kadınlar Birliği'nin işlevi bitmiştir, artık siz seçme ve seçilme hakkınızı kazandınız. Bundan sonra ayrıca kadın olarak iş yapmanız gerekmiyor, bundan sonra kadınlar ve erkekler hep birlikte halkevlerinde çalışın. Halkı bilinçlendirmeye çalışın." diyor. Kadınlar da bunu kabul ediyorlar. Ben nasıl kabul ettiklerini bilmiyorum. Çok tartışma oldu mu? Orası şimdilik benim için karanlık, fakat Türk Kadınlar Birliği kapatılıyor ve gerçekten de o kadınların bir kısmı halkevlerinde çalışıyorlar.

Aslında haksızlık etmemek lazım, cumhuriyet sonrası dönem kadınlara ev dışındaki alanda eşitliği işaret etmiş bir dönem. Kadınların okuması, meslek sahibi olması, biliyorsunuz ilk meslek sahibi kadınlar o dönemin kadınları. İlk hakim, ilk hukukçu, ilk doktor gibi ilkler o dönemde ortaya çıkmış. Bir arkadaşımız ders kitaplarında cinsiyetçilik gibi bir araştırma yapmıştı. Cumhuriyetin ilk dönemleriyle bugünün kitapları arasında şöyle ciddi bir fark var: ilkökul kitaplarında anne yün örür baba dışarıda çalışır, öyle bir model vardır. Ama cumhuriyetin ilk yıllarında bu tip modeller yok, daha çok çalışan anne modeli var.

Cumhuriyetin o dönemi ile 40-50'lerden sonrası arasında böyle bir fark var, ama cumhuriyetin ilk dönemlerinde kadın-erkek çelişkisinden söz eden, bunların toplumsal bir grup olduğuna dair bir anlayış yok, bunu daha çok kadınlar dile getirmeye çalışıyorlar ama kadınların da iktidarla arasında bir ilişki var. Öyle mesafeli bir şey yok. Onlara bodoslamadan karşı çıkacak bir yapılanmaları yok. Kısmi rahatsızlıkları olsa da bunu aralarda dile getirmeye çalışıyorlar, ya da konferansta söz dinlemiyorlar dünya kadınları ile ortak bir şey çıkarmaya çalışıyorlar. 50'lerden sonraki sürece gelince, kadın dergileri biraz tarihi anlatıyor dedim, 50'lerden sonra çıkan kadın dergilerinin hiçbirinde kadın-erkek eşitsizliğini sorgulayan bir şey yok. O dönemde çıkan bütün dergilerin konsepti moda, güzellik, sağlık, iyi bir evlilik nasıl olur, evlilik nasıl kurtulur, dikiş nasıl güzel dikilir, daha çok böyle şeyler. Yemek tariflerinin olduğu, fotoromanların olduğu kadın dergileri, dolayısıyla buradan şunu görüyoruz, o

dönemde mücadele biraz sönümlenmiş. Kutsal aile desteklenmiş, ayrıca varolan kadın dernekleri de daha çok yoksullara yardım etmek falan gibi hayır işleri yapan dernekler.

Oysa cumhuriyetin ilk yıllarında bu tip hayır derneklerinde bile örneğin kız çocuklarının okutulması, şiddet gören kadının desteklenmesi gibi hayır işleri varken, 40-50'lerden sonra bunların altı çizilmiyor. Sünnet düğünleri düzenlemek gibi kadınları çok da ilgilendirmeyen konularda hayır işleri yapıyorlar. 70'lerden sonra ise yükselen sol hareketin etkisiyle hemen her sol örgütün bir kadın derneği, bir kadın birimi ortaya çıkıyor. Bunlardan en ayırt edici olanı bugünden bakınca, o dönemlerde beğenmezdim o dönemleri ben de biliyorum, ama en kadından yana iş yapmaya çalışanı, en özgül talepler bulup onlar için mücadele etmeye çalışanın ve kısmi bir özerklik içinde olan derneğin İKD olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda İKD o dönemde en yaygın kadın ilişkilerine de sahip. Dergileri 30 bin civarında satıyor. 30 binden fazla kayıtlı üyesi, Türkiye'nin pek çok şehrinde örgütleri var. Fakat o günden bugüne gelmiş İKD'li arkadaşlar da şunu özellikle vurguluyorlar. Evet o dernek bizim kadın olarak varolmamızı, ayaklarımız üzerinde durmamızı, iş yapmamızı, tek başımıza politika yapmamızı öğretti. Üye olan pek çok İKD'liye de öğretti, ama bizim perspektifimizde eksiklik, yanlışlık vardı, o da neydi, biz aslında patriyarkayı, cinsiyetçiliği, erkek egemenliğini teşhir etmekten çok hükümeti, iktidarı, sistemi teşhir ediyorduk. Ve sosyalizmle de bu meselenin çözüleceğini şey ediyordu, ama bu doğru bir yaklaşım değildi diye anlatıyor arkadaşlar. Ayrıca kısmi bir özerklik söz konusu dedim, bu da şöyle bir şey, aslında TKP'nin bir yan kuruluşu, fakat kadınlar orada her zaman TKP'nin direktifiyle iş yapmamışlar. Bunu da şuna bağlıyor o günden gelen kadınlar. Biraz da o alan önemsenmediği için, yani siz özerk olun diye değil, biraz da o alanı erkekler çok önemli bulmadıkları için biz biraz başıboş kaldık, bu yüzden de partiden bağımsız çeşitli işler yapabildik diye anlatıyor o kadınlar.

İKD dışındaki kadın örgütleri arasında çok ayırt edici olan bir örgüt yok, daha çok kadın örgütleri kadınlarla ilgilenmişler gecekondularda, fabrikalarda, ama yine evdeki meseleyi problem haline getirmeden patrona ya da devlete karşı kadınları örgütlemeye çalışmışlar. Dolayısıyla 70-80 arası bir kadın hareketliliği söz konusu, ama bu da temelli bir itirazı kapsamıyor. 80'den sonrası ise bizim yakın tarihimiz, kadın hareketinde bir dönüm noktası diye tanımlamak lazım. İlk defa ben feministim diyen kadınlar ortaya çıktı, ilk defa feminist hareketten söz edildi, ilk defa erkek egemenliğinden, cinsiyetçilikten, kadınların bir cins olarak eziliyor olmasından söz edildi ve ilk defa belki en yakınımızdaki erkeklerle hesaplaşma içine girmemize neden olundu. Bu yakın tarihimizi şöyle evrelere ayırabiliriz. İlk olarak 82'de Somut dergisi çevresinde ben feministim diye yazıların yazıldığı, çevirilerin, bilinç yükseltme gruplarının var olduğu bir dönem. O döneme deyim yerindeyse ideolojik birikimin sağlandığı bir dönem diyebiliriz, ta ki 87'ye kadar. 82'lerden 87'ye kadar daha çok küçük örgütlerin, içe dönük örgütlerin var olduğu, dışa yönelik çalışmaların yapılmadığı ama kadınların kendilerini bu alanda geliştirdikleri, kadın politikası konusunda bilindikleri bir dönem. 87 ise gerçekten bir dönüm noktası. Dayağa karşı kampanyanın başladığı yıl. 80 sonrası koşullarda ilk kez politikanın sokağa taşındığı, politik bir eylemin sokakta yapıldığı, dayağa karşı yürüyüşle başlayan bir dönem. Bu dönem 90'lara kadar yaklaşık 3-4 yıllık bir süre kadınların daha çok sokakta olduğu, talep ve sorunlarını daha çok kampanyalar biçiminde dile getirdiği, daha çok protestolar biçiminde örgütlendikleri bir dönem.

Bugünkünden farklı olarak, Hülya anlatacak birazdan, lobi faaliyetleri, görüşmeler falan değil protesto biçimleri, örneğin şimdi kadınlar Ak Parti'li bakanlarla, CHP'li vekillerle görüştüler. O dönem böyle görüşmeler filan gündeme gelmez, biri bir şey yaptı mı sokağa çıkıp protesto edilirdi. Cemil Çiçek bunlardan bir tanesiydi. Cemil Çiçek şimdi bu yaklaşımla muhatap alacağımız, kadınların muhatap alacağı biri olacak, ama vaktiyle biz Cemil Çiçek'i düdük çalarak protesto etmiştik.

Fakat 87-90 arası toplumda bir duyarlılığın gelişmeye başladığı, kadın erkek meselesinin tartışılmaya başlandığı bir dönemdi, çünkü ilk kez özel alanın da politikası olacağı, özel alanda yaşananın da politik bir şey olduğu dile getirilmişti. İlk kez en yakınımız olan erkekleri hedef almıştık. Adını koyuyorduk, zavallı kadın dayak yiyor değil, kocasından dayak yiyor. Herhangi bir konuya kafayı takıp 2-3 sene uğraşan çeşitli kadın grupları ortaya çıktı. Bu dönemde şu keşfedildi ki bu tür işlere yabancılar para veriyor ve proje işleri gündeme geldi. Ben şu konuyu araştıracağım dediğinde para geldi falan.

Daha çok sokağa yönelik değil çeşitli alanlarda iş yapan bölük pörçük kadın grupları oldu. Bunlardan iyi, verimli şeyler çıktı reddetmek için söylemiyorum, fakat feminizm toplumu sarsmaya yönelik genel etkisini bence yitirdi. Örneğin şimdi depremzede kadınlarla yapılan bir çalışma var. Çok da anlamlı buluyorum o çalışmayı, fakat sadece o alandaki kadınlara yönelik bir çalışma olduğu için, o alandaki kadınların hayatını değiştirip sorgulamasına neden oluyor. O çalışmadan başka kadınların haberi yok. Yani 87'den 90'a kadar olan dönemdeki etkimiz yok. Örneğin Mor Çatı böyle bir kampanyanın üzerine kurulmamış olsaydı Mor Çatı olmazdı. Oysa 2-3 sene mitingiyle, şenliğiyle şusuyla busuyla, protestoyla dayak denen şey gündeme getirildiği için ve Mor Çatı onun üzerine kurulduğu için Mor Çatı'nın şimdi bu kadar itibarı ve etkinliği var diye düşünüyorum ben. 90'lardan sonraki dönemin böyle bir problemi var.

DA: Dönemin hükümetlerinin etkisinden bahseder misin? Bu hareketlerin hükümet politikalarıyla bağlantılarını kısaca verebilir misin?

FK: Özal'ın son dönemlerinde boşanma örneğini filan verdim. 5 yıllık plan için bir rapor hazırlanmış ve aile değişikliğe uğradı kadınlar dışarıda çalıştığı için ve aile elden gidiyor, yeniden bizim Müslüman Türk ailesini tesis etmemiz lazım diye bir rapor geliyor hükümetin önüne. Ve bunun üzerine hemen aile araştırma kurumu kuruluyor, devlet bakanlığına bağlanıyor ve başında Cemil Çiçek var. Bunlar aileyi güçlendirmek için kampanyaya başladılar. İlk yaptıkları şey bir Aile Şurası toplamak oldu. Üç kişiyi göstermelik çağırışlardı Aile Şurası'na. Sanırım 200-250 kişilik bir toplantıydı Ankara Sheraton'da, bir ben, bir Semra Somersan, bir de Necla Arat vardı. Ayrık otu gibiydik. Bir sürü aile vakfı, derneği, bilmem ne, ve herkes çıkıp doğum kontrolünün ne kadar kötü bir şey olduğunu, artık az çocuk yapmanın aileyi nasıl parçaladığını, kadınların çalışmasının ne kadar feci bir şey olduğunu falan anlattılar ve hep dinden de örnekler vererek yaptılar bunu, Müslüman Türk ailesinin geleneklerini anlatan çok sayıda da kitap yayınladılar, inanılmazdı o kitaplar.

Mesela evlilikle ilgili bir kitapta inanılmaz şeyler var. En güzeli görücü usulüyle evlenmek neredeyse, hamam sefaları anlatılıyor, oğlan anası kıza n'aparmış filan, çok iyi hatırlamıyorum şu anda ama bir tane de afişleri vardı "yaşasın Müslüman Türk ailesi" gibi bir afiş, onda halalar, dayılar, teyzeler, geniş aileyi vurgulamak istiyorlar, ben de o afişin üzerine bir soru sormuştum, ama çok utanarak sormuştum. Cemil Çiçek oturumu yönetiyor, ben de gözüne alınmışım düdüğ çaldığım için, biliyorsunuz Cemil Çiçek "flört fahişeliktir, feminizm sapıklıktır" filan demişti, adamın çok parlak olduğu dönem. Siz kalabalık aile öneriyorsunuz, bir yandan da çok çocuk öneriyorsunuz, affedersiniz bu kadar kalabalık içinde karı koca nasıl sevişecek demiştim, bomba gibi patlamıştı. Böyle bir yaklaşımları vardı. Zaten boşanma eylemi bunun için olmuştu, biz güçlü aile istemiyoruz diye bir boşanma eylemi gerçekleşmişti.

Sonra SHP döneminde, SHP'nin belediyeleri aldığı ara seçimlerde bu sığınak fikrinde Mor Çatı şu noktaya varmıştı. Sığınakları belediyeler açsın, finanse etsin, biz yönetelim. Çünkü çok maliyetli bir şey gönüllü bir kuruluşun bunu yürütmesi, ama SHP tabii ki bu işin hem

üstüne yattı, hem kendisi için kullanmaya çalıştı. Evet sığınak açıldı Bakırköy'de. Yıldırım Aktuna belediye başkanıydı. Nurettin Sözen söz verdi ve kadın belediye başkanı olduğu için Fatma Girik açtı ve biz onlara dedik ki, bakın reklam için kullanıyorsunuz, gerçi o sıra pek çok kadın oralarda barındı. Bu sığınakların şöyle bir ana fikri vardır, yardımseverlerden bizi ayıran şudur, orada kadınlar başka bir alternatifin olduğunu öğrenirler ve o yaratılır. Yani yeniden eve dönmek zorunda kalmaz, ayakları üzerinde kalabilir, ona bir çalışma iş imkanı sağlamaktır bu.

Daha doğrusu ona böyle seçenekleri sunmaktır. Böyle seçeneklerin var olduğunu gösterebilmektir, kadın sonra belki de dönmeyi tercih eder. Bu mesele değil, ama sen o seçeneğin varlığından onu haberdar edeceksin ve dedi ki arkadaşlar, siz bunu öyle sağlama alın ki yarın iktidarlar değiştiğinde bu sığınaklar kapanmasın ve sürekliliği olsun. Sözen, Aktuna ve Fatma Girik bu işin artistliğine soyundukları için bu iki temel şeyi unuttular, örneğin ben çok tanık oldum, Fatma Girik gelen kadınları zorla kocasıyla barıştırmaya çalışırdı. Yani anlayış çok önemli bu işlerde. Yıldırım Aktuna feminist bir danışman çalıştırdığı için o sırada kadınlara kurslar falan ayarlandı, fakat o da sağlama sağlayamadı. Zaten bir dönem sonra iki yere de ANAP'lı belediye başkanları geldi ve sığınaklar kapatıldı.

Dolayısıyla tabii ki hükümetlerin kadın politikalarıyla ilişkisi önemli.

Günümüze geldiğimizde mesela 8 Mart'lar bir ölçü, 8 Mart'larda kadınlar ne yapıyor? Şimdi 8 Mart'larda kadınların hepsi bir arada olamıyor. Müyesser de konuşacak tabii. Bu konudaki önemli meselelerden birinin Kürt kadınları olduğunu düşünüyorum ben. Hem çeşitli kadınları toparlıyor, aynı zamanda da çeşitli kadınların birbirinden farklı durmasına neden oluyor.

Feministler arasındaki en önemli tartışmalardan biri şu, kabalaştırarak anlatıyorum: Kürt kadınları olmadan, onları yok sayarak kadın hareketinden söz etmek mümkün değil, çünkü çok önemli bir dinamiği artık Türkiye'deki kadın hareketinin. Bu dinamiğin çeşitli problemleri var feminizm açısından, ama onlarla ortaklaşmadığımız işlerin bir manası yok diyen bir ekip var. Bir ekip de evet, onların mücadelesi anlamlıdır, ama kadınların yürütmesine rağmen bir kadın mücadelesi olarak tanımlamamak lazım, dolayısıyla da her işte de birlikte olmak zorunda değiliz, ortaklaştığımız işlerde de bir arada oluruz ama kadına değmeyen işlerde de biz neden birlikte iş yapalım diyor. Dolayısıyla örneğin 8 Mart öncesi bir grup kadının en önemli meselesi medeni kanundu, medeni kanun için önemli bir ekip oluştu, çok ciddi işler yaptılar, dolayısıyla çeşitli kümelenmeler var, ama çok net bir ayrışma değil, zaman zaman oradaki üç ekiple buradaki üç ekip iş yapıyor, zaman zaman daha çok Kürt kadınlarla iş yapmayı tercih eden ekipler kendilerini de eleştiriyorlar, biz sol siyasetin parçası gibi mi oluyoruz diye. Böyle şeylerimiz var. Şu anda problemlerimiz var, ama hareket devam ediyor, bugün en somut işlerden bir tanesi, bir grup kadın mecliste milletvekilleriyle görüştüler, talepler ileri sürdüler. Önümüzdeki hafta da Türkiye Kadın Konferansı gerçekleşecek. O konferansa hemen hemen bütün kadın grupları katılacak. 5 atölye çalışması var. Bunları zaten orada tartışacağız.

DA: Sözü Hülya Gülbahar'a vereceğim. Hülya, yasa koyucu erkeklerin yaptığı yanlış yasalarla Türk kadınlarının, adına dünya kadınları diyeceğim ben bunun, nasıl mücadele ettiğini anlatacak.

Hülya Gülbahar

Filiz'le burada tartışırsak herkes zıplayacak, reytingimiz artacak. Çok farklı feminizmler, çok farklı mücadele ve direnme dinamikleri var. Tarihi bile biraz öyle okumak mümkün diye

düşünüyorum. İki çocuğuyla hiç bir çıkış bulamayıp kendini Fırat'a atmak, o şiddetten kaçmak üzere bir direniş ve mücadele biçimi. Çalışma hakkının olmadığı 30, 40, 50'li yıllarda sadece bir iş yerinde çalışabilmek için boşanmak, bunlar çok ciddi yaşama pratikleri. Bizim kadın hareketi tarihi içinde mutlaka görmemiz ve hiç ihmal etmememiz gereken şeyler. Mesela çalışma hakkı için medeni kanunu nasıl gündeme getireceğiz, programı okuyunca biraz zorlanmıştım ama aslında hiç kopmuyor. Kadınların emekleri, bedenleri ve kimlikleriyle bağımsızlıklarından bahsediyorsak eğer, bunlara sahip çıkıp bağımsız birey ve yurttaş olabilmelerinden bahsediyorsak eğer, örneğin medeni kanun inanılmaz derecede bağlayıcı bir yasal düzenleme.

Sadece çalışma hakkından örnek vermeye çalışırsam, çok farklı kadınlar ve direniş biçimleri var diyoruz ya, kadınların kamusal alana katılması derken hep batılı feminist argümanların çevirileri üzerinden düşünüyoruz. Oysa kırsal alanda çalışan kadın diye bir şey hep var. Hep tarlada, hep dışarıda. Ona biz ekonomik bir güç, ya da çalışma olarak bakmıyoruz, kendine feminist diyen kadınlar bile atlıyoruz. Türkiye'de yüzyıllardır böyle bir gerçek var. Belki bize bazen ev içi uzantısı gibi geliyor. Ekonomik karşılığını erkek aldığı için bu tarladaki çalışmanın, çalışma gibi gelmiyor, oysa bir çalışma. Kadınların kamusal alandaki çalışmasıyla ilgili yasaklardan bahsediyorsak, bunun kentleşmeye beraber başladığını görüyoruz. Mesela Kanuni döneminde ferman çıkartılmış, belli ki kadınlar takmamış, üst üste çıkarmışlar. Kadınların çamaşırhane açmaları yasak birisi, ikincisi kadınların esir pazarında ticaret yapmaları yasak.

16. yüzyıl Kanuni döneminden bahsediyoruz, demek ki o dönemde bile kadınlar çalışıyorlardı, ticaret yapıyorlardı, çamaşırhane açıyorlardı. Dolayısıyla kamusal alanda böyle bir çalışma alanı açıyorlardı kendilerine. Fermanların üst üste çıkarılmasını biraz da iplenmiyor olmasıyla yorumlamak lazım. Ama yüzyıllar geçtikçe kadının kamu alanında, özellikle büyük kentlerde çalışması son derece baskı altında tutulan ve tamamen erkeğin iznine tabi bir çalışma haline getirildi. Aynı şekilde hala süre giden bir tartışma kadınların kılık kıyafeti üzerindedir. İslahatçı diye tanımladığımız 3. Selim ve 2. Mahmut fermanlarına kadınların açık renk ferace giymesi yasak diye başlıyorlar. Koyu renk giyecek. Büyük yaka giymesi yasak, vesaire.

Kadınların kamusal alanda görünürken örtünüp örtünmeyeceklerine, nasıl örtüneceklerine karar verme hakkını da bulmaları ve hukuk sistemine geçirmeleri, cinsiyetçi toplumsal sistemin en sağlam dedikleri hukuku da ne kadar kullandığını gösteriyor. Medeni Kanun bütün dünya açısından kadınların emeklerinden, bedenlerinden ve kimliklerinden bahsediyorsak, en temel kanunlardan bir tanesi. Biri Ceza Kanunu'dur. Doğmadan önceden başlar ve bizim toplumsal hayatımızı belirler. Bir diğeri de Medeni Kanun'dur. Taa 1950'lerde başlayarak üç temel noktada kavga çıktı. Birincisi soyadı hakkı, kadının kızlık soyadı yanında kocasının soyadını taşıması, kimliklerimizle ilgili. İkincisi çalışma hakkı, üçüncüsü zina ile ilgili düzenleme, bedenlerimizle ilgili. Kanun bu üç noktada toplumsal hayatı değiştirmemek üzere restore edildi.

Mal rejimleri dediğimiz zaman herkes kadınlar para pul peşinde zannediyor. Yeni Medeni Kanun'da aile reisliği kağıt üzerinde kaldırıldı. Ev seçiminden çocukların yetiştirilmesine kadar, hatta ev işini kimin yapacağına dair cinsiyetçi işbölümü lağvedildi. Artık kadın ev işi yapar, erkek dışarıda çalışır diye bir mantık yok ve yasanın bütününde bu işlendi. Eşler çocuk bakımıyla da, işlerle de kendi gücü oranında ilgilenir. Dolayısıyla yasa artık erkeklere de bir görev yüklüyor, artık bu kadın işi olmaktan çıkmış durumda. Kağıt üzerinde kalmaması için mal rejimlerinin düzenlenmesi gerekiyordu ve mal rejimi konusunda son dakikada hatırlarsanız, karılara yedirmeyiz diye ortalığa döküldüğünde milletvekilleri hayır dediler, her

şey tamam, aile reisliğinin bile kaldırılmasına göz yumdular, ama iş mal rejimine elince hayır dediler. Çünkü biliyorsunuz ki siz kağıt üzerinde ne yazarsanız yazın, onun ekonomik temellerini oluşturmadıkça bunu hayata geçirmenin imkanı yoktur. Seni yarın kapının önüne koyarım derse adam, siz istediğiniz kadar eşit söz hakkım var deyin kapının önündesinizdir, o hakların hiç biri işe yaramaz

Kadın hareketi ve kadınlar olarak özellikle bu dört noktada başlayan itirazlarımız, özellikle o karılara yedirmeyiz noktasında maalesef sadece lobcilik faaliyeti olarak görülüyor. Birincisi Meclis baskınına dönüştü ve ciddi olarak orada kavga etti kadın grupları milletvekilleri ve grup başkan vekilleriyle. Bizim adalet komisyonuna girmemiz serbestti, girip izlemeye başlamıştık. Sürekli not alıp deklare ediyorduk bu bunu söyledi, bu bunu söyledi diye. Yasaklandı arkadaşlar, bizim meclise girmemiz yasaklandı. Ondan sonra Antalya'da kadınlar dağlara çıktılar, kentlerden sesimizi duyuramadık size diye. Daha sonra denizlere açıldılar, İzmir'de balonlarla eylem yaptılar, İstanbul'da İstiklal Caddesi'ne çıkıp yürümeye çalıştık, bütün Türkiye'de, Ankara'da, Adana'da, mor kurdeleler dağıttık, çok az kadın sahip çıktı. Ama çıktı. Buna sadece lobcilik denmesini doğru bulamıyorum. Bir ikincisi kadınlar medeni kanun söz konusu olduğunda çok yalnız bırakıldılar.

Ben yeşillerden gelen bir destek de hatırlamıyorum, kamu sendikalarından gelen bir destek de hatırlamıyorum. Bir tek SODEV'den gelen özel mesajlar hatırlıyorum. Hiç alakam yok SODEV'le, onun dışında KESK'ten, DİSK'ten değişik partilerden kadınlar bildiri yayınladı ama hiçbir zaman sol partiler bile kendi meseleleri haline getirmediler, yine sadece kadınların meselesi olarak bıraktılar. Hani diyalog, uzlaşma, birlikte çalışma diyoruz, aynı şey ceza kanununda da başımıza gelecek, kadınların, soldayım, muhalifim, alternatifim diyen güçler tarafından çok yalnız bırakıldığını düşünüyorum. Bizim hukuk fakültelerimizde falan bir tane mal rejimi ile ilgili araştırma yok. Bilmem ne köyünde uçan bilmem ne kuşunun sağ kanadı, hatta bilmem ne çölünde vesaire vesaire üzerine tezler var bu ülkede, mal rejimi nasıl olmalı, hangi mal rejimi kadınların işine yarar diye bir araştırma yok.

Bizim yasalarımız biliyorsunuz Avrupa'dan alınmış, 1929 Türk Medeni Kanunu da İsviçre kanunudur. 1949 yılında Alman anayasasına kadın ve erkek eşittir maddesi ekleniyor. Onun dışındaki bütün kanunlar, ceza kanunları, medeni kanun filan bütün o bildiğimiz eski, geri hükümleri içeriyor. Sadece ve sadece anayasaya kadın ve erkek eşittir yazıldığı için anayasa mahkemesi patır patır karar alıyor arkadaşlar, şunu söylüyor, kadının evde yaptığı emekle erkeğin dışarıda yaptığının mesleki karşılığı eşittir. Eşit diyorsak bunu yapmak zorundayız. 1950'li yıllardan bahsediyorum arkadaşlar.

Türkiye açısından bütün kurumlarımızla sınıfta kaldığını düşünüyorum. Sadece yasa koyucu değil, Yargıtay'ıyla, toplumsal muhalefetiyle, üniversiteleriyle 1950'li yıllarda başlıyor bu. 76 yıl uygulandı eski Medeni Kanun. Biliyorsunuz miras hukukuyla kız çocuğu ile erkek çocuğa eşit pay hakkı var. Bu ülkede 76 yıl boyunca mirasta eşitlik ilkesi uygulandı. Şunu da biliyoruz, kamuda özel sektörde binlerce kadın çalıştı, buradan iki rakam okuyacağım, DİE bir tanesi. Doğu Anadolu'da kadınların %93,5'inin hiçbir geliri yok. Kira, maaş, herhangi bir şey. En zengin bölge Ege bölgesi, kadınların %74,6'sının hiçbir şeyi yok. Aile adına kayıtlı gayri menkullerin şu anda %8,7'si kadınların üzerine. Kadınların evdeki emeklerine bedava el konuldu şimdiye kadar, bu kadar miras hakkı, bu kadar kadının kazandığı para nereye gitti, yok, buhar olmuş. Dünyada da hemen hemen aynı ama. Kadın hareketinin çalışmaları sayesinde ev içi emeğin sayıldığı bir görüş egemen oluyor. Ama bu toplumsal cinsiyet değişikliğini sağlayabilmesi için sadece Medeni Kanun'un, mal rejiminin değişmesi gerekmiyor. Cinsiyetçi bir sistem olduğu, bütün kurumlarla iç içe olduğu ve bütün bunların tasfiyesinin gerektiğini bilmek gerekiyor. Tabii ki bu değişiklikler on yılda bir kağıtta olacak

değişiklikler değil, zihniyetin değişmesi gerekiyor ve 50-100 yıllık periyotlar bunlar. Bu tabloya itiraz eden bir kadın ya tek başına bir yaşam mücadelesi verecek, tek başına derken bütün toplumsal engellemelere göğüs germek sorunda kalarak, onun dışında da ağır bir şiddetle karşı karşıya kalarak verecek. Meclise ya da yönetim kademelerine gelmek istediği zaman da bu tabloyu değiştirmenin başka yolları yok, çünkü Sema Pişkinsüt'ün nasıl tokatlandığını hatırlıyoruz. Denge yine değişmedi, 21 milletvekili, %4,3 filan. AB'nin, dünyanın ulaşmaya çalıştığı kriter %30 biliyorsunuz, en az %30.

Mal rejimi konusunda kadınlara oynanan oyunu biliyoruz. Yeni mal rejimi evlilik sırasında edinilen malların miras hariç, bağışlar hariç, evlilikten önce kazanılanlar hariç, borçlar falan çıktıktan sonra yarı yarıya paylaşılması esasına dayanıyor. Kimin adına olursa olsun. Eski tasarıda evliliklerin başından itibaren olması gerekiyordu, zaten açıkça sistem evliliklerin devamı süresince edinilen diyor. Ama son dakikada yapılan bir değişiklikle 1 Ocak 2002'den sonra dediler. Dolayısıyla eski evliliklerin 1 Ocak 2002'ye kadar olan bölümü eski rejime, 1 Ocak 2002'den sonrakiler yeni rejime tabi. Şu söylenmiş oldu kadınlara, size yedirmeyiz dediler ve yedirmiyorlar.

Yani 17 milyon kadının bu emekleri, geçmiş evlilikler açısından söylüyorum, şu anda erkeklerin cebinde kalmış durumda. Şu mantığa geliyor: 1 Ocak günü yıkadığımız bütün çamaşırların, bulaşık, vesairenin ekonomik karşılığı neredeyse erkeğin günlük ücretinin yarısı, 31 Aralık'ta bunlar yok. Bu sistemin çok saçma, hukuk dışı olduğunu hepsi biliyorlar zaten ama iş doğrudan doğruya ekonomik sistemin şeyini ortadan kaldırmak olduğu için çok direndiler, tek direnmeyen, tek kadınları destekleyen, haklısınız diyen Ak Parti'ydiler arkadaşlar. Yanımda getirdim muhalefet şerhini de. 51 milletvekilimiz yanımdayız dediler, oylama sırasında izledik 8 kişiydiler. Tamam 8 kişiydiler, ne kadar samimi olduklarının bir göstergesi. Ama yine de pozitif bir gösterge, diğerleri bunu da söylemediler. Muhalefet şerhini yazan sadece Ak Parti'ydiler. Muhalefet şerhi var. Evliliklerin başından itibaren olmalı diyen çok da güzel bir muhalefet şerhi. Sadece boşanmalar için değil, evliliklerin huzur içinde yürümesi, evlilik içinde kadının kendini mağdur hissetmemesi için gerekiyor bu diyen Ak Parti'nin yazdığı muhalefet şerhi var, ama ne seçim bildirgelerinde, ne hükümet programında, ne herhangi birisinin ağzından şimdiye kadar biz buna karşı çıkmıştık, muhalefet etmiştik, şimdi bunu değiştireceğiz diye bir söz duymadık.

Arkadaşlar Ankara'ya gittiler, ne diyorsunuz şimdi, hadi bakalım dediler yine yok. Şu anda not aldılar, bunu daha öncekiler de yapmıştı bize, not almışlardı. Şimdi o aşamadayız. Anayasaya aykırı, eşitlik ilkesine aykırı ve hakkaniyet duygusuna aykırı bir düzenleme olduğu için bunun değiştirilmesi gerektiğini düşünüyoruz, ama bu Anayasa Mahkemesi'yle yine imkansız görüldüğü kadarıyla. Biliyorsunuz soyadı ile ilgili bir itiraz vardı, kadın kocasının soyadını ille de kendi soyadı yanında taşımak zorunda değil; zorunda dedi anayasa mahkemesi. Muhteşem bir karar. Kuşaklar boyunca aile adının taşınabilmesi için kadının kocanın soyadını taşıması lazımmış. O aile kelimesi yerine erkeği koyacağız. Yani kuşaklar boyu Hocayusufoglu soyadı taşıyabilmek için kadın onu kullanmak zorundadır diyen bir Anayasa Mahkemesi kararı çıktı. Bizim istediğimiz aile adının birlikte seçimi. Bu özgürlük olsun. Herhangi birinin soyadı kimseye dayatılmasın.

Şiddet denince hep dayak falan algılanıyor, şu medeni kanunun ekonomik hükümlerle ilgili anlattığım şeyleri doğrudan doğruya devlet, erkekler eliyle ekonomik şiddetin en temel göstergelerinden bir tanesiydi. Ekonomik şiddet en önemli şiddet türlerinden biri, hep atlıyoruz. Çok basit bir örnek, bunu Türkiye'de yaşamayan kadın neredeyse yok gibidir, eşinin gelirini tam olarak bilmeme. Ekonomik şiddetin en tipik örneklerinden bir tanesidir ve eşinin gelirini fazla mesai, ikramiye vesaire ile birlikte tam olarak bilen kadın sayısı herhalde

parmakla sayılacak kadardır. Ya da aile bütçesinin gerektirdiğinden daha az para bırakmak. Sistemli olarak uygulanan tipik ekonomik şiddet örneklerinden bir tanesi. Duygusal, cinsel, fiziksel şiddet, bunlar bildiğimiz şeyler, dolayısıyla girmiyorum. Hiç unutmduğumuz bir komiser var, kadına severken gelmedin döverken geliyorsun diyor. Tacize bakar mısınız, dövülmüş kadın bir de cinsel tacize uğruyor. Severken karakola niye gitsin kadın?

Birleşmiş Milletler hem ayrımcılığa karşı sözleşmede, hem de şiddetin tasfiyesi sözleşmesinde açık ve net bir şekilde şunu söylüyor: Hiç bir gelenek, hiç bir örf ve adet, hiçbir dinsel inanış kadınlara yönelik şiddetin ve ayrımcılığın mazur gösterilmesi için kullanılamaz. Dolayısıyla buna aykırı olan her türlü beyan ve uygulama, BM sözleşmelerine açıkça aykırılık oluşturur. Bu bildirilere Türkiye de BM üyesi olduğu için, anayasasına göre imzaladığı sözleşmelerde iç hukuk normu olduğu için uymak zorunda.

Yeni hükümetten, değişik partilerden sürekli biz milliyetçiyiz, biz muhafazakarız, biz aile geleneklerine bağlıyız vesaire gibi laflar duyuyoruz, en son biliyorsunuz Cemil Çiçek flört fahişeliktir meselesinde hayır ben öyle demedim dedi. Anayasada, medeni kanunda resmi nikah asıldır, ben bunu söyledim dedi. Böyle bir şey yok arkadaşlar, ne anayasada ne ceza kanununda tabii ki böyle bir şey yok. Bu tamamen insanların özel haklarına müdahale eden bir anlayıştır. Resmi nikah dışında cinsellik yaşama hakkı bırakmayan, tek meşru ve geçerli olan budur diyen bir mantıktır. “Flört fahişeliktir”den bence içerik olarak bir farkı yoktur. Tek meşru şey nikah dediğin zaman sen bir şeyi değiştirmiş olmuyorsun. Bu nikahı yapmadan cinselliğini yaşamaya yine karşı çıkıyorsun demektir, üstelik de bunu hiç bir hüküm olmadığı halde anayasayı, medeni kanunu ve ceza kanununu kullanarak yapıyorsun demektir.

Dolayısıyla önümüzdeki dönemde çok sık karşılaşacağımız bir uygulama olma ihtimali var bu geleneklerin, muhafazakarlığın, örf ve adetin ve dinsel inanışların kadınlara karşı şiddeti ve ayrımcılığı meşrulaştırmak için kullanılmasına karşı çok dikkatli ve uyanık olmalıyız diye düşünüyorum. Biz hazırlığımızı yapıyoruz. Soyadı ile ilgili Anayasa Mahkemesi kararı kesinlikle BM’nin ayrımcılığa karşı sözleşmesine aykırı, 9. maddede aile adını seçmede eşler özgürlüğe sahiptir diyor. Dilekçelerimiz hazır, ilk fırsatta BM ayrımcılığa karşı komisyona götürüyoruz. Yeni bir yetki var biliyorsunuz, bu tür uygulamalarda iç hukuk yolları tükendiğinde tek kadınlar da, kadın grupları da başvurabilecek.

Gidip orada eşlere soyadı konusunda eşit yükümlülük getirilmelidir diye başvuru yapacağız, muhtemelen de bu başvuruyu kazanmamız gerekiyor. Gösterilen gerekçeler de tam AKP mantığıyla çok denk düşen şeyler. Sayın cumhurbaşkanımızın da imzası var altında. Yani cinsiyetçilik ve ayrımcılık üzerine kurulu bakış açısı ne kadar çağdaş kılıflara büründürülmeye çalışılırsa çalışılırsın bir yerden zıncı diye çıkıp bizlerin suratına tokat gibi çarpıyor. Burada da bu var, AKP de bu mantığı aynen sürdürüyor, programında çok görünmese bile söylemlerinde var. Dolayısıyla BM bu konuda kendi sözleşmesine sahip çıkar, dinsel inanış örf adet gibi kültürel değerler gibi şeyleri bahane gösteremezsin derse biz gayet güzel bir kazanım elde etmiş olacağız.

Kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlalidir ve BM’nin bu sözleşmelerinde aynı zamanda kadına yönelik şiddetin tasfiyesi ve durdurulması devletlerin görevidir, hükümetler bu tasfiyeyi sağlamak için hükümet bütçelerinden özel fon ayırmak zorundadırlar diyor. Bizim de başından beri hükümetlerden talebimiz bu. Aynı talebi sürdürmeye devam ediyoruz, çünkü kadına yönelik şiddet herhangi bir konu gibi sivil toplum kuruluşları da biraz elini cebine atsın diyerek çözülecek bir sorun değil. Doğrudan doğruya cinsiyetçi sistemden kaynaklı bir sorun bu, cinsiyetçi sistemin tasfiyesi için de devlet bu görevini hatırlamak ve bu tasfiyeye kendi prosedürü içerisinde ulufe gibi değil, hayırseverlik gibi değil, aman kadınlar mağdur

oluyor biraz da yaralarına merhem sürelim diye değil, bütçeden hakkı olan payı ayırması gerekiyor.

Bugün AB'den bahsediyoruz, 7500 kız ve kadın için bir sığınaktır AB'nin hedefi, henüz tüm ülkelerde ulaşabilmiş değil ama sadece Londra'da binin üzerinde sığınak var. 7500 kadın için sığınak demek Türkiye'de 4 binin üzerinde sığınak demek. Şu anda iki bağımsız kadın sığınağı var, kapalı, devlete ait 7 tane kadın konuk evi var, bunlar da 5 kadın gibi dar kapasiteli, şiddet dışında akla gelen her konuda kullanılıyor. Sokakta kalıyor kadın, kullanılıyor. Depremzede aileler yerleştiriliyor. Can güvenliği olmayan, şiddetten uzaklaşmak isteyen kadınların sığınabilecekleri yerler olma özelliğini taşıyor.

Müeyesser Güneş

Birçok kadın üzerinde konuştunuz, değindiniz, çok güzel sözler ettiniz, doğru, kadın şiddete uğruyor, kadın mağdurdur, kadın her şeyden mahrumdur. Özellikle doğu kadınlarından söz etmenizi çok isterdim. Bana göre etmediniz. Ben konuşacağım doğunun kadınları üzerine. Doğunun kadınları tamamen yoksul annedir. Ben bir Kürt annesi olarak burada konuşuyorum. İsterdim ki doğunun tüm kadınları gelsin, kendilerin burada ifade etsinler, ama gelseler de ifade edemezler çünkü kendi dilleriyle rahat edemedikleri için, şimdi ben burada zorlanıyorum, iyice konuşamıyorum. Doğuda kadın aile tarafından yıllardır mal gibi, daha küçük 13-14 yaşında evlendirmeler, 10-15 çocuk yapmalar. Baba tarafından veriliyor, kızın hiç haberi yoktur, hiç bilmiyor, baba beğeniyor, kızı evlendiriyorlar. Kız kendi savunmasından hiç haberi yoktur. Kız gittiği evde kaynana, kaynata, koca tarafından baskı görüyor ve kız kendine kader gibi görüyor. Yıllardır doğuda böyle eşitsizlik devam ediyor, hiç kimse dünyada, Türkiye'de, kimse bunların üzerine gitmedi, hep görmezlikten gelindi. Kadının üzerinde hiç bir çöp yoktur, tamamen erkeğin üzerinde kayıtlıdır, erkeğin üzerinde zimetlidir. Kadın boşanırsa açıktadır. İster sokağa atılsın, ister yolda gebersin. Kadın öyle bir mağduriyete maruz kalmıştır. Ben bunu onun dili olmadığına bağlıyorum. Onun dili, okuması olmadığına, eğer ki dünyayı görseydi kadınlar nasıl kendi savunmalarını yapıyorlar bilseydi, o kadın da insandır sonuçta, onun da bir beyni vardır, bir dili vardır. Beynini dilini kendi savunması için harekete sokardı. Kadın bilmiyordu, islami adı altında kadermiş gibi devam etmiş bu güne kadar gelmişler.

Türkiye'de güneydoğuda 20 yıl ben kirli savaş mı söyleyeyim, ben çatışma mı, terör mü söyleyeyim, herkes bir ad vermiş, sonuçta bir kavga vardı orada, kadın nasıl mağdur oldu onu hiç kimse sormadı. Çünkü egemen erkekler tarafından yönlendiriliyorlardı. Kadını görmezden geliyorlardı, orada bir şiddet devam ediyordu ve gözaltına alınıyordu, günlerce hücrelerde kalıyordu, polislerin pençeleri altında tecavüze uğruyordu tacize uğruyordu. Ve çıkarken de ne mahkemeye gidebiliyordu, ne kendini ifade edebiliyordu. Çünkü kadın orada direk diliyle konuşamıyordu, başka dili de bilmiyordu. Kadına yaptıkları hasır altı ediliyordu. Ve utanıyordu kendi ailesine ve yandaşlarına da söyleyemiyordu. Ve orada kalıyordu o şiddet, o gözaltı, o işkenceler, taciz tecavüzler günümüze kadar devam ediyordu. Kürt kadını, ben kendi memleketimi söyleyeyim, kadınlar gözaltına alındığı zaman çırılçıplak günlerce her polis onu seyrediyorlardı zevkle, alay edercesine vücuduna bakıyorlar, oysa kadın orada tek başına savunucusu yoktur, kadın ne yapabilir? Çaresizdir, çünkü hükümete giderse, mahkemeye giderse yanına tercüman verilse ne malum, onun konuştukları gibi tercüme ediliyor mu? Ondan şüpheleniyorum.

Ben bir Kürt annesi olarak kendi evimde normal bir anneydim, çocuklarımla evimle uğraşıyordum, çocuklarımla seviyordum. Çok da akıllı yetiştirmek için elimden geleni yapıyordum. Babam bizi okula vermişti, az da olsa ben dünyayı görmüştüm. O çocuklarımla

büyüklere karşı saygı sevgi göstereyim diye çalışıyordum. Benim ilk oğlum Memet. Ben okula verdim. Babası işçi, ben de ev kadınıyım, bir kazmaya sap olamadık diye ben evladımı okula verdim. Okusun, bize kardeşlerine katkıda bulunsun diye. Ben kendimi doğudaki halka en küçük bir örnek olarak söylüyorum. Ve oğlum ilkokulu köyde okudu. Hiç dil bilmeden 3. sınıfı bitirdi. Ekonomik nedenlerden kendi köyümüzü bıraktık Doğubeyazıt'a gittik. Kaydını oraya aldık. Orada okumaya başladı. Orada dil bilmediği için çocuklar alay ediyorlar, kahkaha atıyorlar Memet Türkçe bilmiyor diye. 9 yaşındaydı çok gururluydu. Her şeyden anlıyordu, büyümüş de küçülmüş gibiydi. Geliyordu evde ağlıyordu. Anne ben gidiyorum okula ve ben kendim cevap veremiyorum, mahcup oluyorum arkadaşlarıma karşı, ama ben inadına okuyacağım. Gece gündüz çalıştı ve 4. sınıfın sonunda okulun birincisi oldu. Öğretmenler diğerlerine örnek gösterdiler. Çünkü onurluydu, akıllıydı. İlkokulu bitirdi. Sınava girdi Erzurum yatılı okulu kazandı. Ve oğlum ben okula gönderdim 11 yaşındaydı yatılı okula gittiğinde. Bir sene tanınmıyor oğlum parlak bir çocuktu ve oğluma hitap ediyorlar. Kürt olduğunu biliyorlar. Müdürü Memet'i çağırıyor. Çok saygılı bir çocuktu. Önünü kapatıp gidiyor beni mi çağırdınız? Evet seni çağırdım, gel gel bu tarafa gel. Ağzıma almak istemiyorum ama mecburum söylemeye ama yaram kanıyor hiç kapanmıyor. Nerelisin, Doğubeyazıt'lıyım. Hocam niye çağırdınız, hiç, öyle diyor.

Ve Memet gidiyor, artık tanıyorlar Memet'i, öğretmenler ve müdür artık başka gözle bakıyorlar. Ve Memet devamlı hakarete kısaca söyleyeyim diyeceksiniz, roman dolduruyor, o baskılarla lise 2'ye kadar gidiyor. Elinde bir kitap vardı benim elime tesadüfen geçmişti. Anne dedi sen falan kitabı okudun, ben dedim yeni geldi okumadım. Cezmi Ersöz'ün yazdığı kitap. Türkçe bir ekmek verir misiniz bana? Ben söyleyeyim siz okuyun. Oğlumun hayatı ordadır. Memet lise 2'de, sabahleyin hoca çağırdı kalkamadı geç kaldı diye gelip onu yatakta dövmeye başlıyor.

Memet inciniyor, onun sopasını havada tutuyor. Hocam beni vurma giyiniyorum işte. Sopasını tutunca gıcık gidiyor, ben seni vurmaya sen izin vermedin. Ben burada olduğum sürece sen okuyamazsın. Memet gidiyor, arkadaşları kahvaltıda, arkadaşlarına diyor ben yemek yiyemiyorum. Bizim baskımız da vardı üzerinde, çok sevdiğimiz için okuyacak diye zorluyoruz. Ben okuyamıyorum, yemek yiyemiyorum, arkadaşları diyor n'oldu? Benim hocam beni vurdu, ben sopayı tuttum beni sınıfta bırakacak ihtimali vardır. Diyorlar takma kafana, unuttur hoca. Yemek yiyemiyor takmış kafasına. Bir şey kafasına takınca yapamıyor. Öğle yemeği geliyor, bir şey olmuyor. 10-15 gün bir şey olmayınca seviniyor. Meğerse hocası bekliyor sınavın son aylarında günde 3-4 yazılıya girdiği günlerde, tatile 20 gün kalıyor.

Müdür çağırıyor. Disipline verilmişsin diye, Memet ben ne yaptım ki diyor. Sen hocana karşı gelmişin, 7 gün okuldan uzaklaştırılacaksın. Memet mert ve insancıl bir çocuktu. O zaman 15 yaşında, çok gururluydu. Niye haksızlığa uğradım diye dert ediniyor. Çocuk sınıftan atılıyor ve 7 gün tatillerin son ayları sıcağın ortasında Memet güneş altında banklarda 7 gün geçiriyor. Banklarda yatarak. Bize de haber vermiyor, çünkü biz ona kızacağız sen niye sopasını tuttun gibi. 7 gün sonra okula geliyor, sınıfa geliyor bir Türk aşçı, orada emekliye ayrılacak, dünyada iyi insanlar bitmez tabii. Adam diyor niye sararmışın, diyor amca benim böyle bir durumum vardır. Ben şu an okuldan atılsam, 6-7 çocuğa bakıyorum ben şimdi emekliliğim de giderse, ben dayanamam ben seni içeri alacağım. Sabah erken okul açılmadan çıkacaksın, senin sabah saatin de doluyor sınıfına gidersin. O genç çocuk 1 hafta ne su içmiş ne ekmek yemiş. Biz para gönderiyoruz o arkadaşlarına dağıtıyor. Biz kuru ekmek yer gönderirdik. Memet derdi fakir fukara var benim boğazımdan gitmiyor deyip dağıtıyordu. Babasının pantolonlarını çeviriyordum ona, ben terziydim 15 tane pantolon, çamaşıra muhtaç olmayasın diye onları dağıtıp 1 pantolonla eve geliyordu. Memet niye senin pantolonların söküktür, sen gelip orada yoksulları gör, ben giyinmem orada diyordu öyle bir çocuktu Memet. Ertesi gün

okuluna geliyor, 7 gün derslere giremiyor, 5000 öğrenci içinde başarılı seçilmişti. Ankara'dan bir sürü ödül gelmişti. O ödüller de verilmiyor. Orada sınıfta kaldı kısacası. Oradan tekrar köyümüze geri döndük. Ekonomik nedenlerle. Lise 2'den kaldı ve bir sene boyunca ben intikam alacam diye öfkeleni. Ben babasıyla kul köle olduk, tamircinin yanına işe başladık. Parmakları altın kesiyordu, 20 gün içerisinde televizyonculuk radyoculuk öğrendi.

Ben Ahlat'ta Türklerin içinde oturuyorum, orada bir öğretmenle tanışıyor, o zorluyor okuyacaksın, Memet'in Erzurum'da yeri kalmadı Aydın'a gönderdik. O bunalım içerisinde İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nü kazanıyor hiç ders çalışmadan. İstanbul'a geldiğinde tekrar dışlanıyor bu sefer eski öfkeyi görmüş, unutmaz. Bana diyordu sen köleliğe devam ettin ben etmiyorum. Onu da yarıda bıraktı geldi eve. Başladı ressamcılığa, 6 ay devam etti kayboldu. Bize haber geldi, adam telefon açtı Memet eve gelmişse çabuk gelsin dedi, işler yoğundur. Memet evde yok, babası kaçtı gitti, Bitlis'e aradı Memet yok. Biz paniğe girdik herhalde birileri Memet'i öldürmüş. Odasına girdiler cebine baktılar, cebinde bir mektup var. Ben kardeşimin düğününü göremedim beni affedin anne. Ben dağa gidiyorum. Benim ancak seçeneğim budur.

Tabii ki ana yüreği, ben burada annelere sesleniyorum, bir anne evladını büyütse gözünün önünde kaybetse, ben o acıyı biliyorum, bilirsiniz ama benim kadar bilmezsiniz. Ben o acıyı çok derin yaşadım. Ve tabii ki evimiz yas oldu. Memet'i kaybetmişiz, babasının sağ kolunu kaybetmişiz. Memet gidiyor yolda çatışmalara giriyor, kimliği ele geçiyor Memet'in evini tanıdılar evime geldiler.

Ben size desem yüz, siz binlerce, tanklar panzerler evimiz sarıldı. Sanki ben evimde cephane doldurmuşum. Ben orada ağlamayı oğlumun yasını bıraktım. Keşke sizin gibi sesli ağlasaydım, sesli ağlayamadım. Bizim ağlamamız yasaktı. Keşke ben ağlasaydım, birkaç tane sizin gibi anneler beni dinleseydi, en azından içimi dökerdim, içim rahat ederdi, içim dolmuş. Ve beş yıl ben öyle gözaltında kaldım. Evim gözaltında kaldı. Her an bombalanabiliriz, her an taranabiliriz, gece gündüz evimiz kuşatmış vaziyette bakalım kim gelip gidiyorlar.

Ondan sonra ikinci oğlumu, orta 1'e gidiyordu, okuldan alıyorlar, teröristin çocukları hala burada ne arıyorsunuz, hala buradasınız ve çocuğu götürüp soyuyorlar Fuat'ı. O da 11 yaşındaydı. Tarihini araştırabilirsiniz. Akşam geldi titriyor, oğlum n'oldü sana, limon gibi, anne beni öldüreceklerdi, herhalde öğle zamanı görenler oldu diye bıraktılar. Kısacası orayı terk etmek zorunda kaldık. Oğlumu dağda kaybettik onun ölüm haberi bana geldi. Çiller'di başbakan. Kendi cinsinden yabancı olan Çiller'di.

Üç kızım var. Biz ailece her gün karakoldayız, hiç çıkmıyoruz ki, kızlar da beraber. 2-3 senedir ara verilmiş. İstanbul'a geldik gözaltına alındık, dediler sizi gökte aradık yerde bulduk. Beş sefer oğlum, damadım, eşim terörle mücadeleye alındı, artık ne yapıyorlar orada biliyorsunuz. Ahlat'ta gözaltına alınan çocuğum, o da burada, İstanbul'dan gitti. Ve dedi ki benim ağbim böyle gitti, ben 6-7 yıldır bunu yaşıyorum, ben ağbimin yerine gideceğim. Ben kul köle oldum, Fuat yapma, bizi perişan etme, bizi bırakma, Fuat kayboldu. Gitmek zor değil, çıkıyorsun dışarı, gelmiyorsun.

O da gitti, ben ne yapacağım, ağlasam ben başkasının kiracısıyım derdimi kimseye anlatamam, benim ağlamam yasaktı, beni eşim kaldırıp götürüp İstanbul'dan çıkarıyordu, ben orman içinde ağlıyordum eve geliyordum. Ben çaresiz kaldım annelerin içinde dolaşmaya başladım. Böyle olmaz biz barışa başvuralım. Bu barışı getirelim, savaşı durduralım bizim gibi milyonlarca kadın mağdur ediliyor, bu savaş erkek egemenlik tarafından yapılıyor. Kadın

savaş olmadı. Emektar oldu, hiç bir hakka da sahip olmadı. Kendisini ifade etme hakkına sahip olmadı. Neydi, niye böyle olmaya başladı. Biz barış derneğimizi kurmaya başladık. Zaten 96'da savaş o zaman çok şiddetli olduğu için girişimlerimiz zayıf kaldı. 99'da Öcalan yakalandı ya, geri çekilme oldu ya, o zaman savaş az da olsa doğuda azalmaya başladı. Biz o zaman başlattık. Ve ben aydınlara teşekkür ederim. Biz gittiğimiz her aydına, her gazeteye, her TV'ye acılarımız ve mağduriyetimizi dile getirdik ve destek gittikçe büyüdü ve toprağa tohum attık. Türkiye'de kendimizi tanıttık, Türkiye'de Kürt kadının acılarını, biz bunu hak etmemiştik, biz suçlu değildik. Biz bu toprağın kadını, bu toprağın çocuğu, Türkiye'nin çocuklarıyız. Ahlat'ta ben Türklerin komşusuyum. Benim hasretimi hala yaşıyorlar. Gittiğim zaman kaçıyorlar yollara benim önümü kesiyorlar. Ve bir ayrımcılık olmadı, bunu yanlış yapanlar yaptı, ben söylemiyim artık siz biliyorsunuz. Ve bizim başımıza bu olaylar da geldi. Biz meclise gittik, terörle mücadele, emniyet müdürüne konuştum. Konuştuk da konuştuk. Bunlar bizi çok olumlu gördüler. Ve gerçek annenin duygusunu ortaya koydular ve biz çalışmaya başladık. Benim çalışmaya başlamamın sebebi, barış annelerine girmemin sebebi, Fuat'ı kaybetmeyeyim diye. Fuat'ı kaybetmeyeyim diye ben buraya girdim. Ben öyle zannediyorum ki ben çalışma yapacağım, anında gelecek ben Fuat'ı kurtaracağım. Beynimle bu duygularıyla bana çok yakın gibi görünüyordu. Fuat'ı göreceğim, ben bu çalışmalara devam ettim. İki yıl devam ettim.

Geçen sene ben İtalya'daydım. Çünkü dünyadan kadınlara da çağrıda bulunuyorduk. Ve dünya çapında hemen birçok kadın kurumlarından bizim iletişimimiz vardır. İsrail'den kadınlar aynısını yaşıyoruz. İsraili kadın diyor biz de sizin gibi yapıyoruz, bizi gözaltına alıyorlar. Filistinli kadın yaşıyor. İsrail ve Filistinli kadınlar ortak çalışma yapıyorlar, biz onlarla bağlantılıyız. Ve plaza de mayo kadınları var, ETA örgütlerinden var, var da var. Çok genişletmiş bu çalışmalarımızı, hem vahşet, hem taciz, hem tecavüz, erkekler kendi menfaatleri için bunu yaratıyorlar içinde mağdur olan kadındır. Zarar gören kadındır.

Fuat'ı ben evvelki sene kaybettim. Benim dünyam tamamen yıkıldı.

DA: Ağlama, sen bugün mücadele eden bir kadınsın. Senin oğulların bunu sağlamak için öldüler belki, onu düşün. Sen bugün nerelere geldin bak.

MG: Ben ağlamazsam içim rahat etmez. Ben size Fuat'ı nasıl getirdiğimi anlatayım. En önemli konu oradır. Benle eşim duyduk Diyarbakır'a gittik, DGM'ye başvurduk. DGM resmini bize getirdi. Ben şoktayım, Fuat'ı tanımıyorum. 100 tane cenaze çırılçıplak. Hepsinin kafaları ezik, bacakları kopuk. Ben Fuat'ı tanımadım. Adam diyor ki, güzel bak, çabuk geçme budur. Şişmiş cenaze, suyun içinde bırakmışlar. Neyse ben önce buradan başlayayım.

Cenazenin fotokopisini çektik Yedisu'ya gidiyoruz. Bingöl Yedisu. Daha iki sene önce 21 genç oğlan. Onlar Türkiye'nin çocukları. Onlar Türkiye'nin vatandaşları. Onları kabul edin. Onlar haksızlığa uğruyorlar. Yedisu'ya gittik, 7 tane cenaze çıkarmışlar, sekizinci biz olduk. 50 milyon verdik. Belediyede paralı kazma vardı. Ben ve babası mezarı kazdılar, 50 gün sonra haberim olmuş, Fuat'ı çıkardık. Ben Memet'in mezarını görmemişim bari Fuat bana yakın olsun. Ara sıra gidip onun kemiklerini onun mezarını soruyorum. Ona konuşuyorum, içim onla rahat ediyorum. Ben onun için uğraştım mezarı evime yakın olsun diye. Ve ben Fuat'ı çıkardım oradan. Topraktan çıkardık. Keşke ben sana resmini gösterseydim.

Yolda bizi tekrar aramaya başladılar. Kemalpaşa karakolu vardı orada eşimi aldılar benden. Onu da gözaltına aldılar. Muş'la Varto arası. Ve ben tek başıma Fuat'ımla kaldım. Yavrumla kaldım. Ben geldim hep kontrol yapıyorlar, hep kontrol yapıyorlar. Saatte, 20 dakikada hep

kontrol bizi bırakmıyorlar. Taa Ahlatın girişine benden de sormuşlar, hem Diyarbakır'da sormuş.

DA: Düşman gibi arıyorlar seni...

MG: Ben anneyim. Ben düşman kelimesini ağzıma almıyorum. Onlar öyle bakıyorlar ama ben anneyim. Onlar da ana babadır, evlattır. Onlar da bu çatışmaya karşı duruyorlar. Para için duruyorlar, ama önce bedenlerini düşünmek zorundadırlar. Ben şunu söyledim. Beni bırakın, ben izin almışım. Ben cenazeyi nerde defnedeceğimi de söylemişim. Aile kabristanım Ahlat'tadır. Tapulu yerim Ahlat'tadır. Halam, dayım, nenem, dedem Ahlat'tadır. Bırakın oğlum da oraya götüreyim. Önümü kestiler bırakmadılar. Ben tek bir anneyim.

Orada telefon açtım, meclisle konuştum, bakanlar devreye girdiler. İnsan haklarına telefon açtım devreye girdiler. Bitlis valisine telefon açtım devreye girdi. Ahlatın kaymakamına açtım devreye girdiler. Bunlar dediler ki anneyi bırakın. Gitsin defnetsin. Zaten kemiktir elimde. Bırakın kemikleri. Bir anne hakkım yok mudur oğlumun kemiklerine. Zaten siz öldürmüşünüz. Artık bir şey yok, her şey bitti. Artık ocağım sönmüş. Benden ne istiyorsunuz? Beni orada 4 saat beklettiler. Karakol bırakmadı. Bütün insanların girişimleri boş çıktı ve ben gece saat 12'sine kadar bekletildim. Çocuğumu elimden aldılar. Çocuğumu kaçırdılar. Bir korucu köyüne götürdüler. Hala bence mezarsız. Bırakın Ahlat'ın on tane mezarlığı var. Ahlat'ın civar köyleri var orada olsun. Hiç fark etmez dedim. Onlar silahlı bir yer var, korucu köyüne kaçırdılar orada defnettiler. Ben gidip üç gün sonra bir bakayım dedim nasıl defnetmişler. Toprağın etrafına taş öreyim ki mezar görünsün diye. Ben gider gitmez korucular telefon açtı. Karakol başıma yığıldı, bizi oradan kaldırdılar. Taş maş örmüşüz çıkmışız gelmişiz.

Yani ailede kadın eziliyor. Babanın elinin altında kadın eziliyor. Ve savaşlarda kadın eziliyor. Ve kadının hiçbir savunma hakkı yoktur. Eğer ki savunma hakkı verilseydi doğudaki kadınlara, benim gibi milyonlarca anneler var. Anne var 5 çocuğunu kaybetmiş. Az değil. Bu taş değil. Bu annedir. Ne şartlarda kadın sırtına almış çocuğunu köyünden almış getirmiş ve de okutmuş, tekrar, akşam tekrar köyüne götürmüş. Öyle oğlanı büyütmüş. Ve yetiştirmiş Hacettepe Ankara'da doktorluk bölümlerini kazandırmış, orada çocuğa alay edercesine hakarete uğramış. Hiç kimse sıcak ateşten kaçmaz. Bütün insanlar hakarete uğramazlarsa hiç kimse ölümü de istemez. Yaşam çok güzeldir. Herkes yaşamı istiyor. Herkes dünyada varlığı istiyor. Herkes dünyada güzelliği istiyor. Ben hakkımı istiyorum, kendimi özgürce ifade etmek istiyorum, bu insanın doğal hakkıdır. Ama bunlar bizim elimizden alındılar, ben bu seviyeye geldim. Hepinize teşekkür ederim. Bizim çalışmalarımız devam ediyordur. Ben umutluyum. Kadının hakları gelecektir, ben buna umutluyum. Teşekkür ederim dinlediğiniz için.

DA: Müyesser Güneş'in konuşmasının içinde her şey vardı. Bizlerin artık bir şey söylemesine hiç hacet yok diye düşünüyorum. Yoruldunuz. Tartışma yapmak ister misiniz?

Soru : Lisede oğlunun görmüş olduğu baskı sadece hocalar ve okul yönetimi tarafından mıydı, yoksa kendi sınıf arkadaşları tarafından da bir baskı var mıydı? Artı üniversitede de bunun nasıl olduğunu öğrenmek istiyorum. Çünkü bu toplumsal baskının nereden kaynaklandığını daha iyi saptamamız gerektiğini düşünüyorum.

MG: Çok güzel soru sordunuz. Oğlumun arkadaşlarıyla çok güzel diyalogları vardı. Hiçbir zaman arkadaşlarıyla aralarında sorun çıkmadı. Müdür tarafından söylenmişse ben sistemi

suçluyorum. Benim oğlumun hiç bir zaman arkadaşlarıyla Türk olsun, Çerkez olsun, Ermeni olsun, hiçbir sorunu çıkmadı. Onlardan hiç şikayet gelmedi bana.

DA: Bu erkek egemen kültürü gördünüz, dinlediniz, yaşadığınız gibi olmuyor. Dünyayı bunlar yönetemiyor, bunlar kanun yapmaya meraklı yapamıyorlar, bunlar topraktan anlamıyorlar, bunlar hiç bir şeyden anlamıyorlar. Yani dünyayı yönetmeye muktedir değiller. Kadınların elindeyken bir zamanlar, kadınlar yaparken bu işi, ellerinden almışlar ekonomik sebepler mi, her neyse araştırılıyor, olmuyor, bu yüzden tekrar ediyorum yeşil ideoloji bir gün gelirse dünya üzerine muhakkak ki kadın sorunları diye bir şey kalkacaktır. Erkek sorunları diye bir şeyin olduğu görülüp erkeklerin eğitimine başlanacaktır. Kadın eğitimi diye bir şey yanlıştır. Kadınlar eğitilmiştir. Kadınlar sağduyuludur. Ve kadınlar en önemlisi Müyesser söyledi, toprağın da kendisidir. Kadın ideolojisi yerleşirse şiddet de biter her şey de biter.

Vehbi Ersöz: Ben Müyesser kardeşimi çok iyi anlıyorum. Evladını kaybetmiş, çok acı bir şey. Benim oğlum şu anda Diyarbakır'da asker. Ve arkadaşlarının birliği Şırnak'a, Batman'a, Irak sınırına gittiler. O da bu savaşa katılacak. İyi de şimdi yarın Irak'taki petrol savaşında Amerikan çıkarları için, benim oğlumun orada ne işi var?

MG: Çok güzel bir kelime söylediniz. Burada sadece bir noktayı unutmuştum benim o iki oğlum dağda dedim ya, o dönemde benim üçüncü oğlum askerdi. Onu unutmuşum orada.

VE: Büyük ihtimalle sizin iki oğlunuzla çarpışmaya da girebilirdi. Bunda sizin ne suçunuz vardı, benim ne suçum olurdu? Ve şimdi siz bunu erkek egemenliğine filan bağlıyorsunuz ama, ben tarım yapıyorum, çiftçiyim, bana şeker ekme diyen bir güç var.

DA: Güç erkektir. Onu diyen erkek güç size. Sermaye de erkek.

VE: Bana şekerpancarı ekme diyen bir güç var. Tarımdaki destekleri kaldır diyen bir güç var, bu IMF. Dünyanın en zengini Soros diyor ki IMF satın aldı Türk askerini, orada savaştıracamız diyor. İşte benim çocuğumu orada savaştıran güç sermayenin gücü, şimdi Türkiye'deki işbirlikçisi hükümetler ve siyasi partiler diyeceğim. Bu erkek olmuş kadın olmuş fark etmiyor. Bir zamanlar vardı Çiller de bir kadın...

MG: Tarihi hep erkek yönetmiş, erkek hem öldürüyor hem kahraman oluyor.

DA: Galileo, ne mutlu kahramanlara ihtiyaç duymayan toplumlara demiş.

PANEL VI - EKOLOJİ MÜCADELELERİ

Mustafa Tüzel (Kolaylaştırıcı)

Bu altıncı toplantımız, yine de hoş geldiniz. Konumuz ekoloji mücadeleleri. Ama benim aklımda ekolojik mücadeleler diye kalmış. Ben bir uyanıklılık yapmak istiyorum. İki gündür dinlediğimiz mücadeleler, gerek insan hakları, gerek kadın, çevre gönüllüleri, sosyal forum, ekolojik tarım. Aslında bunların hepsi ekolojik mücadeleler, şöyle: hormonsuz, zehirsiz, kimyasal maddesiz, manipülasyonsuz mücadeleler, bu anlamda da ekolojik mücadeleler deyimi doğru geliyor bana.

Murat Cano

Benim derdim su ve insanımızın suyla oyununun yol açtığı sonuçlar. Ben size Türkiye'nin su ile oyunu ve onun sonuçlarını anlatmaya çalışacağım.

Türkiye Balkanlardan Kafkasya'ya kadar coğrafyada su zengini bir ülkedir. DSI'nin verilerine göre Türkiye'nin yıllık yağış ortalaması ve Türkiye'ye düşen yağış hacmi, 501 kilometreküptür. Tüketebileceğimiz su miktarı 95 milyon metreküp. Hidrolik enerji potansiyeli ise bu suyun, 123 milyar kw/saat civarındadır. Buna karşın Türkiye halen %34'ünü enerji üretmekte kullanabilmektedir. Türkiye'nin suya yaklaşımında üç temel kriter var: bunlardan biri sulama suyu elde etmek, endüstri suyu elde etmek, içme kullanma suyu elde etmek, diğeri de sudan enerji üretmektir. Öyle zannediyorum ki Türkiye'de hiç kimse Türkiye'nin su deneni potansiyeli özetlediğim amaçlarla değerlendirmesine karşı çıkmaz. Ancak suyun kendine has bir doğası var. Başka ifade ile denilebilir ki suyun ahlakı var. Suyun ahlakı çıktığı coğrafyada kendine açtığı yataкта akmak ve fişkırmaktır. Krater gölü ise krater gölü olarak kalmaktır. İrmaksa ırmak, çaysa çay, dereyse dere, öyle kalmaktır. Dünya deneyimi, ki bu deneyimin sonuçları Dünya Barajlar Komisyonu adlı BM'nin finanse ettiği ve yarı resmi nitelikteki bir kuru, 2000 yılı itibarıyla yaptığı çalışmalarla insanlığın suyla oyununun bizatihi suyu riske ettiğini ortaya koydu. Çünkü suya hesapsızca, kitapsızca yaklaştığımızda suyun ahlakı bozuluyor. Nasıl bozuluyor? Bir kez kirleniyor. Müdahale ettiğiniz kadar ürettiği ilk canlıları artık üretmiyor. Onlar yerine zehirli ve virütik canlılar üretiyor. Bizim Keban'dan başlayıp ve Karkamış'ta biten baraj gölleri zincirinin yol açtığı sonuçlardan bir tanesi de literatüre geçmiş bazı balıkların artık bu vadede üremediği, bunun yerine tanımlanamayan ve yenildiği zaman da insanları hastaneye gitmek zorunda bırakan balık türlerinin üremiş olmasıdır.

İkinci sonucu şu: yeraltı suyu kaçıyor. Jeolojik olarak, hidrolojik olarak, bilimsel olarak saptanmıştır ki yerüstü suyuyla yeraltı suyunun kaçınılmaz organik ilişkisi vardır ve bu iki su belirli bir denge içinde sirküle eder. Yerüstüne hapsedtiğiniz su yeraltı suyuyla ilişkisini kesiyor ve yeraltı suyu kaçıyor. Bunun tipik örneği Türkiye için söylüyorum Konya ovası. 3-5 metrede sondajla yeraltı suyu veren bir ovayken, tahıl deposu iken, bataklık kurutma, baraj gölleri yaratma adına başlatılan çalışma sonucunda bugün 70-100 metrede yeraltı suyu bulunamıyor. Ve üreticiler kuraklık feryatları çekiyorlar.

Bir başka şey daha yapıyor. Yaklaşık 100 yıllık süreçlerle, ilk 100 yılın sonundaki süreden itibaren iklimi değiştiriyor. Şimdi bitki örtüsü dediğimiz, yabancı canlılar dediğimiz hayvanlar milyonlarca yıllık fizyobiyojik oluşumlar sonucunda meydana gelen iklim dengesinin ürettiği canlılardır. Ve onlar ancak o iklim dengesi içinde yaşamlarını sürdürebilirler. Baraj

göllerinde suyu tuttuğunuzda iklimi değiştirirsiniz. Dünya ortalaması 70-100 yıl sonra. İklimi değiştirdiğinizde bitki örtüsü değişir. Bitki örtüsünü değiştirdiğiniz zaman yabancıl canlılar tükenmeye başlar. Eğer bu gidiş böyle sürerse korkarım ülkemiz için de dünya için de yaşanabilir bir coğrafyamız olmayacaktır. Bu bugünden nasıl davranacağımıza, ne yapacağımıza ve yapmayacağımıza çok bağlı bir şey. Herkes Ortadoğu, Afganistan, AB üyeliği, Irak gibi sorunları dünyanın temel sorunları olarak yansıtır. Elbette bunlar büyük sorunlardır. Ama bunlar kuvvet dengeleri ve çıkar stratejilerine göre uzun olmayan süreçlerde çözümlenecek sorunlardır.

Dünyanın ve çağın temel sorunu, kalkınma amaçlı yatırımlar ile çevrenin, çevre değerlerinin korunması arasındaki dengenin bulunması sorunudur. Çünkü insan yatırım yapmadan, yatırım için enerji üretmeden yaşamını sürdüremez. Ama yatırım da, enerji üretimi de, yaşam da yaşanabilir bir coğrafyada mümkündür. Sonuçlarını düşünmeden sürdürülen kalkınma amaçlı yatırımların yıkım aracı haline geldikleri, özellikle doğanın yıkım aracı haline geldikleri, bir çok doğal varlığı yok ettikleri, tarihsel yerleşim alanlarını ortadan kaldırdıkları bilinmektedir. Bizim ülkemizde bunun mevcut ve yakın örnekleri, başka bir ifadeyle mevcut ve yakın tehlike halindeki örnekleri Munzur vadisidir, Çoruh vadisidir, Dicle havzasıdır, Bergama'dır, Çine'dir, Fırtına'dır. Kısaca bunların özellikleri ile buralarda yapılmak istenen baraj ve elektrik santral yatırımlarına değinmek istiyorum.

Munzur'da önemli üç vadi olan, Mercan, Munzur vadisi ve Pülümür vadilerinde devlet tamamı enerji amaçlı 8 baraj ve hidroelektrik santrali yapımını planlamıştır. Mercan vadisindeki, yaklaşık 11 km uzunluğunda kanal tipi adı verilen bir hidroelektrik santraldir ve inşaatı devam etmektedir. Birkaç asırlık ceviz ağaçlarının tamamı kesilmiştir ve krater göllerinden gelip kaynaklardan fişkıran suyun tamamını kanal adı verilen borunun içine toplamış durumdadır. Yani öyle ki o coğrafyanın istisnai canlıları olan mesela dağ keçilerinin, çengel boynuzlunun o vadiye su içmesi bile söz konusu olamayacaktır.

Diğeri Uzunçayır barajı, Tunceli karayolunun 18. km'sinde yapımı devam etmektedir. Biri Pülümür vadisinde planlanmıştır, 5'i ise Munzur vadisinde. Munzur vadisinin tam ortasında inşası planlanan Konaktepe barajı ile, Konaktepe 1 ve 2 hidroelektrik santrallerini yapma işi, elektrik donanımını sağlama işi ne hikmetse, Birleşik Devletler'den bir şirketin liderliğini yaptığı iki Amerikan şirketinin, iki Avusturya şirketinin, iki de Türk şirketimizin katıldığı bir uluslararası konsorsiyuma bakanlar kurulu kararı ile devredilmiştir. 8 Mart 2002 tarihinde de bu konsorsiyum ile kesin anlaşma yapılmıştır. O vadi Türkiye'nin ilk ulusal parkı. Gerek bitki türleri gerek yaban hayvanları bakımından istisnai ve evrensel ölçülere göre korunması gereken canlıları ve bitkileri barındırır. Suyun üç milyar yüz on dört hektoküplük, Tunceli suyunun %37,7'sini, yaklaşık % 40'ını baraj gölleri tutacak. O zaman ne Munzur vadisi kalır, ne endemik ve istisnai türdeki bitki örtüsü kalır, ne de yabancıl canlılar kalır. Elde edilmesi planlanan enerji ne kadar? Türkiye'de hidrolik kaynaklardan elde edilenin yalnızca binde dokuzu. Doğruluk adına belirtmeliyim ki başbakanlık bunu %1,2 olarak iddia olarak iddia etmektedir. Peki %1,2 olsun, değer mi? Ekonomik değeri ise yani 8 barajın tümünden elde edilmesi planlanan ekonomik değeri ise, yılda 80 milyon dolardan ibarettir.

Tunceli doğası, içinde yaşamayanlar bakımından, ya da şöyle bir gelip geçenlere göre çok yoksul görünebilir. Ama içinde yaşayanlar, özellikle 800 yıldan beri o coğrafyada yaşayanlar bilir ki Tunceli doğası çok zengindir. Zaten Tunceli halkı da 8 asrı aşkın bir süreden bu yana o doğanın sundukları ile varoldu. Sanayi yok, ticaret yok, tarım yok. Hayvancılık, arıcılık, sarımsak, bitki toplayıcılığı, avcılık, balıkçılık. Tunceli'nin bu çevre ekonomisinin doğal potansiyelinin yıllık işletme getirisinin bir milyar dolar civarında olabileceğini Sanayi Bakanlığı hesaplamıştır. Bu nasıl bir devlet yönetimi anlayışı ki, bir yandan DŞİ yıllık getirisi

80 milyon dolardan ibaret 8 baraj ve HES yapımı ile doğayı yıkıma uğratmayı planlıyor, öte yandan başka bir kurum da diyor ki, çevrenin doğal ekonomik realizasyonu bir milyar dolar gelir sağlar. Öyleyse, ekonomik rantablesi de yok bu işin. Tunceli projesi bana göre ya akli olmayan ya da kıt akılla yapılan bir projedir. Ama biz bu kıt akli çok kullandık. Bakınız öyle ki gözünüzün önüne getiriniz. Keban'dan Karkamış'a kadar olan coğrafyamızda ben Fırat ırmağını göremiyorum. Göreniniz varsa bana da söylesin. Ben o ırmağın uygarlık havzasındaki insanları, yerleşim alanlarını, meyve bahçelerini, hayvanları da göremiyorum. O havza insanlığın ilk yerleşim alanlarından birisidir ve binlerce tarihsel yerleşim mevcuttur. Hepsi sulara gömüldü.

Eğer Ilısu projesi gerçekleşirse Dicle adında bir ırmağımız da olmayacaktır. Dicle uygarlık havzası ile yaşam havzası da olmayacaktır. Bizim değil ama Fransız ve Alman Anadolu Enstitülerinin yaptırdıkları sondajlar sonucunda elde ettikleri verilere göre bu havzada biri Hasankeyf olmak üzere tamı tamına 214 tarihsel yerleşim alanı var. Bunların geçmişleri ise MÖ 9 ile 11 bininci yüzyıla kadar gidiyor. Çoruh Türkiye'nin 400 km uzunluğundaki en vahşi ve el değmemiş kanyonu. Debisi en yüksek ve en sert kanyonu. Olağanüstü bir rafting potansiyeli var. Toprak, yani yerleşme ve tarım amaçlı kullanılacak toprak hemen hemen yok ve o vadide ara sıra ufak hırsızlıklar olduğunda ne çalınır biliyor musunuz? Avuçla ya da çuvala toprak çalınır. Evet, öyle bir vadi. Burada da aktarmalı sisteme dayalı, Yusufeli'nden başlayıp, Gürcistan sınırında biten 28 baraj ve HES planlamışlar. Eğer biterse böyle bir vadimiz, böyle bir ırmağımız, böyle bir potansiyelimiz de kalmayacaktır.

Borçka ve Yusufeli'nde başladı ve devam ediyor. Çine, Fırtına, Bergama, ki Bergama'da atık depolama amaçlı bir baraj yapılıyor. Yani sulama, endüstri su temin etmek, içme, kullanma suyu üretmek veya enerji üretmek amacı da yok, neyi yutuyor biliyor musunuz? Neyi yutuyor biliyor musunuz? Asklepion'u yutuyor. Asklepion, sağlık yurdu. Dünyada var olduğu düşünülen iki tanesinden biri. Dünyanın ilk hastanesini yutuyor.

Türkiye bu kafayla 1135 baraj ve hidroelektrik santral yaptı. 485'ini planlamış durumda, 47'sinin inşaatı devam ediyor, 48'ini geliştirmeyi hedefliyor. Hepsi biterse 2035 baraj ve hidroelektrik santralimiz olacaktır, Trakya'dan Zap suyuna. Zap suyunda da 4 tane planlamışlar. Ona da Amerikalı dostlarımız sahip çıktı. Yeni hükümet de ilk ekonomik icraatı olarak Ankara'daki büyükelçiye eski hükümetin bu 19 proje konusundaki angajmanını yazılı olarak bildirmiştir. Irak görüşmeleri sırasında bildirilmiştir bu.

Sırf suya dayalı yatırımların planlanması nedeniyle şu anda Türkiye'de 10 bin arkeolojik yerleşme tehdit altındadır. Amerika kıtasının tamamında bile bu kadar yerleşme alanı yoktur. Bütün bu planladığımız, inşa ettiğimiz veya etmeyi düşündüğümüz barajların da ömürleri ne kadar biliyor musunuz? 50 ile 70 yıl. Ne oluyor, balçıklaşıyor. Yani azami 100 yıl sonra 2035 alanda bataklıklarımız olacak. Ama iklimimizi değiştirmiş olan, yabancı canlılarımızı tüketmiş, insanlarımızı sürgün etmiş, arkeolojik mirasımızı sulara bataklıklara gömmüş halde bataklıklarımız olacak. Korkarım suyumuz da azalacak

Su stratejik bir değer Türkiye için. Belki nükleer teknolojiye, nükleer silahlardan daha stratejik bir değer. Ama bu stratejik değerle bu kadar tehlikeli oynanamaz. Çünkü yatırımın kendisi, suyun kendisini de yok ediyor. Peki yok ettiklerimiz insan hakları bakımından ne ifade ediyor. Türkiye'de hatta 80'lere kadar ekolojik dengenin altüst edilmesiyle insan haklarının, kültürel mirasın yok edilmesiyle insan haklarının ilişkisi pek kurulmadı.

Çok basit iki şey sunmak istiyorum. Her insanın yaşamını sağlıklı bir ortamda sürdürmek hakkı yok mudur? Bu ortam hangi ortamdır? Doğal denge içinde oluşan, biyolojik çeşitliliği

korunan coğrafyadır. Bunu bozduğunuz anda öyleyse yaşama hakkını tehdit ediyorsunuz. Yani çevre hukukuyla, insan hakları hukukunun artık iç içe geçmesi gerekiyor. Başka bir şey kültürel miras ya da arkeolojik eser bütün dünya verilerinde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, yalnızca eser olarak tanımlanmıyor. Önceki uygarlıklara ait, önekilere ait veri olarak tanımlanıyor. Yok ettiğinizde bu veriye insanlık ulaşamıyor. Ulaşamayınca dünü öğrenemiyor. Bilgi edinme hakkına yöneltmiş bir saldırı değil midir? Bilgi edinme hakkı bir insan hakkı değil midir? Bunun dünya barışını da olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Çünkü hepimiz yalnız kendimizden ibaret, yani öncekini ve ötekini tanımadan var olursak inanıyorum ki kendimiz kadar yoksul oluruz. Bu kadar kendinden ibaret bir insan, öteki ile barış içinde yaşama, ona saygı gösterme bilincini nasıl geliştirebilir?

Saygılar sunuyorum.

Soru: Merhaba. Murat bey'in anlattıkları gerçekten vahim. Siz bir konseyden bahsettiniz barajlarla ilgili. Bir de Dünya Su Konseyi diye bir yapılanma var. Halen daha müzakereleri devam, eden hizmet müzakereleri genel anlaşması diye bir olay var Dünya Ticaret Örgütü altında görüşülen. Bu anlaşmanın içindeki maddelerden en önemlisi enerji ve su. Bunun ticarileştirilmesi durumu söz konusu. Suyun her aşamasının özelleştirilmesi, daha doğrusu ticarileşmesi söz konusu. Yani baraj suyumuzun da, içme ve sulama suyumuzun da ticarileşmesi isteniyor. Bununla ilgili dünyada da Türkiye'de de atılmış adımlar var. Antalya, İzmit gibi büyük şehir belediyeleriyle ilgili olaylar var. Doğu ile ilgili söylediğiniz ABD'li şirketlerle ilgili çok kısa başka bir şeyi hatırlatayım. Dün Senih Özay Bergama ile ilgili sunuşlarını yaptı. Altınla ilgili temel problemlerden bir tanesi de doğu ve güneydoğu ile ilgili. Türkiye'nin %3'üne arama ruhsatı almış bir şirket var ve bir tanesi Munzur'da, biri Salimbeyli'de, biri Armutbeli'de, 4 ayrı yerin işletme ruhsatı verdikleri, bunlara dayanarak New York borsasında 4 sene önce hisse senetlerini sattılar. Aynı bölgeyle ilgili yine biliyorsunuz petrol boru hattı meselesini, Türkiye 2000'de imzaladı anlaşmayı. Ben GATT'S'a dönüyorum, Türkiye de dahil Dünya Ticaret Örgütü'nün 146 üyesi 31 Mart 2003 tarihinde talepler listesini Dünya Ticaret Örgütü'ne sunacak. Bu sunulacak olan listede maalesef su kaynakları da var. Bu liste şu anda hazine müsteşarı tarafından hazırlanıyor. Mutlaka su ile ilgili kesimlerle de görüşülüyor. Ama 31 Mart'tan sonrasında barajlar da dahil olmak üzere hiçbir şeye müdahale edemeyeceğimizi bilelim.

Soru: Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı diye bir söylem var. Sağlıklı bir çevrede yaşamak hakkı sadece insanlar için mi geçerlidir, yoksa tüm canlılar için mi geçerlidir? Siz insanlar için kullandınız. Tarım ilaçları vesaire hepsinin insan sağlığı için yaptığı söyleniyor. Biz yeşillerin acaba hayvan sağlıklarından bahsetmemiz gerekmiyor mu? Nasıl mücadele edelim bu zihniyetle.

MC: Sanırım ben kendimi iyi ifade edemedim. Bitki örtüsü, yabancı canlılar, su canlıları, suyun kendisi ve sonra da ekolojik dengesi bozulan coğrafyada insanın yaşama hakkının tehdidinden söz ettim, ama şöyle açmaya çalışayım. Bizim ülkemizde çokça taraf olduğumuz bu alanda uluslararası anlaşmalar var. Avrupa kültür anlaşması 57 de, Akdeniz'in kirlenmeye karşı korunması sözleşmesi 81 de, Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasına karşı Granada sözleşmesi 83 de, Avrupa yaban hayatı ve yaşama ortamlarını koruma sözleşmesi Bern 84 de, Viyana sözleşmesi 95'de ve 90'da, Basel 94'de, Arkeolojik mirasın korunmasına ilişkin sözleşme 99'da. Uygulama? Birlikte yaşayıp görüyoruz.

Şimdi görüşüm o ki biz henüz su ve öteki değerler, kalkınma ve öteki değerlerin arasında, bitki örtüsü, yabancı canlılar, iç su canlıları, arkeolojik miras gibi, yatırım yapmakla, değerleri korumak arasındaki dengeyi bulamadık. Bulacak akli da geliştiremedik. Onu da geliştirmeyi

pek istemiyoruz, sivil kadrolardan yararlanmayı da bu anlamda çok sevmiyoruz. Resmi bakış açımız da, kardeşim suyum var, enerji elde etmeyecek miyim, ya da baraj yapmayacak mıyım görüşünden ibaret, ama şu umudu taşıyorum: Büyük, özellikle ABD'li büyük şirketlerin, ABD'nin devlet olarak, dünyayı yıkıma uğratma politikasına karşın Güney Afrika'dan Arjantin'e, Hindistan'a kadar bütün dünyada, dünyanın doğasını koruma bilinci gelişmeye başladı. Ve denebilir ki yeni cepheleşme artık siyasal sistemler arasında değil, dünyalılarla para babaları arasında olacaktır. Bu süreç devam ediyor. Bizim biraz daha toparlanmaya ihtiyacımız var bu vesileyle, Avrupa Birliği'nin katılım stratejisi var. Kimse ondan söz etmiyor. Herkes ilerleme raporunun ne söylediğini söylüyor da, bu insanlar bir de katılım stratejisi yayınladılar, yani Türkiye'ye dediler ki eğer katılmak istiyorsanız şu alanda şunu, şu alanda şunu yapmak zorundasın, yasalarına da bunu uyarlamak zorundasın. Bence o ilerleme raporundan çok daha önemli. Masaya oturduğumuzda önümüze konacak temel belgedir o. Şimdi o çevre değerlerinin korunması bakımından şunu söylüyor özetle: önleme ve tedbir birinci ilke diyor. Kaynağında müdahale etmek şart, sebep olmamak zorunlu diyor.

Bilge Contepe: Tunceli, Dersim konum itibarıyla bir vadi görünümünde, bu baraj projeleri Hasankeyf gibi Tunceli'yi de coğrafyadan yok etme yoluna gidebilir mi?

MC: İTÜ hidroloji ve atmosfer bilimleri bölümüne baraj verilerini vererek, acaba yanılıyor muyum, Tunceli'de iklim değişir mi, değişirse ne zaman değişir ve sonuçları doğa için ne olur dedim. 15 sayfayı aşkın bilimsel bir raporla parametrelerini de vererek, evet değişir dediler. O zaman şu besbelli ki baraj projelerinin gerçekleşmesi durumunda ortalama 100 yıl sonra Tunceli doğası yıkıma uğrar. Tunceli doğası yıkıma uğradığı zaman da Tunceli halkı sürgün olur. Üstelik 38'den daha kötü sürgün olur. 38'de siyasal nedenlerle planlı biçimde sürgün ettiler, kırimdan kurtulanlar geri döndü, yaşayacakları bir coğrafya vardı. Bunun planlandığını sanmıyorum, böyle bir ideolojik amacın amaçlandığını sanmıyorum, bu akılsızca bir planlama ama bu akılsızca planlamanın sonuçlarını da devlete de, kamuoyuna da, Tunceli halkına da, Türkiyelilere de anlatmak gerekiyor.

MT: Sözü Fatma Meral Horne hanıma bırakıyorum. Termik santraller ağırlıklı olarak verdiği ekolojik mücadeleyi, aynı zamanda sosyolog ve sanatçı kişiliğiyle halkla nasıl bütünleştiğini bize anlatacak.

Fatma Meral Horne

Ben sosyolog dedim, çünkü Atatürk'ün getirdiği bedava eğitim sisteminin sistematik yaklaşımını doğrusu Muğla'da kullandım. İkincisi, seyyahım, dünyanın 46 ülkesini gezip özellikle fakir Asya ülkelerini gördüm ve ben Muğla kadar büyük bir felaket görmedim. Sanatçıyım. Sanatçının savaşı çirkine karşı güzeli yaratmaktır. Bunun için bu savaşı verdim. Onun için buraya 3 S'li, sosyolog, sanatçı ve seyyah yazdırdım doğrusu.

Bir enerji kongresi teknik oturum tebliği okuyacağım. Bunu bana şu anda Yatağan belediye başkanı olan Haşmet bey vermişti.

Başlık, Muğla Yatağan termik santrallerinin küllerinden uranyum kazanılması.

Son paragraf, uçucu ve yer küllerindeki uranyum göz önüne alınırsa, (Teknik Üniversite'den Nevvare Ülseven ile Sevilay Kalayoğlu'nun, İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü, sunumları ve onun sunuşlarına bağlı olarak) 88 yılındayız, santralde yılda yaklaşık 300 ton uranyum oluşmaktadır. Türkiye için öngörülen CANDU tipi 600 megawattlık bir nükleer santralin yıllık doğal uranyum gereksinimi 80 tondur. Termik santralin kömür aldığı havzalar ve kömür

rezervlerine bakılırsa birçok nükleer santralin yakıt gereksinimini karşılayacak miktarda uranyum olduğu görülür.

O zaman Gökova ve Yeniköy yok. Üçü bugün tam 50 tane CANDU, 600 megawattlık nükleer santral için uranyum üretiyor. Bugün, her yıl.

İkinci bir bilgi. Nazmi Oruç, Anadolu Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Eskişehir. Bu da uluslararası çevre sempozyumu 5-9 Haziran 88, İzmir'de. Bir sonuç: 2 Kasım 1986 gün ve 19269 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren hava kalitesinin korunması yönetmeliğinde kirletici vasfı yüksek tesisler, yani bu santraller için, özel emisyon sınırları, en kötü şartlarda 2500 mikrogram m³ SO₂ emisyonuna izin verilmekte, bu tipteki çalışmanın 6 ayı aşmayacağı belirtilmektedir. Fabrika yetkililerinden alınan bilgiye göre..., bunu bırakıyorum.

Dünya Sağlık Örgütü bir metre küp havada 70 mikrogram SO₂'yi okeyliyor. Normal insanlar için, çocuklar için, solunum yolu bozuklukları tehlike sınırı 120'dir. Burada 2500 mikrogram. Şimdi bu kaç defa oldu. Maydanozlar ölüyor, asmalar ölüyor. Bunu eğer bizim yeni tahkim yasalarına göre kim alırsa özelleştirildiğinde, bu kuralı değiştiremeyiz artık. Çok geç. Bu koşullarda aldığı zaman o çevreye 2500 mikrogram SO₂ indiği zaman hiç kimse bunlara dava falan açamaz. Bu 1988'de verilen ve benim yıllardır söylediğim bir şeydir. Aynı zamanda Yeniköy ve aynı zamanda Gökova'nın kurallarıdır. Ben termik santraller ustası değilim ama ben kesinlikle Muğla termik santraller ustasıyım, beni Habitat'ta konuşturdular. Nükleer bilinçlenme üzerine beni çağırdılar Muğla'dan. Beni maden fakültesi madencilik ve çevre sempozyumunda son konuşmacı olarak konuşturdular. Türlü örgütlerde, üniversitelerde konuşturdular. Ama hepsi oradan çıkan gaz gibi.

Elena diye bir kadın, 1-8 Nisan 95 Berlin'de yer alan iklimlerin değişimi kapsamında Almanya çevre bakanlığının derlediği halk konferansı için her ülkeden davet edilen halk delegelerinin organizasyonunu üstlenmiş çevre gönüllüsü. Beni çağırdılar ben gitmedim, Türkiye'yi rezil etmek istemiyorum diye. Gitmedim Berlin'e. 700 dilekçe gitti, her birinde 10 imza ve bir mektup vardı. Ve bu kadının yazdığı dilekçe şu: Yatağan, Yeniköy ve Gökova, 3 tane, Avrupa'nın 25 termik santralının en kirleticisi bir vilayettir. Avrupa'da 25 tane termik santral var, en kirletici üç tanesi Muğla vilayetinde, bir Muğla Türkiye'ye feda olsun.

ABD'deki bir termik santrale karşı halkın yılda 367 bin ton CO₂ gazı atması nedeniyle açtığı dava sonucu bu termik santral sahiplerine 52 milyon ağaç diktirmişlerdir. Bu kapsamda yalnız Yatağan termik santrali yılda 307 bin ton CO₂ gazı verdiği için iklim dengeleri açısından tam 45 milyon ağaç dikilmesi lazım Yatağan için. Yeniköy için 30 milyon ağaç, 120 milyon ağaç dikilmesi lazım. Sadece CO₂ dengesi için.

40 bin akasya ağacı dikmişler külün üzerine kül uçmasın diye, kıymetli diye onu konuşuyor çevreyi düzenledik diye... "Enerji uğruna ölüyoruz", Yeni asır, 1992. Çok yardım etti bize doğrusu.

Bu TEK bir profesör olan Uslu bey'i kiralamış ve adam herhalde vicdanından yaşayamadı, bunu Yeni Asır'a veriyor ve parasını ödemediler. Biz ise 5000 dolar bulup yeniden yaptıracağız Marmaris'tekiler, Bodrum rotaryenlerinden 2000 \$ buldum, gerisini beceremedik. Sonuçlar şu: Muğla, İzmir, Aydın, 531 yerleşim yerinde yapılan araştırma sonucu 2973 bitki türünün 1540'ı tamamen kurumuştur. 100 km yarıçap içinde.

Bir harita gösteriyorum, bu Atlas dergisinde ödül aldı, benden aldığı bilgilerle...

Bir noktaya geldim tabii herkes de bana yardım ediyor, diyorum ki, yahu, 10 bin mal davası kazanılmış, can davası açamıyorsun ölüyoruz diye. 10 bin mal davası açılmış ki şu anda 20 bini aşmıştır. Bunun hepsini 35 km'lik yarıçapından alıyor kuşbakışı. Ben yapayım dedim bu çıktı. 35 km kuşbakışı baktığınız zaman Kemerköy, Gökova'nın içine giriyor Marmaris ve İçmeler, Bodrum ise Yeniköy'ün 35 kilometresine giriyor. Yani her ağaç %30'a kadar kavrulduğu zaman binlerce ağaç söz konusu her mal davasında, ki açamayanlar da var bunu. Bu her mal davasına binlerce ağaç %30 kavrulduğu zaman zeytin ağacına 1 \$ veriyor devlet. 14 bin defa açılmış. Şimdi buna gücenen Bir takım siyasiler var. Gidiyorlar Lale Atayman'a, CHP, ANAP ve SHP'li delegeler gidiyor, bu devleti rezil ediyor, hadi gidip açıp açmayan kim varsa verelim mal davasının karşılığını bütün çiftçilere diyorlar.

Teklif gelir misiniz, kalkıyor bu güç gidiyor, bakıyoruz Akçapınar köyünde bir sürü ağaç ölmüş sıra halinde. Hemen kahveye gidip neden bu ağaçlar öldü, onlar biliyor, diyorlar ki orada eskiden dere vardı, o çıkan zehirli bulut, akşama oraya iniyor, ıslaktır diye, hala orası nemli, oradaki ağaçları Yeşilyurt'a doğru kurutuyor.

Muğla'nın hikayesine geliyorum şimdi, masal...

Ben Asya'da 8 sene dolaşıp geldiğimde Anadolu'yu tercih ettik. Önce Marmaris iki sene. Orada küçük balcılar vardı, bu balcılar ütücü olarak girdiler Lidya oteline ve onların arıları turistleri rahatsız ediyor diye zehirli arı kovanları yaptılar. Arısını öldüren arıcı çocuğunu da öldürür. Hadi biz gidelim. Biz bindik teknemize Bodrum'a gittik. Bodrum'a girdiğimizde bir kütüphane, bir iki tane içki satılan yer vardı. Ne zaman çocuğum 14 yaşına geldi, bir kütüphane, yüzlerce içki, hadi gidelim nereye gidelim. Kıyıları bitti. Biz Muğla'da yerleştik, evler onardık, atölye açtık. Ben yukardan aşağıya bakıyorum, bir koku, linyit kömürüyle yeni tanıyorum. 90.

Araştırmaya başlıyorum, sosyolog tarafım, araştırmacıyız biz. Anladım ki burada büyük bir sorun var, çağırıyorlar beni konuşmaya, çevreci Meral hanım kömürden konuştu. Kızılderili'nin mektubunu okuyorum rotaryenlere, siz diyorum beyaz adamlar, Yatağan'dakiler kızılderili.

Şimdi bunun üzerine ben başladım kömür araştırması yapmaya, bu kimsede yoktur, yurt içi maden kömürü rezervlerinin hepsini içeren, İzmir'de ben bir kaynak buldum. Bu kaynağa bakılırsa zaten yüzde 1' den fazla m3 de SO2 olmaması gerekiyor diye bir genel kavram var. Bir de Muğla, Milas nerdeyse 4, bakıyorsun Muğla, Milas, Sekköy 9,92. Sınırdan 10 misli. Ben bu madencilik profesörlerine gittiğimde konuşuyorum, Alman prof diyor 100 sene dokunmayız biz.

Bu kömürleri yolluyorlarmış Romanya'ya, NATO kapsamında, nükleer enerji kapsamında kullandıkları için Romenler bunu yasaklıyorlar. Ve biz oraya bu santralleri açmaya başlıyoruz. 50 tane nükleer santral için uranyum olduğunu gördünüz.

Burada kömürlerin külünü koyduğu yerlerin altı yumuşak, Yeniköy sert taban Gökova. Bunu öğreniyorlar. Bizim çöplüğümüz Muğla'da yumuşaktı ben belediyeye onu değiştirttim.

Önce çocukları seven anneler diye bir grup kurdum ben Muğla'da kadınlarla. Biz n'aptık? Muğla belediye başkanına acayip bir dilekçe, bu kömürün yasaklanması için. 12 Haziran 91'de Muğla belediyesine verdik. Bir sürü kadın. Çocuklarımız her iki saniyede bir nefes alıyorlar, onlara nefes almayın diyemeyiz. Sonra onlara fakir mahallesine alternatif bulmak

lazım, bunu yakmayın diyorsun ama ben gittim en temiz Somadan iki ocak buldum, büyük bir kamyonun içinde yarımşar ton, 30 aileye kömür taşıdık.

Neden bunlar kül filtresi koymuş, bunlar radyoaktif külü topluyorlar. Ama bu bizim evlerimizde yok. 35 bin ton giriyor bizim Muğla merkeze, 1200 kg uranyum var küllerde. Bunu da atıyorlar çöplüğe, kül filtresi olmadığı zaman balkonlar, arabaların üstü toz.

Bir gün İzmir'den dönüyorum, Muğla'ya dönmeden kar mar bir şey, hoparlörler, işte radyasyon alarmı. 3 gün 3 gece biz soğukta oturduk. Radyasyon toplanmış bütün santrallerden pat Muğla'nın üzerine karla atmış bunu ve Lale Aytaman, kadın vali, iyi kalpli herhalde kadınlar biraz daha... kadın bunu bize ilan verd, 3 gün 3 gece kullanmadık, sonra kadına yasakladılar bunu. Soğukta oturduk. 1995'de Muğla meteoroloji müdürlüğünde radyasyon erken alarmı 1 Ocak günü. Ve bize haber vermemeye başladılar. Ben aman bunu takip ediyorum. Bizim arkadaşlar, biz hepimiz dedektif olduk. Ben hala Muğla'da çalışıyorum. Muğla'nın dışına çıkıp da santrallere tam elimizi koymamışız. Birinci sene yasakladı bu kömürü belediye, ikinci sene ise kesin yasaklama oldu, oradan buradan sokuyorlar, geceleri traktöre savaş yapıyoruz, fakat birden bire bir kadın çıkageldi Aynur Sungur. Tanıyanlarınız vardır. Zati Sungur'un kızı. Bu felaketi duymak istiyor musunuz? Dünyanın ne suyu ne toprağı. 1988'de bir harita var. Tuncelili bu beye cevap veriyorum. National Geographic bir harita çıkartırdı, 2000 yılında Türkiye'yi kurak ve çöl göstermiş. Ben gösterdim bunu vali Aytaman'a. Bu da ne dedi? Ben bağ kuramıyorum insanlarla, belli adamlar çöl koymuş oraya. Fakat bunun hakkında ne yapacağımız belli değil birey olarak.

Ben susar giderim Antalya'ya, Muğla ölür gider. Çünkü filtreyi kullanmıyorlar. Burada başka bir prof var. Bu profun hazırladığı şeye göre ise 100 km'ye kadar küller iniyor, işte bakın 200 bilmem ne kadar bitki kökü kurumuş bu beye göre İzmir'e değil Kaş'a maşa gidiyor. Ben ne yaptım? Bir dilekçe yazdım, bu dilekçe vali hanıma yazıldı ve Aynur Sungur dedi ki, buraya yerleşeceğim. Gitti İstanbul'a ve burası Venüsten daha beter diye bana bir haber geldi. Coğrafyacılardan derneğine gelmiş Amerika'dan bilgisayar mühendislerinin yaptığı bir çalışma. Ve diyor ki Muğla da ölüm. 240 bin ton SO2 yalnız Yatağan'ın tepesinden çıkıyor. Satamıyorsun. Bunu atsan toprağa suya karışacak yani o açıdan. Şu anda kondu filtre çalıştırılmıyor.

Biz ertesi gün terk ettik Muğla'yı. Evimizi her şeyimizi bıraktık. Ya biz deliyiz veya neyiz? Ben bir Kuvay-i Milliye savaşına başladım. Bu dilekçeyi yazdım. 5 ay boyunca aynı dilekçe iadeli taahhütlü olarak 700 defa gitti kadına. 5 ay sonra bana çevre müdüründen haber geldi. Meral hanım dilekçeleri durdursun...

Bir köylünün dilekçesi:

Çömlükçü orman köyüdür, Yeniköy termik santralına yakındır. Son senelerde çam ağaçlarında kurumalar başladı. Ormancılar gelip aralardan kuruyan ağaçları kesiyorlar. Bir yıldır devamlı kuruyan ağaçları kesiyorlar. Ben altı tane program yaptım siyaset meydanı gibi, bizim yerel televizyonda. Balcılar diyor ki bitti, yok, şeker veriyoruz arılara. Birbirlerini yiyorlar. Balcılık bitti, orman bakanlığı açıyor dava çevre bakanlığına, kazanıyor. Bütün ormanın ilk Gökova'nın, çamlık köyünün ağaçları kurumaya başlamış. Yüzlerce binlerce. Buraya gelmeden önce Muğla'ya arkadaşlarıma telefon açtım, iki aylık çocuklar düşüyor. Bu çocuklar niçin düşüyor. Doğmuyorlar. Çünkü dilekçelerde biz çocuk yapmıyoruz diyor Muğlalılar. Akıllı kadınlar. Yasaklanınca bu kömür resmi gazetede çıkınca, bunlar vekaletname, halkın vekaletnamesi nasıl alınıyor biliyor musunuz, alıyorsunuz yanınıza noteri, parmak basıyor teyzeler ve biz 6 tane avukat karşılıksız çalıştı bana ve biz idari

mahkemede dava açtık devlete. Aydın’da bize yasakladığınız bu kömürü termik santrallerde nasıl olur da 12 bin ton yakarsınız diye?

Bilmemek daha iyi galiba...

Ümit Şahin: Programın resmi bölümünü kapatmış bulunuyoruz. Ayrıca bir serbest tartışma saati ayırdık. Gündemi katılımcıların belirleyeceği, bir tartışma...Bu bölüme geçmeden önce bu toplantının düzenlenmesinde bize destek olan Hollanda Yeşil Sol Partisi’nden, Yeşil Doğu-Batı Diyalog’undan Anne de Boer’e söz vereceğim.

Anne de Boer

Shares his opinion with all present that the steps now taken in Copenhagen are a step forward for Turkey. From here we can go on with our common struggle to change The EU in the direction we want it to head. Because we share many of our ideas and activities.

The nuclear policy and the gender policy of the AKP government invite us to undertake action. The topics discussed this weekend are indeed the cornerstones of Green politics. I was very happy to have been here and I look forward to our common future.

Kopenhag da alınan kararlar Türkiye’nin ilerlemesine katkıda bulunacaktır. Birçok fikri ve aktiviteleri paylaştığımızdan Avrupa Birliği’ni istediğimiz yönde değiştirebilmek için ortak mücadele alanları oluşturulmalıyız.

AKP’nin nükleer enerji taraftarlığı ile cinsiyet politikası bizleri harekete geçirmelidir. Hafta sonunda konuşulan konular gerçekten de Yeşil politikanın köşe taşlarıdır. Burada olmaktan son derece memnunum ve ortak geleceğimizden ümitliyim.

PROGRAM

1. GÜN - 14 ARALIK 2002 CUMARTESİ

9:30-10:00 **Açılış ve açılış konuşmaları**

Ender Eren (Yeşiller)

Gülden Ardıç (Hollanda Yeşil Sol Parti)

Anne de Boer (Hollanda Yeşil Sol Parti)

10:00-11:00 **Doğrudan Demokrasi - Hukuk**

Kolaylaştırıcı: Bilge Contepe (Yeşiller)

Noyan Özkan (avukat)

Senih Özay (avukat)

11:30-13:00 **Doğrudan Demokrasi – Doğrudan Eylem**

Kolaylaştırıcı: Ender Eren (Yeşiller)

Şanar Yurdatapan (Düşünceye özgürlük aktivisti)

Melda Keskin (Greenpeace gönüllüsü)

Levent Şensever (İstanbul Sosyal Forumu girişimcisi)

Nesrin Uçar (Gazhane Çevre Gönüllüleri)

14:00-15:30 **Avrupa'ya Türkiye Üzerinden Göç, Sığınmacılar ve İnsan Hakları**

Kolaylaştırıcı: Ümit Şahin (Yeşiller)

Adem Arkadaş (Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği eski genel sekreteri)

Özlem Onaran (Uluslararası Af Örgütü)

Halim Yılmaz (avukat -Mazlum-Der)

16:00-18:00 **Tarım ve Ekoloji**

Kolaylaştırıcı: Ertuğrul Akçaoğlu (Yeşiller)

Vehbi Ersöz (çiftçi, Başmakçı-Afyon)

Nurhayat Baytorun (Ekolojik Tarım Derneği, İzmir)

Yılmaz Cem Korkmaz (Ulaşılabilir Yaşam Derneği Kırsal Kalkınma Sorumlusu, Düzce)

2. GÜN - 15 ARALIK 2002 PAZAR

10:30-12:00 **Türkiye'de Kadın Deneyimleri**

Kolaylaştırıcı: Dilek Adısanlı (Yeşiller)

Filiz Koçali (gazeteci)

Müeyesser Güneş (Barış Anneleri İnisyatifi)

Hülya Gülbahar (avukat)

12:15-13:00 **Film Gösterimi ve Tartışma**

Floransa deneyimi ve sosyal forumlar

14:00-16:00 **Ekoloji mücadeleleri**

Kolaylaştırıcı: Mustafa Tüzel (Yeşiller)

Murat Cano (Türkiye Barajlar ve Kültürel Miras İzleme Kurulu Kurucu Üyesi)

Fatma Meral Horne (Sosyolog-Sanatçı-Seyyah-Aktivist)

16:30-18:00 **Uydu oturum**

Platformlar arası diyalog

KATILIMCI LİSTESİ*

Adem Arkadaş, Ankara; Ali Durmuş, SED, İstanbul; Alper Kızıltan, Cumhuriyet Gazetesi; Anne De Boer, GEWD, Hollanda; Arca Akay, Ekolojik Yaşam Derneği, Bursa; Arzu Akyol, DİHA; Ayhan Gül,Ulaşılabilir Yaşam Derneği, Kilimli; Bahadır Bilgin, Kocaeli; Bahar Kılıçgedik, Dicle Haber Ajansı; Berna Tezcan, İstanbul Sosyal Forumu; Bilge Contepe, Yeşiller Parti Girişimi, Bodrum; Belgin Cengiz, Ulaşılabilir Yaşam Derneği, İstanbul; Birşin Ülker, Kartal Yeşiller; Bülent Aytekin, Bülent Müftüoğlu, Bülent Top, İstanbul; Celalettin Can, 78'liler Vakfı, İstanbul; Cengiz Kökçü, İstanbul; Defne Sandalcı, İstanbul Anti-Militarist İnisyatifi; Dilaver Demirağ, Yeşiller, İstanbul; Dilek Adısanlı, Yeşiller, Bodrum; Dogan Genç, İHD, İstanbul; Dr Reşit Yazıcıoğlu, Gönül Birliği Yeşiller Partisi genel başkanı; Elif Görgü, Evrensel gazetesi; Emel Deniz; Emel Yıldız, Özgür Hayat; Emine Çelebi, Dicle Haber Ajansı; Ender Eren, Yeşiller, İstanbul; Enver Avcı, Yeşiller, İstanbul; Ersin Doğan; Ertan Karabıyık, Sürdürülebilir Kalkınma Derneği, Ankara; Ertuğrul Akçaoğlu, Yeşil Gazete, İstanbul; Fatma Meral Horne, Antalya; Ferzan Tekin, Yeşiller, İstanbul; Feyza Tulga, Özgür Üniversite, İstanbul; Feza Sınar, Yeşiller, İstanbul; Fikriye Ödel, İstanbul; Filiz Koçalı, BİA kadının penceresi, İstanbul; Friso Wiersum, GroenLinks/Yeşil-Sol Partisi, Hollanda; Fügen Uğur, Heinrich Böll Vakfı; Gökçe Uygun, Cumhuriyet gazetesi; Gülden Ardıç, GroenLinks/Yeşil-Sol Partisi, Hollanda; Gülşen Bozaık, Ö. kadının sesi dergisi; Gülten Akıncı, İstanbul; Güzin Kaya, MSÜ, İstanbul; Hakan Nalem; Hakkı Sabancı, İstanbul; Halim Yılmaz, Avukat, Mazlum-Der, İstanbul Barosu; Hasan Yeter, Belediye-İş Sendikası; Hülya Gülbahar, İstanbul; Hürriyet Şener, İHD, İstanbul; Hüseyin Ataman; Hüseyin Ayrılmaz, Belediye-İş Sendikası; Işıl Esendir, SED, İstanbul; Işıl Uyar, ÖDP, İstanbul; İbrahim Eren, İstanbul; İbrahim Günel, Radikal Gazetesi; İsmail Yenigün, İstanbul; İsmet Okur; Kadir Dadan, Yeşiller, İstanbul; Kardelen Adsal; Kasım Yeter, Yeşiller, Balıkesir; Kayhan Köseoğlu, İstanbul; Kenan Alkan; Levent Şensever, İstanbul Sosyal Formu; Mehmet Güleriyüz, Yeşiller, İstanbul; Mehtap Yücel, İstanbul; Melda Keskin, Greenpeace, İstanbul; Melih Ergen, İzmir; Murad Sezer, Associated Press; Murat Aksoy, İnsan Yerleşimleri Derneği, İstanbul; Murat Cano, Avukat, İstanbul; Murat Roer, İstanbul; Mustafa Bilgin, Gazhane Çevre Kültür Kooperatifi, İstanbul; Mustafa Tüzel, Yeşiller, İstanbul; Münevver Abdik, Yeşiller, İstanbul; Müyesser Güneş, Barış Anneleri İnisyatifi, İstanbul; Nazan Çakır, SED Derneği; Nazmiye Güçlü, Yeşil Gazete, İstanbul; Neriman Gül Eren, Avukat, İstanbul; Nesrin Uçar, Gazhane Çevre Kültür Kooperatifi, İstanbul; Nezahat Altan, İstanbul Anti-Militarist İnisyatifi; Nihal Günay, İstanbul; Nilgün Canpolat, Gazhane Çevre Kültür Kooperatifi, İstanbul; Nilgün Yurdalan; Nimet Tanrıkulu, İHD, Tunceliler Derneği, İstanbul; Noyan Özkan, Avukat, İzmir; Nuray Ada, İstanbul; Nurhan Tabak, Kartal Yeşiller; Nurhayat Baytorun, Ekolojik Tarım Derneği, İzmir; Oğuz Sönmez, İstanbul Anti-Militarist İnisyatifi; Özgür Erbaş, Cumhuriyet Gazetesi; Özlem Dalkıran, Amnesty International, İstanbul; Remziye Eryılmaz, Bisikletli Yaşam, Mersin; Rıza Sapmaz; Rüştü Dayday, Marmaris Çevre Koruma Derneği; Selim Yılmaz, Kimdaksi, İstanbul; Selman Yeşilgöz, Tuncelililer Derneği, İstanbul; Semahat Sevim, Heinrich Böll Vakfı, İstanbul; Sevgi Çekiç, İzmir; Sıdıka Ödel; Sibel Buğdaycı; Süleyman Yılmaz, Yeşiller, İstanbul; Şahin Kılıç, Munzur Vadisi Doğal Yaşamı Koruma Derneği, Tunceli; Şanar Yurdatapan, Düşünce Suçuna Karşı Girişim, İstanbul; Şükran Aydın; Şükran Çavdar, İstanbul; Tevfik Altay; Tevfik Ayberk; Tunç Devrim, Marmaris Çevre Koruma Derneği; Türksen Başer Kafaoğlu, SOS İstanbul; Ufuk Öcal; Ümit Şahin, Yeşiller, İstanbul; Ümit Devrim, Marmaris Çevre Koruma Derneği; Ümran Koçyiğit, Marmaris; Vehbi Ersöz, Başmakçı, Afyon; Yılmaz Cem Korkmaz, Ulaşılabilir Yaşam Derneği, Kilimli; Zafer Murat Çetintaş, Doğa Savaşçıları Çevre Örgütü, İstanbul; Zeki Yazar; Züleyha Şahin, Doğa Savaşçıları Çevre Örgütü, İstanbul.

* Kayıt formunda belirttikleri kurum, grup ve yaşadıkları yerlerle birlikte verilmiştir.